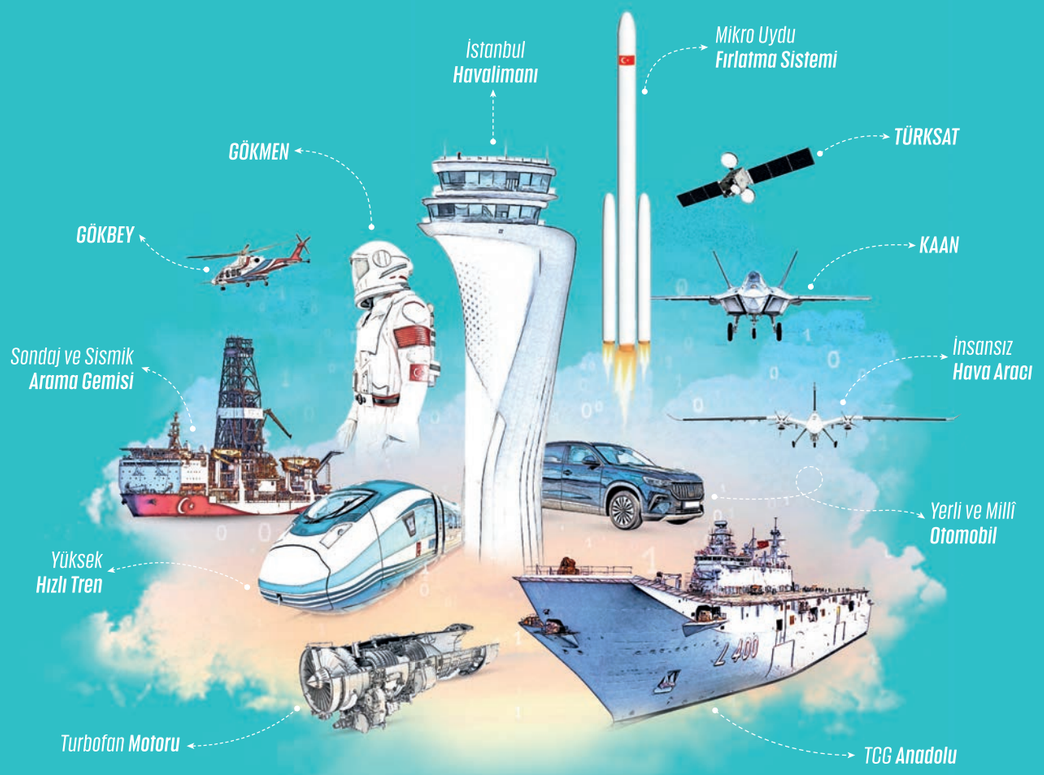
June 26, 2025 10:58:51 208150_Finansal_Okuryazarlik_KAPAK.pdf

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-7092-7

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI

FİNANSAL OKURYAZARLIK 11-12

DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI

FİNANSAL OKURYAZARLIK 11-12

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI

FİNANSAL OKURYAZARLIK

DERS MATERYALİ

11-12

YAZARLAR

Keziban KODAZ
Musa ŞEN
Nilay ERCİŞ ÖZEL

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 8390
DERS KİTAPLARI DİZİSİ .....: 2282

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir.
Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

DİL UZMANI
Derya KARABACAK

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI
Dr. Eda ÖZ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI
Mustafa NAM

REHBERLİK UZMANI
Hüseyin ÇALIKUŞU

GÖRSEL TASARIM UZMANI
Ferhan GÜN

ISBN 978-975-11-7092-7

Millî Eğitim Bakanlığının 21.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

BASKI
Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.
Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20
Kahramankazan/Ankara
Sertifika No: 49599

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

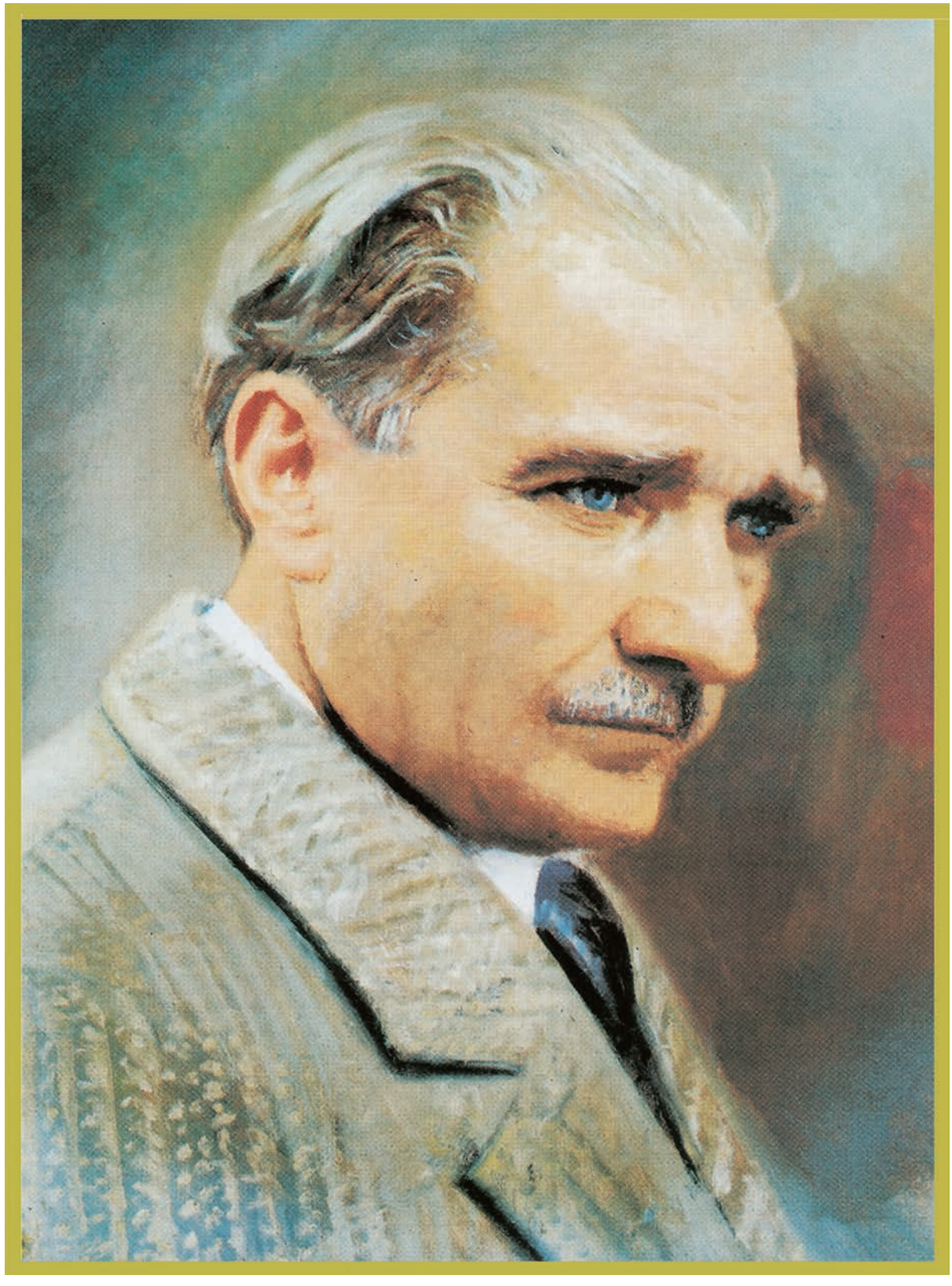
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI 13

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK 16
1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR 18
1.1.1. Finans Kavramı 18
1.1.2. Okuryazarlık Kavramı 18
1.1.3. Kişisel Finans Kavramı 19
1.1.4. Finansal Farkındalık 19
1.1.5. Finansal Yetenek 19
1.1.6. Finansal Sorumluluk 20
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR 20
1.2.1. Para Kavramı ve Tarihçesi 21
1.2.2. Paranın Özellikleri 23
1.2.3. Paranın İşlevleri 23
1.2.4. Merkez Bankası ve Fiyat İstikrarı 24
1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI 26
1.3.1. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri 27
1.3.2. Finansal Okuryazarlığın Amaçları 30
1.3.3. Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Önemi 30
1.3.4. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi 32
1.3.5. Finansal Okuryazarlık Hakkındaki Mitler (Yanlış İnanışlar) 33
1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER 35
1.4.1. Sosyal / Demografik Özellikler 36
1.4.2. Finansal Memnuniyet 36
1.4.3. Gelir Düzeyi 36
1.4.4. İş Deneyimi 36
1.4.5. Bireyin Aile Geçmişi 36
1.4.6. Kişilik 36
1.4.7. Arkadaş Çevresi 36
1.4.8. Umutsuzluk 36
1.5. FİNANSAL OKURYAZAR BİREYİN ÖZELLİKLERİ 37
1.5.1. İyi İletişim Kurabilmek 38
1.5.2. Parayı Etkili Yönetebilmek 38
1.5.3. Finansal Sistemi Kavrayabilmek 38
1.5.4. Finansal Planlama Yapabilmek 38
1.5.5. Bütçeyi Etkin Yönetebilmek 39
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 41

2. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI 44
2.1. TÜRKİYE'DEKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI 46
2.1.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) 47
2.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) 48
2.1.3. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 49
2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) 50
2.1.5. Habitat Derneği 51
2.1.6. Borsa İstanbul (BİST) 52
2.1.7. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) 53
2.1.8. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) 53
2.1.9. Diğer Kurum ve Kuruluşlar 54
2.1.10. Türkiye'deki Finansal Okuryazarlıkla İlgili Uygulamaya Konulan Projeler 54
2.2. DÜNYADAKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI 56
2.2.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 56
2.2.2. Dünya Bankası (World Bank) 57
2.2.3. Avrupa Birliği (AB) 57
2.2.4. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI) 58
2.2.5. Diğer Kuruluşlar 59
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 60

3. TÜKETİM KAVRAMI 62
3.1. İHTİYAÇ 64
3.1.1. İhtiyacın Özellikleri 64
3.1.2. İhtiyaçların Sınıflandırılması 65
3.2. ABRAHAM MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ 66
3.3. TÜKETİM KAVRAMI 68
3.3.1. Tüketici Harcamaları ve Demografik Değişkenler 68
3.3.2. Tüketici Davranışını Etkileyen Faktörler 69
3.4. TÜKETİM ÇILGINLIĞI 71
3.5. TÜKETİCİ HAKLARI 72
3.5.1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 73
3.5.2. Tüketicinin Yasal Hakları 73
3.5.3. Tüketici Hakem Heyeti 75
3.5.4. Tüketiciye Hizmet Veren Kurum ve Kuruluşlar 78
3.6. İSTEK Mİ İHTİYAÇ MI? 79
3.7. ALIŞVERİŞ YAPARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR 81
3.7.1. Alışveriş Davranışını Etkileyen Faktörler 81
3.7.2. Alışveriş Yaparken Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar 82

3.8. BORÇ YÖNETİMİ 83
3.8.1. Bireylerin Bankalardan Kullanılabileceği Kredi Çeşitleri 83
3.8.2. Borç Yönetiminde Dikkat Edilecek Unsurlar 84
3.9. KREDİ KARTININ DOĞRU KULLANIMI 85
3.9.1. Kredi Kartı 85
3.9.2. Kredi Kartının Çeşitleri 86
3.9.3. Kredi Kartının Üstün ve Sınırlı Yanları 87
3.9.4. Kredi Kartı Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 88
3.10. İNTERNET BANKACILIĞININ KULLANIMI 89
3.10.1. İnternet Bankacılığıyla Yapılabilecek İşlemler 90
3.10.2. İnternet Bankacılığının Olumlu ve Olumsuz Yanları 90
3.10.3. İnternet Bankacılığının Doğru Kullanımı 91
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 92

4. TASARRUF KAVRAMI 94
4.1. TASARRUF KAVRAMI 96
4.2. TASARRUFUN AMACI 97
4.3. TASARRUFUN ÖNEMİ 98
4.4. TASARRUFUN İLKELERİ 100
4.5. PAYLAŞIM EKONOMİSİ 102
4.6. TASARRUFUN PLANLANMASI 104
4.7. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI 105
4.7.1. Borsa 105
4.7.2. Hisse Senedi 106
4.7.3. Döviz 106
4.7.4. Tahvil 106
4.7.5. Repo 106
4.7.6. Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı 106
4.7.7. Mevduat Faizleri 106
4.7.8. Kâr / Zarar Ortaklığı Belgesi 106
4.7.9. Katılma İntifa Senetleri 106
4.7.10. Hazine Bonoları 107
4.7.11. Gelir Ortaklığı Senedi 107
4.7.12. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar 107
4.7.13. Finansman Bonoları 107
4.7.14. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet 107
4.7.15. Forex (foreks) Piyasası 107
4.7.16. Kripto Varlıklar 107
4.7.17. Yatırım Fonları 108
4.7.18. Menkul Kıymet Yatırım Fonları 108
4.7.19. Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) 108
4.7.20. Altın 108
4.7.21. Altına Dayalı Kira Sertifikası 108
4.7.22. Euroband (yuroband) 108
4.7.23. Kira Sertifikası 108
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 110

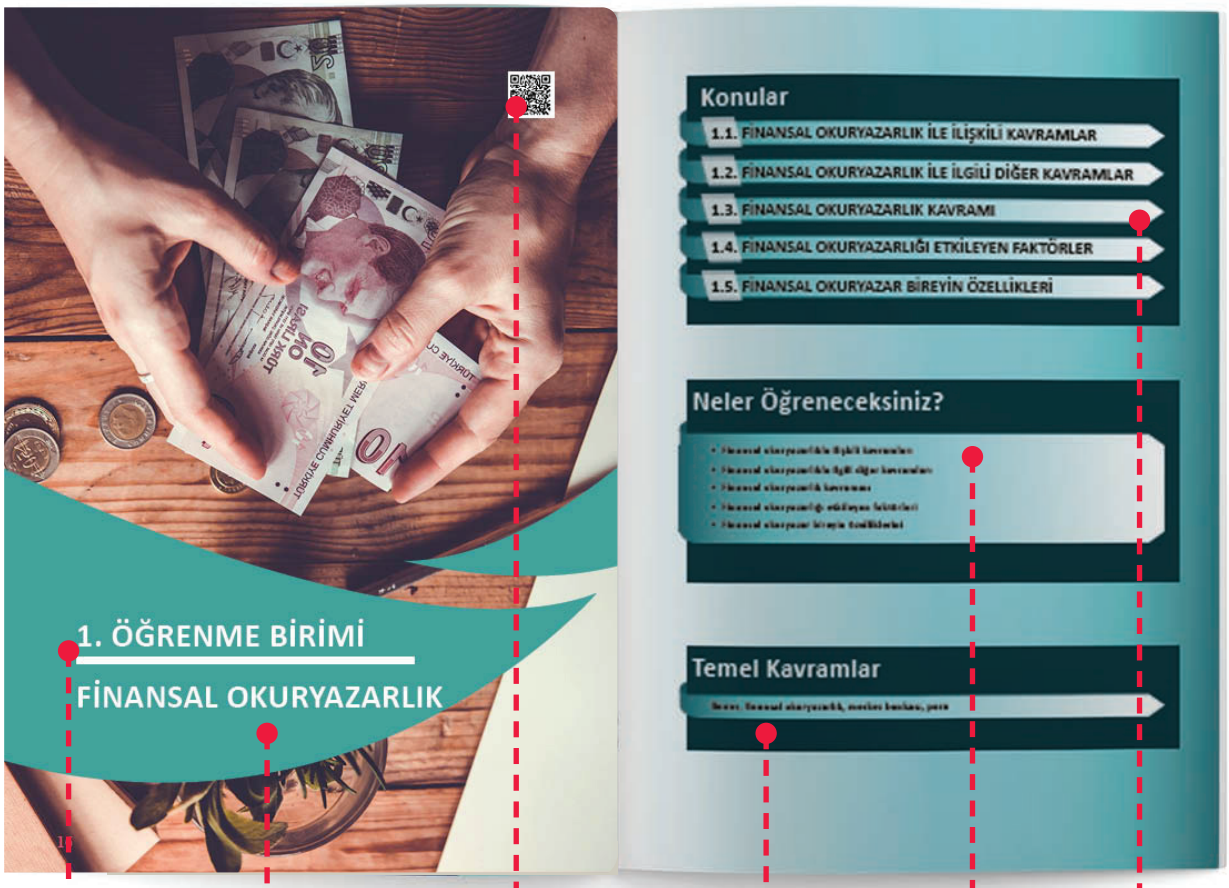
5. YATIRIM KAVRAMI 112
5.1. YATIRIM PLANI VE YATIRIM ARAÇLARININ SEÇİMİ 114
5.1.1. Yatırım Planı 115
5.1.2. Yatırım Araçlarının Seçimi 116
5.1.3. Yatırım Riski 119
5.2. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ VE DİJİTAL FİNANS YÖNETİMİ 120
5.2.1. Yatırımcı İlişkileri 121
5.2.2. Dijital Finans Yönetimi 121
5.3. YATIRIMLARDA RİSK YÖNETİMİ 122
5.3.1. Risk Analizi 122
5.3.2. Risk Yönetimi 123
5.4. SERMAYE PİYASASI KURUMLARI 124
5.4.1. Aracı Kurumlar 124
5.4.2. Yatırım Ortaklıkları 125
5.4.3. Yatırım Fonları 125
5.5. MENKUL KIYMET VE BORSA TERİMLERİ 126
5.5.1. Menkul Kıymet 126
5.5.2. Borsa 126
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 129

6. BİREYSEL BÜTÇELEME 130
6.1. BÜTÇENİN YAPILMA NEDENLERİ 132
6.2. HARCAMA PLANLARI 134
6.3. FİNANSAL HEDEFLER KOYMA 138
6.4. BÜTÇEDE YER ALAN KALEMLER 139
6.5. BÜTÇE OLUŞTURULMASI 141
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 149

CEVAP ANAHTARI 151
KAYNAKÇA 154
GÖRSEL KAYNAKÇASI 157

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenme birimi karekodunu gösterir.

Öğrenme birimi konularını gösterir.

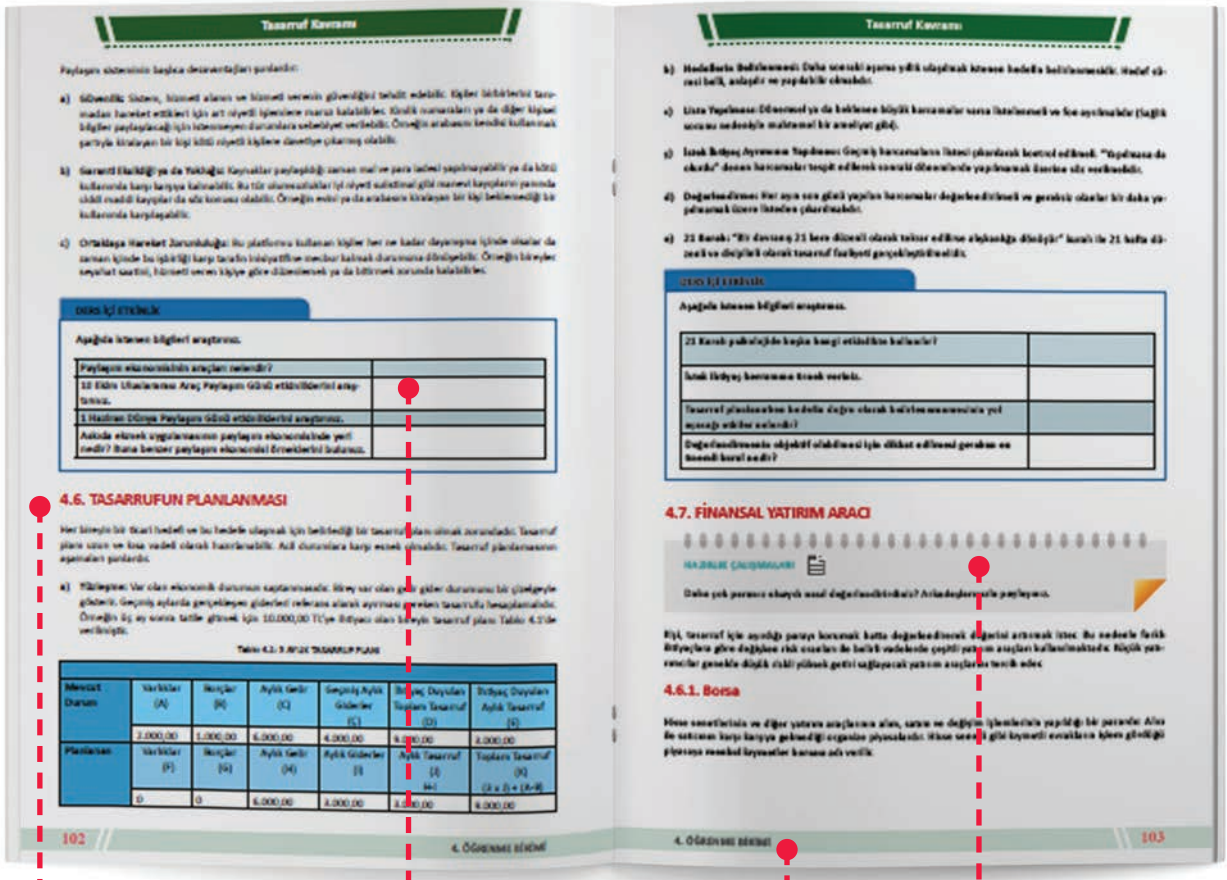
Öğrenme birimi kavramlarını gösterir.

Öğrenme birimi adını gösterir.

Öğrenme biriminde öğrenilecek konuları gösterir

Öğrenme birimi numarasını gösterir.

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

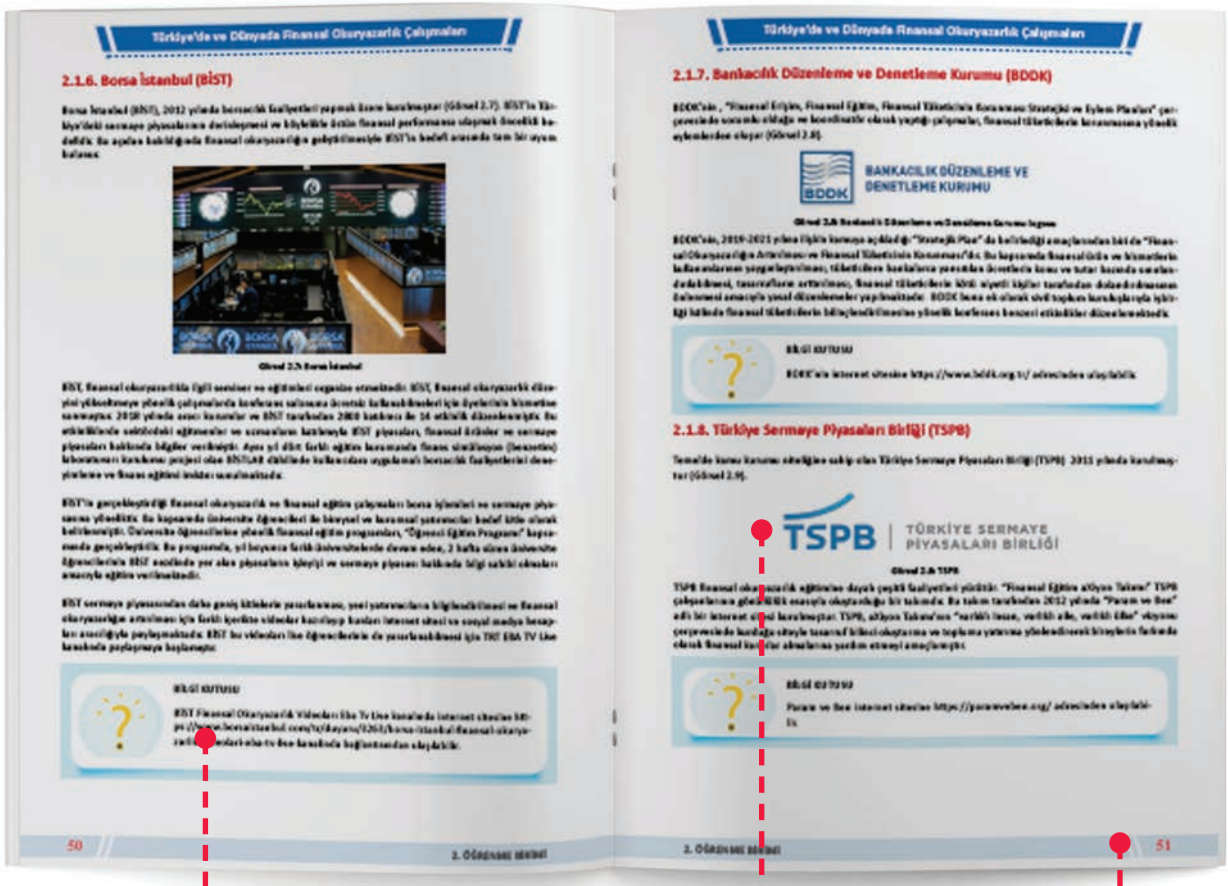
Öğrenme birimi başlıklarını gösterir.

Öğrenme birimi numarasını gösterir.

Öğrenme birimiyle ilgili etkinlikleri gösterir.

Öğrenciyi öğrenmeye hazır hâle getirmeyi amaçlayan soruları içerir.

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Bilgi kutusunu gösterir.

Öğrenme birimi görsellerini gösterir.

Öğrenme birimi sayfa numarasını gösterir.

Uygulamaya ait içerikleri barındıran karekod alanını gösterir.

Karekodu tarayacak cihazınız yoksa karekodun altındaki sayıyı aşağıdaki linkin sonuna ekleyerek bağlantıya ulaşabilirsiniz.
http://kitap.eba.gov.tr/KodSor.php?KOD=**26350**

26350

İzlemek için kodu tarayın.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

FİNANSAL OKURYAZARLIK

Konular

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1.5. FİNANSAL OKURYAZAR BİREYİN ÖZELLİKLERİ

Neler Öğreneceksiniz?

- Finansal okuryazarlıkla ilişkili kavramlar
- Finansal okuryazarlıkla ilgili diğer kavramlar
- Finansal okuryazarlık kavramı
- Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler
- Finansal okuryazar bireyin özellikleri

Temel Kavramlar

finans, finansal okuryazarlık, merkez bankası, para

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bireyin okuryazar olması ne anlama gelmektedir? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Finansal okuryazarlık, değişen dünyada toplumlar, bireyler ve ülkeler için olmazsa olmaz bir beceri hâline gelmiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ve gelişmiş birçok ülkede bu konu üzerine çalışmalar yürütülmektedir.

Finansal okuryazarlık sadece toplumun belirli kesimine hitap etmez, çünkü toplumdaki her bir birey az ya da çok ekonomik sistemin içinde yer alır ve ekonomik gelişmelere uyum sağlamak durumunda kalır. Bireyin günlük yaşamında kredi kartı veya fatura gibi ödemeleri, bankacılık işlemleri, harcama yapma, birikim, borç ve yatırım şeklinde planlaması, emeklilik planı yapması gibi konularda doğru finansal kararlar verebilmesi için finansal okuryazar olması gerekir. Finansal okuryazarlık birçok kavramla ilişkilidir.

1.1.1. Finans Kavramı

Finans, günlük yaşantıda oldukça sık karşılaşılan bir kavramdır. Finans, Fransızca kökenli bir kelime olup "para, mali işler, mal" gibi anlamlara gelir. Finans, "kişi ve işletmelere fon veya sermaye sağlamak için yapılan ticari etkinlik" şeklinde tanımlanmıştır.

Finans kavramına genel olarak bakıldığında bireylerin, kurumların ve örgütlerin yarar sağlayabilecekleri para, fon, sermaye gibi maddi kaynaklardır. Finans, insanların günlük ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları işlerden, hayatları boyunca gerçekleştirdikleri birikimlere kadar çok geniş alanlara hizmet veren bir bilim dalıdır.

Bireylerin, kurumların yararlanabileceği fon, sermaye ve paraların toplamı **finans** olarak adlandırılır. İşletmeler için finans, işletmenin gereksinim duyduğu fonların, en uygun şekilde temin edilmesi ve en verimli şekilde kullanılmasıdır.

İşletmeler ve bireyler açısından finans yönetimi, değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurabilmek ve sürdürülebilirliklerini sağlamak için önemli gerekliliklerdendir. Finansal yönetim, birey ve işletmelerin hedeflerinin belirlenerek finansal kararların alınmasını kapsar.

1.1.2. Okuryazarlık Kavramı

İnsanoğlu yazının var olduğu günden beri okuma eylemini gerçekleştirir. Okuyarak çevresi ve kendisi hakkında bilgi sahibi olur, bilgi sahibi oldukça kendini yeniler ve geliştirir.

Okuryazarlık Türkiye'de yalnızca okuma ve yazma becerisi olarak algılanmaktadır. Okuma yazma, kişinin okuma ve yazma yeteneğine sahip olup olmama durumunu ifade eder. Okuryazarlık ise bunun ötesinde sahip olunan yeterliliklerin derecesini, birçok zihinsel beceriyi ve dilin kullanımını içeren kapsamlı bir eğitim terimidir.

Okuryazar kavramı TDK'de "okuması yazması olan, öğrenim görmüş kimse" biçiminde tanımlanır. Okuryazar bireyler sadece okuduğunu yazabilen veya yazdığını okuyabilen insanlar değildir. Okuyup yazma işlemini yaparken bunları anlayıp hayata geçirebilen kişilerdir. Okuryazarlık; bilgi, beceri ve sosyal normları anlamayı,

diğer bireylerle paylaşmayı, yorumlamayı, gelecek nesillere aktarmayı sağlayan bir araçtır.

1.1.3. Kişisel Finans Kavramı

İlk olarak 1899'da kullanılmış bir kavram olan kişisel finans, son yıllarda en çok karşılaşılan konulardandır. Kişisel finans, bireyin çalışarak kazandığı paradır.

Kişinin ekonomik olarak gelişmiş olması; toplum yaşantısını etkiler. Bireyin eğitim faaliyetleri kapsamında finans kavramının yer alması devletlerin refah düzeyi için önemlidir.

Kişinin ekonomik olarak iyi durumda olması, ihtiyaçlarını karşılayabilmesini ve kişisel refahını arttırarak daha iyi bir hayat sürmesini sağlar.

Son yıllarda yapılan çalışmalar eğitim sisteminde verilen kişisel finans eğitiminin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bireylerin; gelir düzeylerini bilmeleri, gelir ve giderlerini karşılaştırarak bütçelerini kontrol etmeyi sağlamaları açısından kişisel finans eğitimi almaları şarttır. Kişi; tasarruf yapabilmeli, bu tasarrufları etkili ve doğru kullanabilmelidir. Kısa ve uzun vadede karşılaşılabilecek risklere hazırlıklı olmayı öğrenmelidir.

1.1.4. Finansal Farkındalık

Dünyada yaşanan gelişmeler tüketimi, farklı ve karmaşık bir hâle getirmiştir. Piyasaya yeni ürünler sürekli girmekte ve tüketiciler çevrim içi alışveriş yapmaktadır. Bu sayede üreticiye ya da pazarlamacıya hızlı bir biçimde erişilmektedir. Değişen şartlar finansal okuryazarlık ve farkındalığı daha da önemli hâle getirmiştir.

Türkiye'de finansal okuryazarlık ve finansal eğitim kavramları oldukça yenidir. Yapılan araştırmaların birincil amacı finansal farkındalık oluşturmayı hedeflemektir.

Finansal farkındalık, finansal okuryazarlığın bir alt boyutudur. Finansal okuryazar olabilmek için finansal farkındalık gereklidir.

Finansal farkındalık kişi ve işletmelerin para, fon ve sermaye hakkında bilgi ve becerilerini geliştirmelerini sağlar. Finansal farkındalık kişi ve işletmelerin; risk ve fırsatlara karşı duyarlı olabilmelerini, bilinçli adımlar atmalarını, finansal yardım konusunda başvurabilecekleri mercileri bilmelerini ve ekonomik düzeylerini arttırmak için yapılması gereken faaliyetleri kapsayan bir süreçtir. Bu süreç, bireye ekonomik konu ve ürünlerle ilgili detaylı bilgi vererek mevcut fırsatları finansal bilgi ve yönlendirmelerle en iyi şekilde değerlendirmelerini sağlar.

1.1.5. Finansal Yetenek

TDK'de yetenek, "Bir kimsenin, bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet." olarak tanımlanır. Globalleşen dünyada mevcut fırsatları değerlendirmek ve ekonomik açıdan kendini güvence altına alacak sonuçları elde etmek için sahip olunacak yetenekler, finansal okuryazarlık için şarttır. Bugün atılacak yanlış bir adım, bireyin gelecek yaşantısını etkileyebileceğinden, bireyin yeterli finansal yeteneklere sahip olması gerekir. Finansal konularda yetkinliğe sahip birey, finansal problemleri tanımlar, bu problemlerle başa çıkmak için geçerli ve etkin çözüm yolları geliştirir.

1.1.6. Finansal Sorumluluk

Finansal sorumluluk, toplumun ve bireyin yaşamında alacağı ekonomik kararlarda önemli bir paya sahiptir. Bireyin hedeflediği finansal ölçütlere ulaşabilmesi için mevcut gelir gider durumunu ortaya koyarak geleceğe yönelik tasarruf planlayabilme ve yapabilme durumu finansal sorumluluktur.

Kendi istek ve ihtiyaçlarını belirleyebilen, tahmin edilebilen ve edilemeyen durumlar için tasarruf yapabilen, kaynaklarını etkin ve verimli bir biçimde kullanabilen bireyler finansal sorumluluğa sahiptir.

Finansal sorumluluk birey ve toplumun geleceğine yönelik faydalı ve etkili kararlar alabilme yetisidir. Finansal bir karar alınırken bütünsel bir çerçeveden bakılarak düşünülmesi ve uygun kararlar alınması gerekir.

1.1 DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Finansal farkındalık nasıl kazanılır? Bu konuda bir kompozisyon yazınız.

B. Hakan, üniversite öğrencisidir. Okul dışı zamanlarda bir kırtasiyede çalışmaktadır. Ailesinden aldığı harçlık ve kırtasiyeden kazandığı parayla masraflarını karşılamaktadır. Hakan harcamalarını yaparken gün içinde ortaya çıkan isteklerine göre hareket etmektedir. Bunun sonucunda her ay bütçesi açık vermektedir.

- **Sizce Hakan finansal sorumluluğa sahip bir birey midir? Nedenlerini yazınız.**
- **Finansal sorumluluğa sahip olması için nasıl davranmalıdır? Yazınız.**

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İnsanlar parayla ilgili doğru kararlar verebiliyorlar mı? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Finans dünyasının temelinde "para" var olduğu için paraya dair doğru bilgi önemlidir. Yaş ve gelir düzeyi fark etmeksizin herkesin parasını doğru yönetmeyi öğrenmesi gerekir. Para bilgisi; finansal ürün değeri, faturaların ödenmesi, mal ve hizmetlerin seçimi, faiz hesabı vb. bilgilerden oluşur.

Para insan yaşamında amaç değildir. İstek ve ihtiyaçların karşılamasında kullanılan bir araçtır. Para dünyadaki

en önemli şey olmayabilir ama kişinin hayatında önemli olan her şeyi etkiler. Kişinin hayat standardı, eğitim seviyesi, sağlığı, beslenmesi vb. unsurlar paradan etkilenir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Paranın insan yaşamındaki etki alanları

1.2.1. Para Kavramı ve Tarihçesi

Para, bir mal veya hizmet satın alırken kullanılan ödeme aracıdır. Devlet tarafından bastırılan, mal veya hizmet satın alma gücü olan ve herkes tarafından kabul gören bir değişim aracıdır. Türkçeye, Farsça "pâre" (küçük parça) kelimesinden geçen para, icat edilişinden beri tüm insanlığın önemli bir parçası olmuştur. TDK'de para; "Devlet tarafından bastırılıp çoğaltılan, üstünde değeri yazılı kâğıt veya metalden oluşan ödeme aracı, nakit." şeklinde tanımlanmıştır.

Herkesin bildiği anlamda para; cüzdanda taşınan, kumbarada veya bankada biriktirilen madenî paralar ile kâğıt paraları kapsar.

Para icat edilmeden önce insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için, almak istedikleri malları, başka mallarla değiştirerek (takas, trampa) ticari faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

İnsan, yaptığı alışveriş gereği bir mal alırken karşılığını ödemek durumundadır. Takas usulüyle yapılan bu ticaret yerini mal karşılığı kullanılabilecek değerli bir nesneye yani paraya bırakmıştır.

Para; her ne kadar ticaret aracı olarak kullanılsa da bir ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel varlığının göstergesidir. Antik çağdan beri krallar, imparatorlar ve devlet başkanları, siyasi güçlerinin temsilcisi olan bastırdıkları parada kendi medeniyetlerine ait kültürel, dinî ve mitolojik değerlerini aktarmışlardır. Müzelerde bulunan paralar incelendiğinde devletin bulunduğu dönemin sanatsal ve kültürel izleri görülür. Tarım devrimiyle birlikte insanların toplu yaşamaya (yerleşik hayata) geçmesiyle mülkiyet kavramı ve ürün oluşumu da ortaya çıkmıştır.

Ticaret, mal veya hizmetlerin takasıyla insanların yaşamına dâhil olmuştur. Ticaretin gelişmesiyle birlikte ortak bir değişim aracı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Paranın icat edilmesiyle ortak değişim aracı ihtiyacı karşılanmıştır. Medeniyetler ve insanlar tarafından kabul görmesiyle de önemli bir unsur hâline gelmiştir.

Paranın tarihi (Görsel 1.1) incelendiğinde antik çağlarda para olarak altın kadar değerli deniz tuzu kullanılmıştır. Homeros, tuzu kutsal madde olarak tanımlamıştır. Çin yönetimleri yüzyıllarca tuzu, devletin bir gelir kaynağı olarak görmüşlerdir. Amerika kıtasındaki uygarlık merkezleri de tuza kolayca erişilebilen yerlerde kurulmuştur. Sonraki dönemlerde tuz kolayca elde edilebildiği için değeri düşmüştür.

MÖ 2000 yılına gelindiğinde deniz kabuklarının Çin'de para yerine kullanıldığı görülür. MÖ 7. yüzyılda ise bugünkü Türkiye sınırlarında yaşayan Lidyalılar tarihte ilk madenî parayı icat etmiştir. Altın, gümüş, nikel, bakır, alüminyum ve tunç gibi metal alaşımlarla üretilen bu madenî paralar, takas yerine daha kullanışlı bir değişim aracı arayışından ortaya çıkmıştır. Lidyalılar bu paralara sikke adını vermiştir. MS 9. yüzyılda Çin'de ilk kâğıt para basılmıştır. Batıda ise kâğıt paraların basılması ve kullanılması 17. yüzyılın sonlarında olmuştur. ABD'de 1690'lı yıllarda Massachusetts (Masıçisets) Hükümeti tarafından ilk kâğıt para basılmıştır.

Para, Avrupa kıtasında ilk olarak 1661 yılında İsveç'te basılmıştır. Osmanlı Devleti 1840 yılında Sultan Abdülmecit tarafından dolaşıma çıkarılan ve "Para yerine geçen kâğıt" anlamına gelen "Kaime-i Nakdiye-i Mutebere" ler kamu harcamalarının finanse edilmesi için kullanılmıştır. Artık paranın yanında kredi kartları ve para kartlarının da ödemelerde kullanıldığı görülmektedir.

Antik Çağ	MÖ 2000	MÖ 7. Yüzyıl	MÖ 9. Yüzyıl	21. Yüzyıl
				
Deniz tuzu antik çağlarda para yerine kullanılıyordu.	MÖ 2000'de deniz kabukları para olarak kullanılıyordu.	MÖ 7. yüzyılda Lidyalılar madenî parayı icat etmiştir.	MS 9. yüzyılda ilk kâğıt para Çin'de basıldı.	Çağımızda madeni ve kâğıt paraların yanında, kredi kartları ve banka kartları ödemelerde kullanılır.

Görsel 1.1: Paranın tarihçesi

Para tarihten bu yana toplumlarda takas aracı, satın alma şekli ve borçlanma aracı olmak üzere farklı amaçlarla kullanılmıştır. Parayla ilgili temel matematik işlem becerisinin olması kişilerin finansal konularla ilgili daha nitelikli kararlar alabilmelerine yardımcı olur.

1.2.2. Paranın Özellikleri

Paranın özellikleri şunlardır (Şekil 1.2):

Şekil 1.2: Paranın özellikleri

a) **Para Herkes Tarafından Kabul Edilen Bir Ödeme Aracıdır:** Para, bu özelliği sayesinde alışveriş yapılmasına olanak sağlar.

b) **Para Bölünebilir:** Günlük yaşamda paranın alışverişleri kolaylaştıran bir diğer özelliği bölünebilir olmasıdır. Ülkeler tarafından kullanılan paralar küçük birimlere bölünebilmektedir. Örneğin 10 TL, on tane 1 TL'ye ve 1 TL de dört tane 25 kuruşa bölünebilir. Paranın bölünebilir olması küsuratlı alışverişlerde ve para üstü ödemelerinde kolaylık sağlar.

Türkiye'de altı çeşit banknot (kâğıt para) kullanılmaktadır. Bunlar; 5, 10, 20, 50, 100 ve 200 TL'lik banknotlardır. Kâğıt paralar T.C. Merkez Bankası tarafından basılmaktadır. 1, 5, 10, 25, 50 kuruş ve 1 TL'lik altı çeşit madenî para mevcuttur. Madenî paralar darphane tarafından basılır. Para kullanımında sahteciliği önlemek için paranın üzerinde bazı güvenlik önlemleri yer alır.

c) **Para Kolay Taşınabilir:** Para, ağırlık ve boyut bakımından taşımaya uygun olmalıdır. Örneğin para yerine elma kullanılsaydı alışveriş sırasında kişilerin elma taşıması gerekirdi.

ç) **Para Miktarı Sınırlıdır:** Para, dolaşımdaki miktarı sınırlı olduğu için değerlidir. Örneğin altın, doğada demir gibi bol miktarda olsaydı bu kadar değerli olmazdı. Benzer durum para için de geçerlidir. Devletler, paranın değerini korumak için sınırlı miktarda para basmaktadır.

d) **Para Dayanıklıdır:** Paranın en mühim özelliklerinden biri de dayanıklı olmasıdır. Paranın bu özelliği olmasaydı para zamanla değerini kaybederdi. Para yerine karpuzun bir değişim aracı olduğu düşünüldüğünde almak istenen mal alınana kadar karpuz bozulabilir ve değerini yitirebilirdi.

1.2.3. Paranın İşlevleri

Paranın işlevleri şunlardır:

a) **Değişim Aracıdır:** Herhangi bir mal veya hizmeti satın almak için karşılığında para verilir. Bir mal veya hizmeti satın almak ya da satmak istenildiğinde bu işlem parayla gerçekleştirilir.

b) **Değer Saklama Aracıdır:** Zaman içinde değer kaybetmeyeceğinden para biriktirilebilir. Kazanılan para hemen harcanmak zorunda değildir. Paranın bir bölümü birikim için ayrılabilir, kalan kısmı ihtiyaçlara harcanabilir.

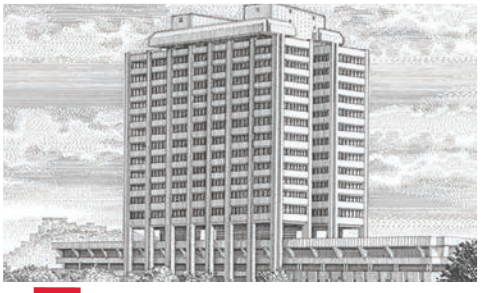
c) **Ölçü Birimidir:** Satın almak istenen malın değeri, fiyatıyla ölçülür. Para, satın alınmak istenen mal veya hizmetlerin değerini ölçmeyi sağlar ve sahip olunan kaynakların en iyi şekilde yönetilmesine yardımcı olur.

1.2.4. Merkez Bankası ve Fiyat İstikrarı

Para, sadece cüzdanda taşınan nakitten ibaret değildir. Banka hesaplarında bulunan mevduatlar da para kavramına dâhildir.

Bir ülkenin egemenlik ve bağımsızlık sembollerinden biri de parasıdır. Küreselleşmeyle beraber bireyler gibi ülkeler de kendilerini ekonomik olarak korumak, finansal sistemin düzenli bir biçimde işlemesini sağlamak amacıyla paralarının değerini korumaya çalışır.

Merkez bankalarının temel hedefi ekonomik istikrarın sağlanması ve muhtemel ekonomik dalgalanmaların önüne geçilmesidir. Parayı basıp yönetme yetkisine sahip olan kuruluştur.

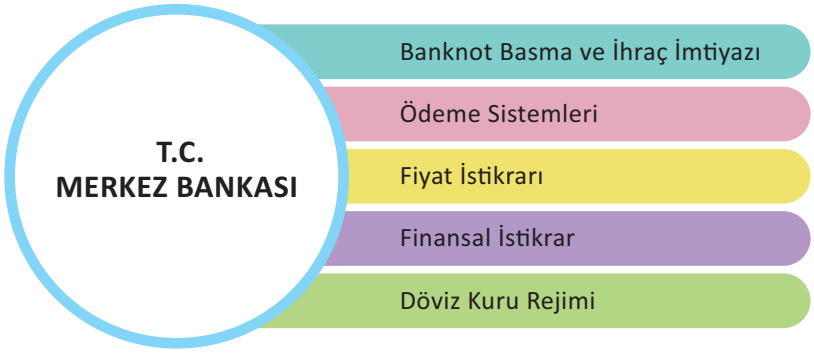
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

Görsel 1.2: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Merkez bankaları, ülkelerin para politikalarından sorumlu kurumlardır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de merkez bankası para ve kur politikalarını düzenlemek ve banknot dolaşımını sağlamaktan sorumludur. Bilinen bankalardan farklı olan merkez bankaları her insanın günlük yaşamını etkiler. T.C. Merkez Bankası; idare merkezi, banknot matbaası ve şubelerden oluşur. Bankanın idare merkezi Ankara'dadır (Görsel 1.2). Yurt içi birimlerin yanı sıra, bazı ülkelerde yurt dışı temsilcilikleri vardır.

Türkiye'de banknot ihracı (çıkarma) yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) aittir. TBMM; banknot basma ve ihraç imtiyazını süresiz olarak ve tek elden T.C. Merkez Bankasına devretmiştir. Banknotlar, T.C. Merkez Bankası bünyesinde bulunan, 1958 yılında faaliyete geçen Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından tasarlanır ve basılır.

T.C. Merkez Bankasının görev ve sorumlulukları, beş temel alana ayrılmaktadır (Şekil 1.3).

Şekil 1.3: TCMB'nin görev ve sorumlulukları

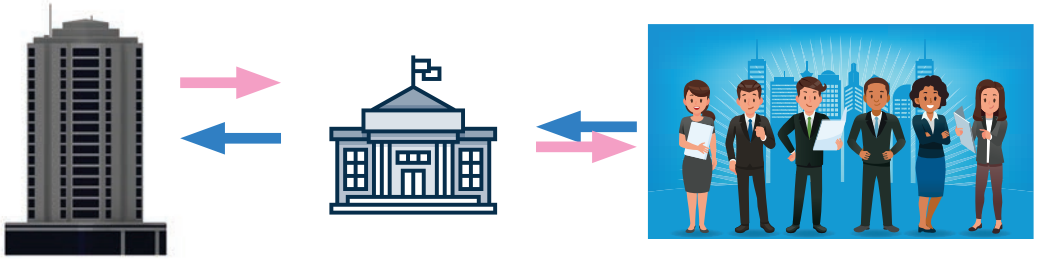
Merkez bankasının temel amacı, ülkedeki fiyat istikrarını sağlamak, Türk lirasının satın alma gücünü ve değerini korumaktır. Fiyat istikrarı ile ekonomik kararlarda dikkate almayı gerektirmeyecek ölçüde düşük bir enflasyon oranı ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı araçları T.C. Merkez Bankası doğrudan kendisi belirler, araç bağımsızlığına sahiptir. T.C. Merkez Bankası ülkenin ekonomik refahını ve kalkınmasını destekler, Türk lirasının istikrarını korumaya çalışır. T.C. Merkez Bankasının amacı, istikrarı sağlamak için paranın arzı ile talebini dengede tutmaktır.

T.C. Merkez Bankası, Türkiye'de enflasyonun yüksek olmaması ve belirli bir seviyede kalması için çalışır. Örneğin bilgisayar satın almak isteyen kişi fiyatını araştırıp plan yaptıktan sonra parasını biriktirir. Gerekli parayı biriktirene kadar bilgisayarın fiyatı sürekli yükselip eldeki para bilgisayar almaya yetmeyebilir. Kişi parayı birik-

tirmeye devam ettiği hâlde her seferinde fiyatının arttığını fark eder. Bunun gibi birçok ürünün de fiyatının arttığına şahit olur. Fiyatlar genel seviyesindeki bu artışa **enflasyon** denir. Enflasyon oluştuğunda eldeki parayla satın alınabileceklerin miktarı azalır. Bu durum satın alma gücünün düşmesi anlamına gelir. Merkez Bankası bu durumun yaşanmaması için çalışmalarını yürütür.

T.C. Merkez Bankası, diğer bankaların da yer aldığı finansal sistemin sağlıklı çalışması için gerekli önlemleri alır. Örneğin yatırım yapılması veya bir ihtiyacın karşılanması için paraya ihtiyaç duyulduğunda herhangi bir bankadan kredi (borç) alınabilir. İhtiyaç olduğunda bir bankadan kredi alınabiliyorsa bankalar da T.C. Merkez Bankasından kredi alabilir. T.C. Merkez Bankasına bankaların bankası da denir.

T.C. Merkez Bankası, ihtiyaç hâlinde bankalara kredi (borç) verebilir veya bankalar kasasında bulunan nakit fazlalarını merkez bankasına yatırabilir (Görsel 1.3). Merkez bankası bankalara verdiği ve aldığı paralar için bir faiz oranı belirler. Faiz oranlarını değiştirmek suretiyle para politikasını oluşturur. T.C. Merkez Bankası tarafından belirlenen bu faize politika faizi adı verilir.

Görsel 1.3: T.C. Merkez Bankasının diğer bankalarla kredi ilişkisi

Merkez bankası, enflasyon tehdidi gördüğünde gerekli tedbirleri alır. Faiz oranlarını değiştirerek para politikasını oluşturur, mal ve hizmet fiyatlarının istikrarlı olması için çalışır. T.C. Merkez Bankasının toplumsal refah ve ekonomik büyüme için yapabileceği en büyük katkı fiyat istikrarını sağlamaktır.

1.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

1. Aşağıdaki tarih sıralamasına göre parayla ilgili ortaya çıkan gelişmeleri ilgili alana yazınız.

Antik Çağ	MÖ 2000	MÖ 7. Yüzyıl	MÖ 9. Yüzyıl	Günümüzde

2. Aşağıda verilen ifadelerin karşısına paranın hangi özelliği olduğunu belirtiniz.

Paranın 5 TL, 10 TL, 20 TL vb. birimlere ayrılmıştır.	
Türkiye'nin hangi bölgesine gidilirse gidilsin TL geçerlidir.	
Para cüzdanda kolay taşınır, ödemelerde kolaylıkla kullanılan bir değişim aracıdır.	
Merkez Bankası tarafından basılan TL banknotlarının dolaşımdaki miktarı bellidir.	
Para dış etkenlere ve yıpranmaya karşı korunmuştur.	

3. Merkez Bankasının para istikrarını nasıl sağladığı ile ilgili bir kompozisyon yazınız.

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Finansal okuryazarlık eğitimi bireye hangi katkıları sağlayabilir? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Finansal okuryazarlık; kişinin kendi parasını doğru biçimde yönetmesi, yaşam koşullarında parasının getirisini değerlendirmesi, fırsatlara çevirmesi ve finansal refahı elde etmesinde önemli rol oynar. Finansal okuryazarlık; birey, toplum ve finansal piyasalara sağlayacağı olumlu katkılar açısından önemlidir.

Finans alanında yaşanan hızlı değişim, finansal araçların çeşitliliğinin artması, finansal okuryazarlığın gerekliliğini ortaya koymuştur. Finansal okuryazar olma yeteneğini kazanan kişiler, parayı yönetme yeteneğini de kazanır. Finansal okuryazarlığı olanlar mevcut ekonomik sistemde karşısına çıkan fırsatları değerlendirir, bütçesinde mevcut gelir gider dengesini sağlar ve yaşanabilecek ekonomik risklere karşı kendini korur.

Sürekli değişkenlik gösteren ekonominin kavranabilmesi, finansal bilgi ve becerilerini sürekli geliştirilmesiyle ilgilidir. Finansal durumlarda yaşanan gelişmelerin takip edilmesi ve yeniliklere açık olunması gerekir. Finansal okuryazar olma nedenleri şunlardır:

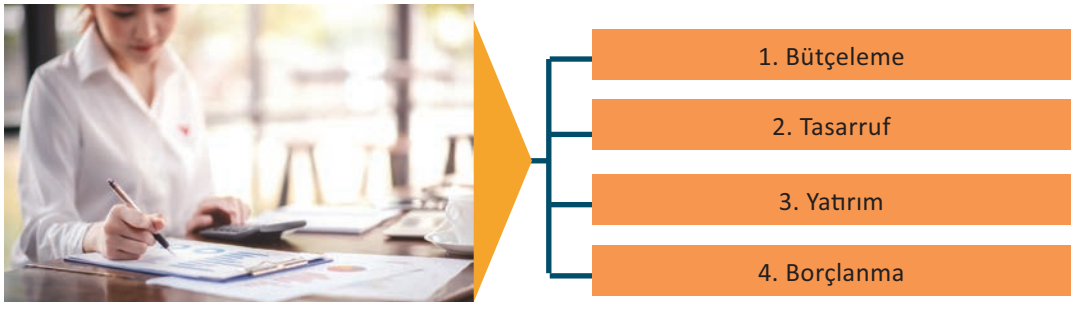
- Piyasa ve ekonomiyi iyi anlamak.
- Tasarrufu bilinçli yapmak.
- Yatırım araçlarını tanımak ve değerlendirmek.

Finansal okuryazarlık, paranın kullanımı ve yönetimine ilişkin bilinçli davranma ve etkin finansal kararlar alma becerisidir. Finansal okuryazarlık gelir, tasarruf ve yatırımların doğru bir biçimde değerlendirilerek bütçenin bilinçli yönetilmesi yetisine sahip olunmasıdır.

Finansal okuryazarlık kavramının ortaya çıkışı 1700'lü yıllara dayanır. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER), finansal okuryazarlığı "Bireyin doğru finansal kararlar verebilmesi ve finansal refahı için gerekli olan bilgi, tutum ve davranışların tümüdür." şeklinde tanımlamıştır.

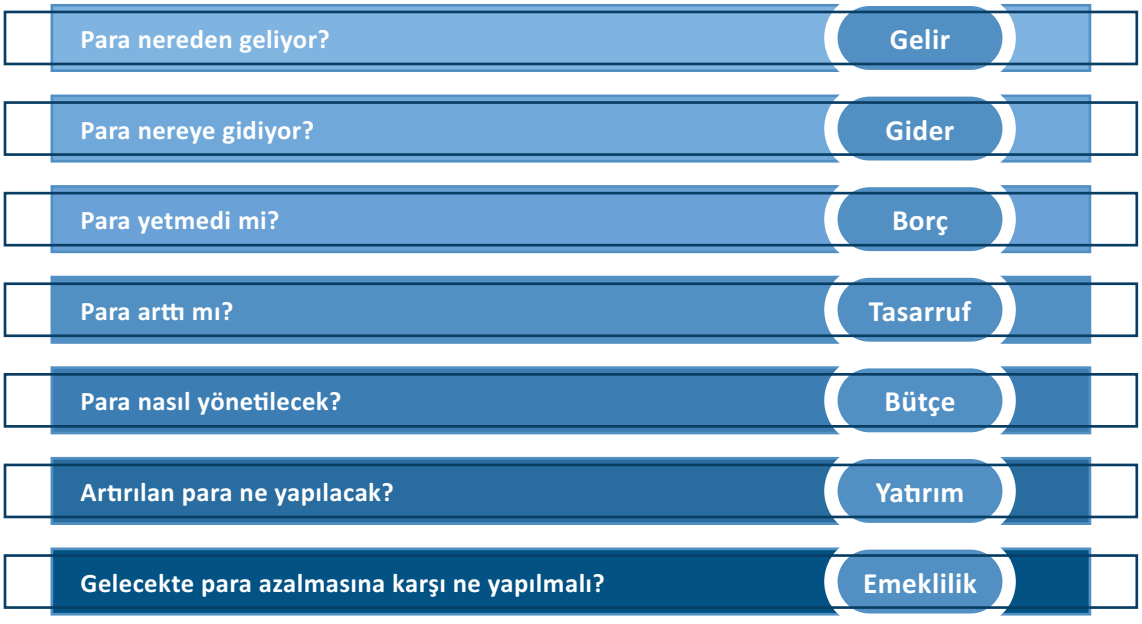
T.C. Merkez Bankası finansal okuryazarlığı, "Bireyin bütçe yönetiminde rasyonel kararlar alabilmesi için temel düzeyde finans ile ilgili bilgi sahibi olması, bu bilgileri kullanarak bireysel ve toplumsal finansal refahı artırma becerisi." olarak tanımlamıştır.

Bütçeleme, tasarruf, yatırım ve borçlanma konularında bireyin sahip olduğu bilgi, yetenek ve kendine güven duygusu finansal okuryazarlığı meydana getirir (Görsel 1.4).

Görsel 1.4: Finansal Okuryazarlık

Bireysel finansal okuryazarlık, parasal refahı etkileyen finansal koşulları anlama, yorumlama, yönetme ve yazma yeteneğidir. Finansal alternatifleri ayırt etme, gelecek için plan yapma, parasal ve finansal konuları tartışma, gündelik finansal kararları etkileyen yaşamın akışındaki olaylara etkin yanıt verme gibi genel ekonomi içindeki etkinlikleri de bünyesinde barındırır. Finansal okuryazarlık bazı sorulara cevap verir (Şekil 1.4).

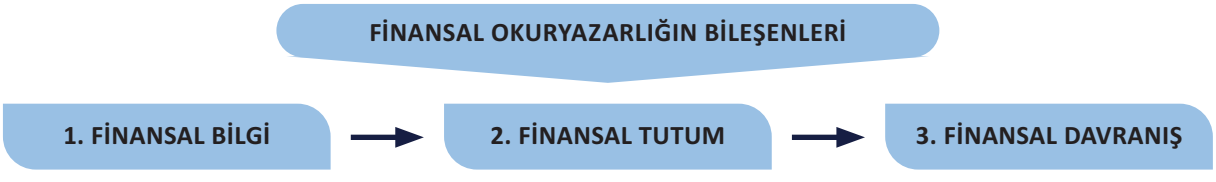

Şekil 1.4: Finansal okuryazarlığın cevapladığı sorular

Finansal okuryazarın, finans ve ekonomi hakkında her şeyi bilmesi beklenemez. Finansal okuryazarlık, finans konusunda uzman olmak anlamına gelmez. Finansal okuryazar olan bir birey, kendi parasını yönetme konusunda ve temel finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olarak finansal planlamalar yapabilir ve bilinçli finansal kararlar alabilir.

1.3.1. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

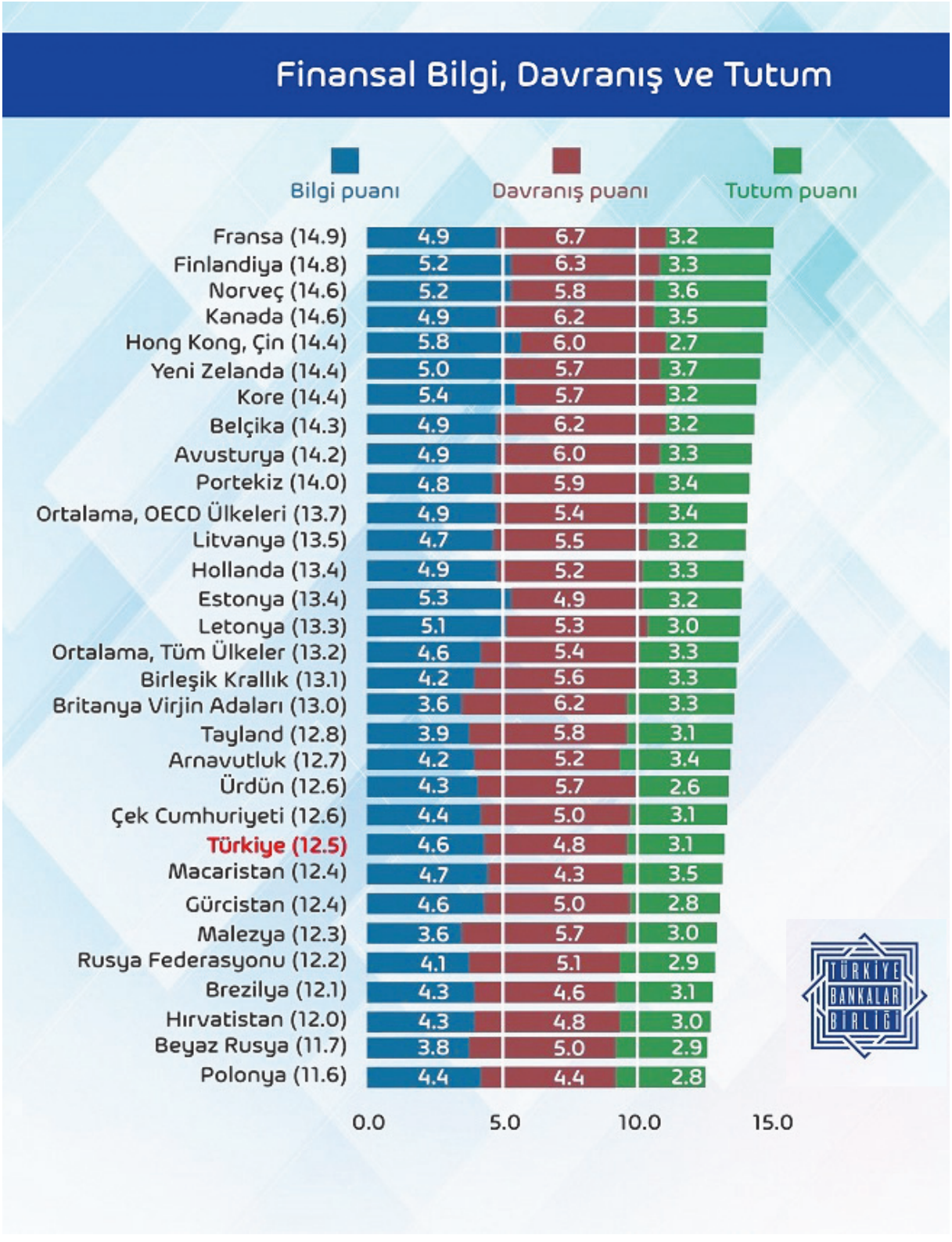
Finansal okuryazar olanların finansal bilgi, tutum ve davranışları yerine getirmesi beklenir (Şekil 1.5). Finansal okuryazarlık, toplumda finansal bilgi olarak algılanır. Finansal okuryazarlık sadece finansal bilgiden ibaret değildir. Finansal bilgi, finansal okuryazarlığın üç temel basamağından biridir. Diğer iki basamak finansal tutum ve davranıştır. Finansal bilgi, finansal tutum ve davranışa dönüşmüyorsa finansal okuryazarlıktan bahsedilemez. Örneğin enflasyonun ne olduğunu, enflasyona karşı yatırımın nasıl korunması bilen birey bu bilgiyi tutum ve davranışa dönüştüremiyorsa tam manasıyla finansal okuryazar değildir, sadece bilgi düzeyinde kalmıştır.

Şekil 1.5: Finansal okuryazarlığın bileşenleri

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Uluslararası Finansal Eğitim Ağı'nın 12 Ekim 2016'da yayımladığı "Yetişkin Finansal Okuryazarlık Yetkinlik Anketi" 17'si OECD ülkesi olmak üzere toplam 30 ülkede 18-79 yaş aralığındaki yetişkinlerin finansal okuryazarlık yetkinlik düzeyinin ölçülmesi amacıyla yapılmıştır.

Anket sonuçlarına göre finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum seviyesi genel ortalama skorunda ankete katılan 30 ülke içinde Türkiye 21. sırada, ankete katılan 17 OECD üyesi ülke arasında da 15. sırada yer almıştır (Görsel 1.5).

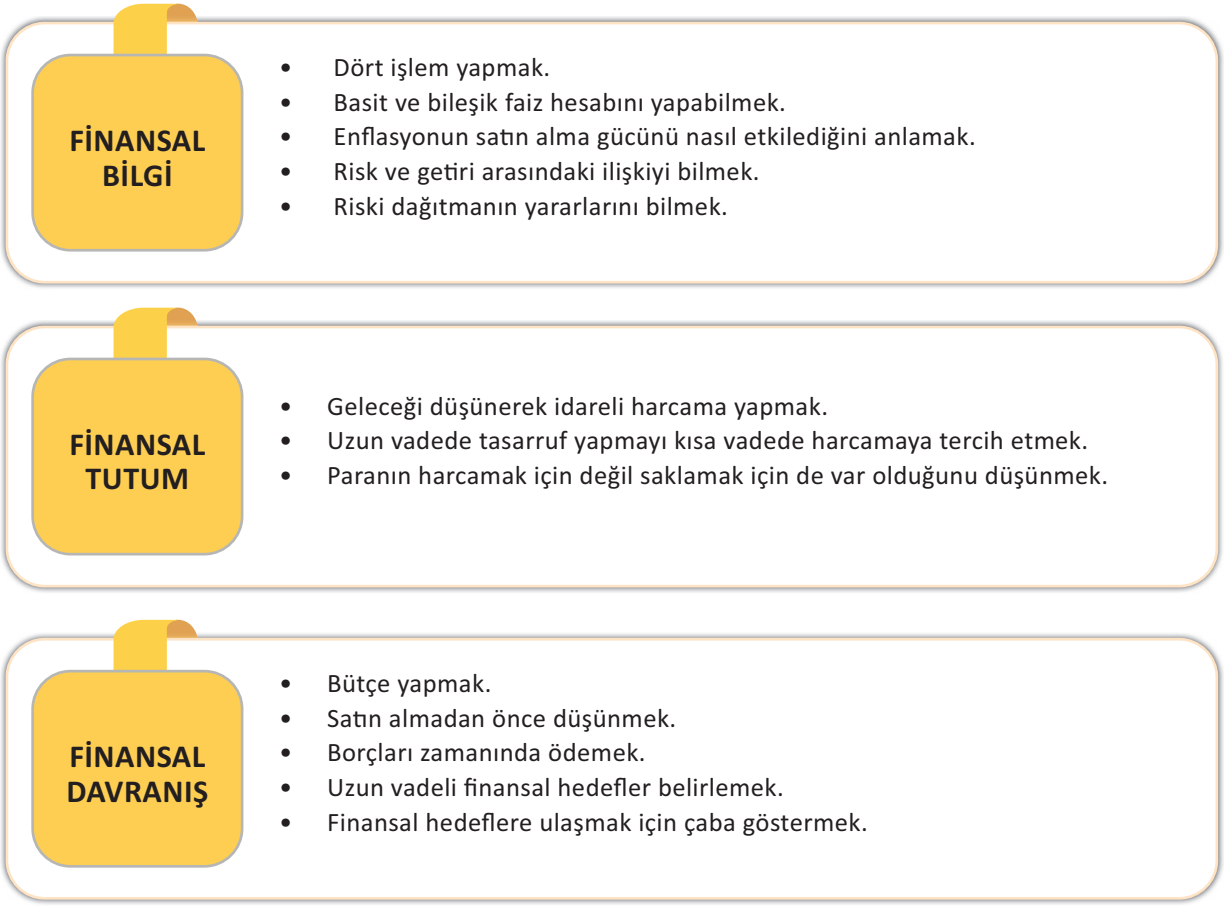

Görsel 1.5: Uluslararası yetişkin finansal okuryazarlık yetkinlik anketi sonuçları

a) **Finansal Bilgi:** Bireyin, finansal karalarda rasyonel (akla dayanan) bir tercihte bulunabilmesi için bilgiye sahip olması gerekir. Finansal bilgi, finansal tüketicilerin gerekli verilerin, birtakım fırsatların ve finansal ürünlerin, bunların sonuçlarının farkında olmalarıdır. Finansal bilgi, finansal okuryazarlığın temelidir. Finans bilgisi bireye, günlük yaşamda karşılaşmak zorunda kalacağı finansal terimlerle ilgili görüş sahibi olmasını sağlar. Kişinin finansal okuryazar olarak nitelendirilmesi için en temel; faiz oranları, kredi ve bankacılık uygulamaları, gelir gider, tasarruf, bütçe, yatırım gibi temel altyapıya sahip olması beklenir.

b) **Finansal Tutum:** Tutum, belirli bir varlığı bir seviyeye kadar hoşnutsuzluk ve iyilikle değerleme yoluyla ifade edilen psikolojik eğilimdir. Tutum; tavır, bakış, izlenen yol veya belli bir algılama şeklidir. Tutum, davranışın bir önceki basamağıdır. Bireyin bir olay karşısında eyleme geçmeden önceki adımıdır. Finansal tutum, finansal bilgilerin davranışa dönüşme sürecindeki psikolojik eğilimleridir. Bireylerin finansal tutumları olumsuz olduğunda kayıplar gerçekleşir, olumlu olduğunda finansal kazanımlar gerçekleşir. Bireyin finansal konu ve uygulamalar karşısında ortaya koyduğu tutum doğrudan finansal davranışını etkiler. Örneğin bütçe yapmanın faydasını bilmesine rağmen bütçe yapmaya karşı olumsuz tutumu bireyin bütçe yapmasını engeller.

c) **Finansal Davranış:** Finansal tutum, bireylerin finansal konulara olan yaklaşımı, finansal davranış ise bireylerin finansal konularda eyleme döktükleridir. Finansal okuryazarlıkta bireyler için en önemli basamaklardan biridir. Finansal okuryazarın finansal bilgi, tutum ve davranışları yerine getirmesi beklenir. Şekil 1.6'da finansal bilgi, tutum ve davranışlara bazı örnekler verilmiştir.

Şekil 1.6: Finansal bilgi, tutum ve davranış örnekleri

1.3.2. Finansal Okuryazarlığın Amaçları

Günlük hayatın her anında finansal bilgi ve kararlarla karşı karşıya kalınır. Beslenme, barınma, eğitim, güvenlik, hobi gibi bazı ihtiyaçların karşılanmasında finansal okuryazarlık yeteneğine ihtiyaç duyulur. İhtiyaçlar her geçen gün artmaktadır. Tüketicilerin, ürün çeşitliliği ve artan ihtiyaçlar karşısında, yaşam refahını arttırabilmek için finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi gerekir.

Finansal okuryazarlıkta amaçlanan, finansal konularda bilinçli karar verme süreçlerinde bireye yardımcı olmaktır. Bireyin karşısına çıkan finansal fırsatlarda vereceği kararlar parasına ve geleceğe dönük aile huzuruna etki edeceğinden oldukça önemlidir. Verilen kararlar doğrultusunda arzu edilen sonuca ulaşılabilecek ve yaşam sürdürülebilecektir. Finansal okuryazarlığın önceliği bireylerin genel refahını arttırmaktır. Genel refahı arttırmak için bireylerin gerekli önlemleri önceden almaları sağlanmalıdır.

Finansal okuryazarlığın arttırılmasıyla hedeflenen; toplumun finansal kavramları algılaması, bilmesi, finansal çalışmalara ulaşması veya finansal farkındalığının artmasıdır. Bunun da ötesinde geleceğe yönelik planlar yapılmasını sağlamak ve bu planların uygulanabilirliği yönünde çalışmalar yapılmasına olanak sağlamaktır.

Finansal okuryazarlık; İngiltere, ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkelerde ve dünyada önemsenmektedir. Gelişmiş birçok ülkede finansal okuryazarlık eğitimleri verilmektedir.

1.3.3. Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Önemi

2011 yılında T.C. Merkez Bankası tarafından yayımlanan bir eserde bu konuya şöyle değinilmiştir: Finansal eğitim yalnızca bireyler üzerinde olumlu etki göstermez. Bilinçlenen kişiler sayesinde piyasalar daha sağlıklı bir biçimde çalışır. Ekonomik ve finansal istikrar oranlarında artış meydana gelir. Bu da toplum genelinde refah düzeyinin yükselmesi başta olmak üzere olumlu etkilere sebep olur.

Finansal eğitim; kişilere para yönetim sürecinde doğru ve bilinçli kararlar almalarını sağlayan finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırmak suretiyle finansal hizmetlerden çok yararlanma yeteneğini sağlar.

Finansal eğitim, geçmişi olan kişilerin finansal konulara ilişkin farkındalıkları artmakta, finansal anlamda ürün ve hizmetlerle ilgili bilgi edinebilmekte ve böylelikle finansal ürün ve hizmetleri daha verimli kullanabilmektedir.

a) Finansal Okuryazarlığın Bireye ve Aileye Katkıları

Finansal alanda yeterli bilgiyle donatılmış bireylerin, kendileri ve aileleri adına doğru kararlar alabildikleri, ekonomik anlamda daha güvende oldukları, refah düzeyi yüksek toplumlar oluşmasına katkı sağladıkları için finansal okuryazarlığın birey ve aile açısından faydalı olduğu görüşü kabul görmektedir.

Toplumu meydana getiren birey ve ailelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması, finansal piyasaları ve ülke ekonomisini etkiler. Birey ve ailelerin tasarruf oranlarının yüksek olması, sağlıklı finansal kararlar alıp doğru yatırımlar yapmasını sağlayarak tasarruflarını değerlendirmelerini ve bütçe dengelerini koruyup borçlanmadan yaşamlarını devam ettirmeleri, ülke ekonomisinin gelişimi için oldukça önemlidir.

Yapılan bilimsel araştırmalar finansal eğitim almış olan kişilerin şu özelliklere sahip olduğunu göstermektedir:

- Finansal açıdan özgüvenli olmak.
- Tasarruf yapmak.
- Finansal planlar yaparken daha gerçekçi düşünmek.
- İleri görüşlü düşünerek emeklilik yatırımları yapmak.
- Piyasalar hakkında bilgili olmak ve piyasalarda aktif bir şekilde bulunmak.
- Mantıklı borçlanmalar yapmak.
- Bir tüketici olarak sahip olduğu hakları bilmek.
- Daha fazla kazanç elde etmek.
- Satın alacağı ürün ve hizmetleri doğru seçmek.

Bu davranışların finansal eğitim almamış kişilere göre daha yaygın görüldüğü bilinmektedir.

Finansal kararlar işletmelerde muhasebe veya finans yöneticileri tarafından verilirken aile içinde bu kararları verenler ebeveynlerdir. Ebeveynlerin finansal bilgilerinin yetersiz olması, aile adına verilen kararlarda problemlerle karşılaşmaya sebep olur. Sağlıklı aile yapısı sadece kendi üyeleri için değil çevresi ve toplumu için de bir güven ve denge unsurudur. Finansal okuryazarlığın aileye sağladığı yararlar şunlardır:

- Aile bütçesini oluşturabilmek.
- Gelir gider dengesini oluşturabilmek.
- Tasarrufları artırabilmek.
- Karşılaşılan risk ve fırsatları görebilmek.
- Yatırımları bilinçli bir şekilde yapabilmek.
- Sağlıklı ve doğru şekilde finansal kararlar alabilmek.

b) Finansal Okuryazarlığın Finansal Sisteme ve Ekonomiye Katkıları

Finansal okuryazarlık becerisine sahip bir birey bütçe yapmak ve tasarruflarını yatırıma dönüştürme konusunda bilinçlidir. Artan tasarruflar finansal sistem için girdi niteliğindedir.

Finansal sistem süreci hakkında eğitimli kişilerin çoğalması, gittikçe daha karmaşık hâle gelen finansal piyasaların etkililiğini arttırmaya yardımcı olacaktır. Finansal aracı kurumlar tarafından sunulmuş olan finansal araçlar hakkında gerekli risk ve getiri bilgisi olan kişiler karşılaştırma becerilerine de sahiptir.

Bireyin yaşamı boyunca aldığı finansal kararların kendisine ve ülke ekonomisine olan etkileri düşünüldüğünde finansal okuryazarlık kavramının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda gelişen bütün ekonomik şartlar bireylerin; finansal okuryazarlık, para yönetimi ve bütçeleme gibi konularda bilinçli ve eğitimli olmalarının toplumsal refah seviyesini en yüksek seviyeye çıkarma konusunda da etkin olduğunu göstermektedir. Örneğin tasarruf yapma davranışının yaygınlaştırılamamış olması, ticari faaliyetler neticesinde haciz ve iflas gibi problemlerin giderek artması, finans sektörü için önemli problemlerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Finansal okuryazarlığın gelir, cinsiyet, yaş, eğitim gibi bireysel demografik özelliklerine bakılmaksızın tüm toplumu etkilediği ve ekonomik verilerin kötüleşmesi ve iyileşmesinde etkili olduğu kabul edilir.

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine göre verecekleri yatırım kararları, ekonomik sistem içerisinde kaynakların nerelere ve nasıl kullanacağı konusunda etki yaratacak ve reel ekonomiye sunulacak kaynaklar uzun vadede ülkelerin büyüme potansiyelini belirleyecektir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlık, ekonomik krizlerin yaşanması sonrasında, finansal sistemlerin başarısı için önemli bir bireysel yaşam becerisi olarak nitelendirilmektedir.

1.3.4. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

2014 yılında finansal okuryazarlıkla ilgili 144 ülkede 150 bin kişi arasında yapılan araştırmada ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyinde Norveç 1. sırada yer alırken Türkiye 120. sırada yer almıştır.

Finansal Okuryazarlık Derneği'ne (FODER) göre finansal okuryazarlığını geliştirmek isteyen bireylerin dikkat etmesi gerekenler şunlardır:

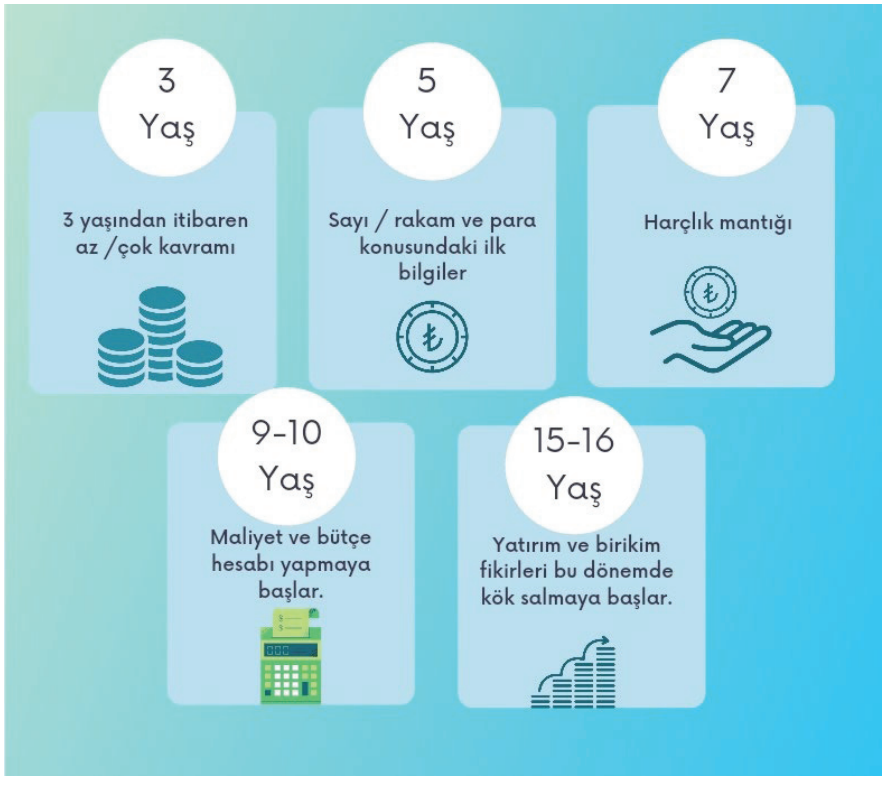
- Ev bütçesi konuşulurken çocukların da konuya katılımı sağlanmalı.
- Gelirden fazla harcamada bulunulmamalı.
- Hanedeki harcamalar kontrol altına alınmalı.
- Gelirin bir kısmı mutlaka tasarruf edilmeli.
- Harcama kalemleri yazılarak ödeme planları hazırlanmalı.
- Finansal planlar uzun vadeli ve rasyonel olmalı.
- Yıllık bütçe planları hazırlanmalıdır.

Finansal okuryazarlığın ülke bazında geliştirilmesi için OECD'nin tavsiyeleri şunlardır:

- Tasarruf, sigorta ve borç yönetimi gibi konularda finansal farkındalık oluşturulmalıdır.
- Hükümetler ve ilgili tüm özel ve kamu kurumları, finansal eğitimi tarafsız ve adil bir biçimde vermelidir. Hazırlanan programlar verimli bir şekilde koordine edilmeli ve geliştirilmelidir.
- Gelecekteki emeklilerin mevcut özel ve kamu emeklilik planlarının mali yeterliliğini değerlendirme, gerektiğinde uygun önlemleri alma gereksinimi konusunda emeklilik teşvik edilmelidir.
- Nüfusun finansal risk anlayışlarını, sigorta ve tasarruf konularında farkındalık oluşturmak ve finansal eğitimler vasıtasıyla finansal risklere karşı korunma yöntemlerini anlamalarını sağlamak için ulusal kampanyalarla teşvik edilmelidir.
- Bireyler, finansal meseleler hakkında hayatlarında mümkün olduğunca erken yaşta eğitim almalı ve erken yaşlarda finansal eğitim alabilmeleri için okullarda finansal okuryazarlık eğitimiyle ilgili dersler verilmelidir.

1.3.5. Finansal Okuryazarlık Hakkındaki Mitler (Yanlış İnanışlar)

Finansal okuryazarlık eğitimi ailede başlar. Bir çocuğun parayla olan ilişkisi, parayı tanıması, alışverişteki tutumu, davranışı ve tasarruf eğilimi okul öncesi dönemden başlayıp para kazandığı döneme kadar devam eder. Çocukların yaşlarına göre gelişen finansal okuryazarlık kavramları Şekil 1.7'de gösterilmiştir.

Şekil 1.7: Çocuklarda yaş seviyesine göre gelişen finansal okuryazarlık kavramları

Anne ve babanın finansal okuryazarlık seviyesi çocuğuna yansır. Bireyin finansal bilgiyi davranışa dönüştürmesinde etkili olan kendisi ve çevresiyle ilgili bazı faktörler vardır. Bireyin çocukluk döneminde parayla olan ilişkisi, anne ve babanın parayla olan ilişkisi, çevresel faktörler, aile tarihinde yaşanan parayla ilgili olaylar kişinin finansal okuryazarlık konusundaki duruşunu etkiler (Görsel 1.6).

Görsel 1.6: Finansal okuryazarlıkta ailenin önemi

Bireyin paraya yüklediği anlam, parayla olan ilişkisini önemli derecede etkiler. Çocukluk döneminde parayla ilgili yaşanan çeşitli olaylar ve durumlar karşısında çocuğun çevresinde bulunanların para tutumları bireyin gelecek yaşamında etkilidir. Örneğin hasat zamanında gelir elde eden çiftçi bir ailenin çocuğu ile memur bir ailede yetişen çocuğun parayla ilgili tutum ve davranışları farklıdır. Çocukların finansal okuryazarlıkla ilgili eğitiminde aile, çevredeki diğer bireylerin çocuklarla olan para iletişimine dikkat etmek gerekir.

Finansal okuryazarlık konusunda birçok kişinin herhangi bir eğitim almamış olması bu konuda yıllarca pek çok yanlış inanışın var olmasına sebep olmuştur. Bu mitlerden bazıları şunlardır:

"Cimri olan bireyler finansal okuryazardır." yönündeki inanış yanlıştır. Finansal okuryazarlık cimrilik değildir. Kişinin, hayatını sekteye uğratacak kadar tasarruf etmesi finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olduğunu göstermez. Finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olması sağlıklı bir bütçe oluşturarak gelecekteki finansal kaygıyı azaltmak için ortaya konulan finansal bilgi, tutum ve davranışların bileşimidir.

"Çocuklukta çeşitli nedenlerle parayla ilgili kötü deneyimler nedeniyle finansal okuryazar olmak imkânsızdır." inanışı yanlıştır. Bireyin ileriki yaşlarda alacağı finansal okuryazarlık eğitimi ile finansal bilgi, tutum ve davranışlarını hangi yaşta olursa olsun değiştirmesi mümkündür.

"Finansal okuryazar olabilmek için gelir düzeyinin yüksek olması gerekir." ya da "Finansal okuryazarlık zengin olanların işidir." şeklindeki inanışlar yanlıştır. Oysaki finansal okuryazarlık bireyin tüm yaşamında tasarruf, yatırım, bütçe yapma ve borçlanma gibi finansal kararlarını ve davranışlarını etkileyen bir kavramdır. Toplumdaki gelir düzeyi ne olursa olsun tüm bireylerin alması gereken bir eğitimdir.

"Finansal okuryazar olmak için üniversitelerin işletme, iktisat, maliye, muhasebe vb. bölümlerinden mezun olmak gerekir." bir diğer yanlış inanıştır. Finansal okuryazarlık, finans konusunda uzman olmak demek değildir. Finansal okuryazar bir kişinin finans hakkındaki her şeyi bilmesi beklenmez. Aslında bireyler günlük yaşamda finansal olgularla az ya da çok sürekli iç içedir. İşçi, öğrenci, ev hanımı, çiftçi, bankacı, iş adamı, öğretmen, doktor vb. kişiler bu gibi kararları hayatları boyunca almak zorundadır. Finansal okuryazar olan bir kişi, para yönetimi ve temel finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olarak finansal planlamalar yapabilir ve bilinçli finansal kararlar alabilir.

"Finansal okuryazarlık, yetişkinlerin işidir." yönündeki inanış yanlıştır. Finansal okuryazarlık çocukluk döneminde ailede başlayan ve kişinin yaşamı boyunca gerekli olan yetkinliktir. Toplumdaki her yaşta ve statüdeki bireyleri ilgilendirir.

"Finansal okuryazar, finansal uzmandır." yönündeki inanış yanlıştır. Finansal okuryazarın, finans ve ekonomi hakkında her şeyi bilmesi beklenemez. Finansal okuryazarlık, finans konusunda uzman olmak anlamına gelmez. Finansal okuryazar olan bir birey, kendi parasını yönetme konusunda ve temel finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olarak bilinçli finansal kararları alabilir.

"Finansal okuryazarlık bireyin değil şirketlerin bilmesi gereken bir yetkinliktir." yönündeki inanış yanlıştır. Finansal okuryazarlık şirketlerin değil bireyin doğru finansal kararlar verebilmesi ve finansal refahı için gerekli olan bilgi, tutum ve davranışlarının tümüdür. Şirketlerin teşkilat yapısında mali işlerde görevli uzmanları bulunur. Bu bakımdan finansal okuryazarlık kişiyi hedef alır.

Bireylerin parayla olan ilişkisinde iletişim dili de önemlidir. Parayla ilgili dile yerleşmiş olan bazı olumsuz sözler ve atasözleri bireyin parayla olan ilişkisini etkilemektedir. Örneğin "Para elinin kiridir.", "Borç yiğidin kamçısıdır.", "Para kazanmak zordur.", "Para geldiği gibi gider.", "Para bana gelmez." vb. sözler farkında olmadan bilinçaltı düzeyde bireyin parayla olan ilişkisini olumsuz yönde etkiler. Yapılan birçok araştırma göstermektedir ki bireyin finansal okuryazarlık eğitimi alması parayla daha sağlıklı bir ilişki kurmasını sağlar.

1.3. DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Aşağıda verilen her konu için birer kompozisyon yazınız.

1. Bireylerin finansal okuryazar olma ve bu konuda eğitim alma nedenleri

2. Finansal okuryazarlık hakkındaki yanlış inanışların bireyler üzerindeki etkisi

3. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinin birey, aile ve ülke ekonomisi açısından önemi

B. Aşağıda verilen ifadelerin karşına finansal okuryazarlık bileşenlerinden uygun olanı yazınız.

Dört işlem yapmak	
Geleceği düşünerek idareli harcama yapmak	
Bütçe yapmak	
Paranın harcamak için değil saklamak için de var olduğunu düşünmek	
Enflasyonun satın alma gücünü nasıl etkilediğini anlamak	
Borçları zamanında ödemek	
Basit ve bileşik faiz hesabını yapabilmek	
Finansal hedeflere ulaşmak için çaba göstermek	

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler neler olabilir? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Finansal okuryazarlığı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Şekil 1.8).

Şekil 1.8: Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler

1.4.1. Sosyal / Demografik Özellikler

Bireylerin cinsiyetleri, yaşları, kültürel yapıları, eğitim durumları birbirinden farklılık gösterir. Bu farklılıklarda bireylerin aldıkları finansal kararları etkiler. Yapılan araştırmalarda genç bireylerin orta yaştaki bireylere göre fazla riskli yatırımları tercih ettikleri belirlenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek, eğitim seviyesi düşük bireylerin ise finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Cinsiyet bakımından yapılan bir araştırmada kadın yatırımcıların finansal piyasalarda erkek yatırımcılara nazaran risk toleranslarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Medeni durum bir diğer demografik faktördür. Yapılan araştırmalarda evlilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin bekârlara kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

1.4.2. Finansal Memnuniyet

Yatırımdan kazanç elde edilmesi ve çevreyle bu finansal memnuniyetinin paylaşılması bir farkındalık meydana getirerek finansal okuryazarlık seviyesine katkı sağlar. Finansal memnuniyet finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerden biridir.

1.4.3. Gelir Düzeyi

Finansal okuryazarlıkta etkili olan faktörlerden biri de gelir düzeyidir. Gelir düzeyinin artması finansal okuryazarlık seviyesini yükseltir.

1.4.4. İş Deneyimi

Finansal okuryazarlık seviyesi iş deneyimine göre farklılık gösterir. İş deneyimi yüksek olan kişilerin finansal okuryazarlık seviyesi iş deneyimi olmayan kişilere göre daha yüksektir.

1.4.5. Bireyin Aile Geçmişi

Temel finans bilgileri ailede öğrenilir. Gelir ve gider dengesi, bütçenin oluşturulma şekli, yapılan yatırımlar, paranın yönetimi, finansal kararlar, ailenin birikimi ve emeklilikle ilgili durumlar bilgi sahibi olacak kadar ailede öğrenilir. Bu bilgiler finansal okuryazarlık eğitimiyle artırılabilir, bilgi ve beceri kazanılmasıyla da finansal okuryazarlık seviyesine olumlu katkı sağlanabilir. Aile fertleri içinde finansa, yatırıma ilgisi olanların bulunması, diğer bireylerin de finansal okuryazarlığa ilgisini artırır.

1.4.6. Kişilik

Kişilik; birey açısından ele alındığında, sahip olunan zihinsel, fizyolojik ve ruhsal özellikler olarak tanımlanır. Toplumda ise kişilik, bireyin sahip olduğu özellikler ve roller olarak tanımlanmıştır. Bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri de finansa olan bakış açısını etkiler.

1.4.7. Arkadaş Çevresi

Çocuklar; okul, akran gibi sosyalleşme araçlarına maruz kaldığı zaman ölçüsünde birbirlerinden etkilenir. Yapılan bazı araştırmalar arkadaş çevresinin etkisini doğrulamıştır.

1.4.8. Umutsuzluk

Umutsuzluk, insanların finansal davranışlarını olumsuz yönde etkiler. Bireyin geçmişinde yaşadığı birtakım

olumsuz finansal deneyimler, alınacak yeni finansal kararlarda aynı kötü durumun yaşanacağı hissine, umutsuzluğa kapılmasına neden olabilir. Bu durum kişileri finansal yatırımlardan uzak durmaya itebilir.

1.4. DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Aşağıdaki verilen konularda kendi hayatınızdan örnek vererek birer kompozisyon yazınız.

1. Aile geçmişinin bireyin aldığı finansal kararlara etkisi

2. Arkadaş çevresinin bireyin aldığı finansal kararlara etkisi

B. Aşağıdaki kişileri etkileyen uygun faktörü ilgili alana yazınız.

Derya evlidir. Market alışverişlerini yaparken aile bireylerinin ihtiyaçlarına göre yapmaktadır.	
Murat 30 yaşındadır. Gelir düzeyi oldukça yüksektir. Ürünleri seçerken bilinçli kararlar almaktadır.	
İbrahim, bir fabrikada 20 yıldır mühendis olarak çalışmaktadır.	
Altı yaşındaki Ali'ye anne ve babası her hafta düzenli olarak harçlık vermektedir. Ali, harçlıklarından artan tutarları biriktirme konusunda ailesini örnek almaktadır.	
Zeynep, orta gelirli bir ailede yaşamaktadır. Zeynep, arkadaşlarıyla vakit geçirmek için anne babasından aile bütçesini aşan tutarlar talep etmektedir.	

1.5. FİNANSAL OKURYAZAR BİREYİN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Finansal okuryazar olabilmek için hangi özelliklere sahip olunması gerekir? Sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Finansal okuryazarlık toplumdaki bütün bireyleri ilgilendiren bir konudur (Görsel 1.7). Finansal okuryazar bir birey; temel finans kavramları hakkında bilgili olmalı, finansal kararlar alabilmeli, en az bir aylık harcama planı yapmayı bilmeli ve aylık gelirinde beklenmedik bir kayba karşı hazırlıklı olmalıdır.

Görsel 1.7: Finansal okuryazarlık

Finansal okuryazar bireylerin sahip olması gereken bazı özellikler şunlardır:

- İyi iletişim kurabilmek.
- Parayı etkili yönetebilmek.
- Finansal sistemi kavrayabilmek.
- Finansal planlama yapabilmek.
- Bütçeyi etkin yönetebilmek.

1.5.1. İyi İletişim Kurabilmek

Birey, finansal ürün ya da hizmet satın almak istediğinde yatırımcılarla ve profesyonel bilgi aktarıcılarıyla karşı karşıya gelecektir. Birey; kendini iyi ifade edebilmeli, etkili bir iletişim kurabilmeli, bilgi aktarıcıları iyi dinlemeli ve kendine uygun olan alternatifi seçmelidir. Bireyin teknolojik yeniliklerden haberdar olarak iletişim araçlarını etkin ve verimli kullanması gerekir.

Yatırım yapan bireyin finansal aracılarla bir sorun yaşadığında bunun için hakkını nerede arayacağını, kimlerle iletişime geçmesi gerektiğini, problemi ne şekilde aktarması gerektiğini de bilmesi gerekir. Finansal sektör hareketli bir yapıdır. Burada meydana gelen hızlı değişiklikler karşısında yatırımcı daima algılarını açık tutmalı ve yeni gelişmelerden haberdar olmalıdır.

1.5.2. Parayı Etkili Yönetebilmek

Birey hayatında birçok karar alır. Bu kararlardan biri olan finansal kararlar ise bireylerin geleceği için önemlidir. Kişi, parasını nereye harcayacağına, ne kadarlık kısmını tasarruf ya da yatırım yapacağına karar vermelidir. Burada önemli olan nokta doğru ve rasyonel karar verebilmektir. Doğru finansal kararların verilmesi ise tecrübe ve finansal eğitimle sağlanabilir. Kişi, gelir ve giderlerini, bütçe dengesini doğru şekilde oluşturmalı, borçlarını zamanında ödemeli, finansal planlar yapmalıdır. Bütün bunlar bireyin maliyetlerini azaltmakta, ekstra maliyetlerle karşılaşmasını önlemektedir.

1.5.3. Finansal Sistemi Kavrayabilmek

Finansal sistem, fon arz ve talep edenlerin karşı karşıya geldiği bir piyasadır. Örneğin bir mahallede kurulan semt pazarı mal almaya gelenlerle mal satmaya gelenlerden oluşur. İki taraf da karşılıklı ihtiyaçlarını giderir. Bu iki tarafı bir araya getirecek olan finansal aracılara ihtiyaç vardır. Bunlar ise sigorta şirketleri, bankalar, finans kuruluşları vb. aracı kuruluşlardır.

Fon arz ve talep edenleri karşı karşıya getiren kurumları bildikten sonra geriye finansal araçları (menkul kıymetler) bilmek gerekir. Türkiye'de menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarıyla ilgili düzenlemeleri yapan kurum ise (SPK) Sermaye Piyasası Kurumudur.

1.5.4. Finansal Planlama Yapabilmek

Finansal planlama; bireyin gelirini dikkate alarak yaşamını sürdürmesini, harcadığı miktarın geliriyle doğru orantılı olmasını, risk ve belirsizlik taşımayan finansal hedeflerine ulaşabilmesi için tutumlu olmasını sağlar.

Finansal planlamanın doğru yapılabilmesi için bireyin öncelikle finansal hedeflerini belirlemesi gerekir. Planlı bir şekilde, kazancın adım adım hesaplanması, gelir ve giderin yaklaşık değerlendirilmesi, planlı borçlanmaya gidilmesi, birikimlerin amacına uygun biçimde planlanıp uygulanması gerekir (Görsel 1.8).

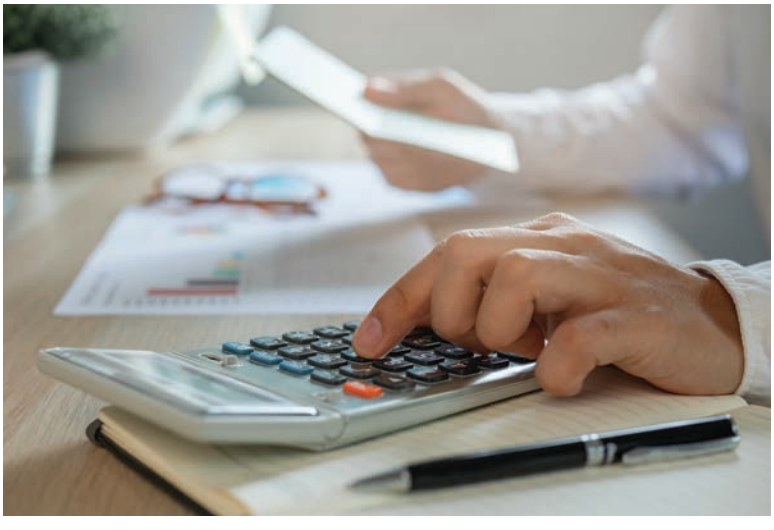

Görsel 1.8: Finansal planlama

Finansal plan yapmak gelecek için birtakım finansal problemlerle karşılaşmamak için önemlidir. İnsanlar, çalışma hayatının belli bir yaştan sonra kesileceğini ve nakit sıkıntısı çekeceğini bilir. Bu nedenle yaşamını refah içinde devam ettirecek emeklilik, sigorta, yatırım gibi kısa ve uzun vadeli finansal planlar yapar. Finansal plan yapmak kişiye yol gösterir. Finansal planlar, yalnızca sözde ve kâğıt üzerinde kalmamalı, hayata geçirilmelidir.

1.5.5. Bütçeyi Etkin Yönetebilmek

Bütçe yönetimi; bireyin ve çevresinin yaşamını kazançları kapsamında sürdürebilmesine, mali konularda önceliklerini belirleyip gelir gider dengesini kontrol etmesine, kısa veya uzun vadeli yatırımlar yapmasına yardımcı olur (Görsel 1.9).

Görsel 1.9: Bütçe yapmak

Finansal planlama; kısa vadeli bir kavram olarak algılansa da uzun vadeli harcamaları (ev, araba, arazi vb.) da planlayarak doğru bütçe yönetimini sağlar.

1.5. DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Finansal okuryazar bireylerle ilgili aşağıda verilen ifadelerin karşısına uygun özelliği yazınız.

İnsanlar içinde yaşadığı dünyada meydana gelen ekonomik ve finansal gelişmeleri anlayabilmelidir.	
Parasını yöneten kişi hayatının birçok alanını yönetebilir. Bunun için finansal okuryazar olmalıdır.	
Hayalle hedef arasındaki temel fark plan yapmaktır. Finansal okuryazar bir bireyin yapacağı planlama, olası finansal sorunların önceden tespit edilmesini sağlar.	
Bireyin, toplum ve finansal kurumlarla ilişkisinde iletişim becerisi önemlidir.	
Aylık, yıllık vb. zamanlarda gelir ve giderlerini planlayarak parasını etkin yönetmesi bireye finansal özgürlük sağlar.	

B. 12. sınıf öğrenci Nilüfer, işletmelerde mesleki eğitime gitmektedir. Her ay düzenli olarak 2.000,00 TL ücret almaktadır. Harcamalarını kontrol altına alabilmek için bir deftere aylık not alıp bütçe yapmaktadır. Haziran ayı sonuna kadar 5.000,00 TL tasarruf yapmayı hedeflemektedir.

Nilüfer'in finansal okuryazarlıkla ilgili hangi özelliklere sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Bireylerin, kurumların ve örgütlerin fayda sağlayabilecekleri para, fon ve sermaye gibi maddi kaynaklara ..... denir.

2. Finansal okuryazar olabilmek için öncelikle ..... gereklidir.

3. Dünya tarihinde ilk olarak ..... para yerine kullanılmıştır.

4. Para icat edilmeden önce insanlar ..... yöntemini kullanıyorlardı.

5. Fiyatların genel seviyesindeki meydana gelen artışa ..... denir.

6. Ülkelerin para politikalarından sorumlu olan kurumlar ..... bankalarıdır.

7. Bireyin doğru finansal kararlar verebilmesi ve finansal refahı için gerekli olan bilgi, tutum ve davranışların tümüne ..... denir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi T.C. Merkez Bankasının görev ve sorumlulukları arasında yer almaz?

A) Fiyat istikrarsızlığı
B) Döviz kuru rejimi
C) Finansal istikrar
D) Ödeme sistemleri
E) Banknot basma ve ihraç imtiyazı

2. Aşağıdakilerden hangisi paranın özelliklerindendir?

A) Bölünemez olması
B) Taşınmasının güç olması
C) Miktarının sınırsız olması
D) Dayanıksız olması
E) Herkes tarafından kabul edilen bir ödeme aracı olması

3. Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülmecit tarafından dolaşıma çıkarılan ilk kâğıt paranın basılma yılı aşağıdakilerden hangisidir?

A) 1820
B) 1840
C) 1860
D) 1940
E) 1950

4. Finansal okuryazarlığın bileşenleri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Finansal yetenek, finansal sorumluluk
B) Kişisel finans
C) Okuryazarlık
D) Finansal bilgi, tutum ve davranış
E) Finansal farkındalık

5. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlığın aileye sağladığı yararlardan değildir?

A) Dört işlem yapmak.
B) Basit ve bileşik faiz hesabını yapamamak.
C) Enflasyonun satın alma gücünü etkileme durumunu anlamak.
D) Risk ve getiri arasındaki ilişkiyi bilmek.
E) Riski dağıtmanın yararlarını bilmek.

6. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlığın artırılmasıyla toplumda hedeflenenler arasında yer almaz?

A) Finansal kavramların algılanması
B) Finansal çalışmalara ulaşılması
C) Toplumun finansal kavramların bilinmesi
D) Finansal farkındalığının artması
E) Toplumsal harcamaların artması

7. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlıkla ilgili mitlerden değildir?

A) Finansal okuryazar olabilmek için gelir düzeyi önemli değildir.
B) Çocuklukta yaşanan parayla ilgili kötü deneyimler nedeniyle finansal okuryazar olmak imkânsızdır.
C) Finansal okuryazar olabilmek için gelir düzeyinin yüksek olması gerekir.
D) Finansal okuryazarlık zenginlerin işidir.
E) Finansal okuryazarlık, yetişkinlerin işidir.

8. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlığın aileye sağladığı yararlarından değildir?

A) Tasarrufları artırabilmek.
B) Aile bütçesini oluşturamamak.
C) Sağlıklı ve doğru şekilde finansal kararlar almak.
D) Yatırımları bilinçli bir şekilde yapabilmek.
E) Karşılaşılan risk ve fırsatları görebilmek.

9. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlık ile ilişkili kavramlardan biri değildir?

A) Finansal sorumsuzluk
B) Kişisel finans
C) Okuryazarlık
D) Finansal farkındalık
E) Finansal yetenek

10. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlığın finansal sisteme ve ekonomiye katkılarından biri değildir?

A) Finansal piyasaların etkililiğini artırır.
B) Bireyler finansal araçlar konusunda bilgi sahibi olarak doğru kararlar verirler.
C) Bireyin para yönetimi ve bütçeleme konusunda bilgi sahibi olması toplumsal refah düzeyini artırır.
D) Ekonomik verilerin iyileşmesine katkı sağlar.
E) Finansal piyasalara hiçbir katkısı yoktur.

11. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerden biri değildir?

A) Demografik özellikler
B) Gelir düzeyi
C) Bireyin aile geçmişi
D) Beslenme alışkanlıkları
E) Kişilik

12. Bireyin yaşamını kazançları kapsamında sürdürebilmesi, mali konularda önceliklerini belirleyip gelir ve giderlerini kontrol etmesi, finansal okuryazar bireyin hangi özelliğidir?

A) Finansal planlama yapabilmek.
B) Parayı etkin yönetebilmek.
C) Finansal sistemi kavrayabilmek.
D) İyi İletişim kurabilmek.
E) Bütçeyi etkin yönetebilmek.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Konular

2.1. TÜRKİYE'DEKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

2.2. DÜNYADAKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Neler Öğreneceksiniz?

- Türkiye'deki finansal okuryazarlık çalışmaları
- Dünyadaki finansal okuryazarlık çalışmaları

Temel Kavramlar

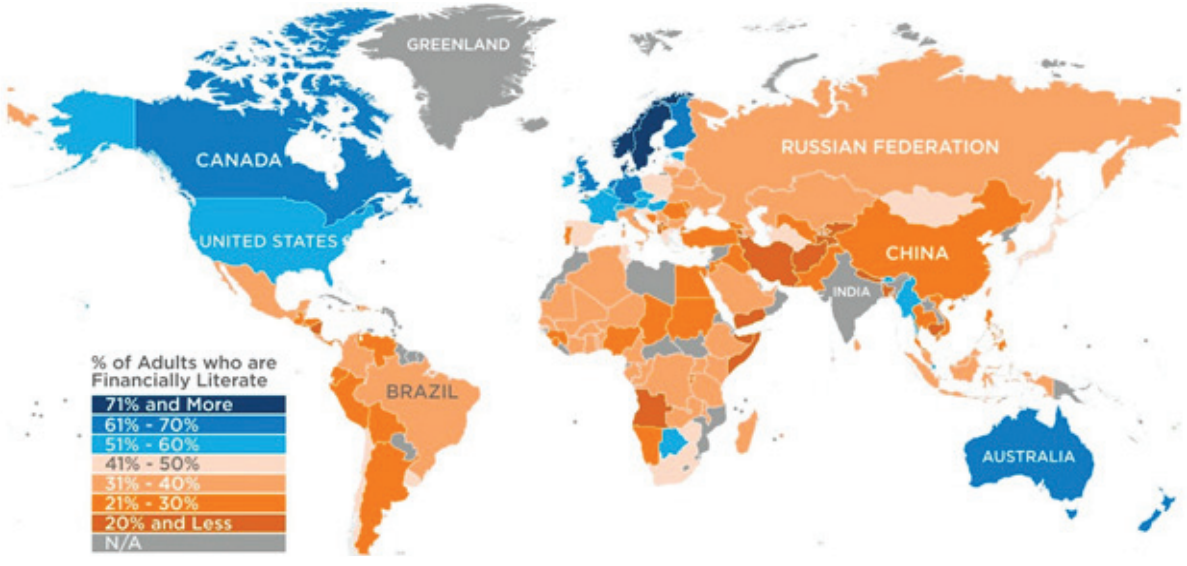
finansal okuryazarlık projeleri, kurumlar, kuruluşlar

2.1. TÜRKİYE'DEKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Türkiye'de finansal okuryazarlıkla ilgili hangi projeler üretilebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünyanın en büyük, en kapsamlı küresel finansal okuryazarlık ölçümü olan Küresel Finansal Okuryazarlık Anketi'nde risk çeşitlendirmesi, enflasyon, aritmetik ve faiz bileşimi olmak üzere dört temel finansal kavram hakkındaki bilgiler araştırılmıştır. Anket 2014 yılında 140'tan fazla ülkede 150.000'den fazla yetişkinle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Anket sonuçlarına göre yetişkinlerin finansal okuryazarlık yüzdeleri ortaya konmuştur. Buna göre oluşturulan dünya finansal okuryazarlık haritasında Türkiye'deki yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyi %21 ile %30 arasında düşük seviyededir (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Dünya finansal okuryazarlık haritası (2014)

Türkiye'nin 120. sırada yer aldığı araştırma sonuçlarına göre dünyada finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek ilk on ülke Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1: Dünyada Finansal Okuryazarlık Düzeyi En Yüksek İlk 10 Ülke

SIRA	ÜLKE	ORAN
1	Danimarka	%71
2	Norveç	%71
3	İsveç	%71
4	Kanada	%68
5	İsrail	%68
6	Birleşik Krallık (İngiltere)	%67
7	Almanya	%66
8	Hollanda	%66
9	Avustralya	%64
10	Finlandiya	%63
120	Türkiye	%23,6

Dünyada ve Türkiye'de finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Yüksek finansal bilgi düzeyine sahip bireyler tasarruf, bütçe, birikim, borçlanma ve yatırım konularında daha doğru kararlar verebilirler. Finansal okuryazarlık eğitimiyle kazanılan becerilerin artması finansal okuryazarlık oranının yükselmesine, bilinçli bireylerin topluma kazandırılmasına destek olacaktır.

Türkiye'de finansal okuryazarlık, 2008 küresel finansal krizin ardından önem kazanmıştır. Yapılan araştırmalar Türkiye'de bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir.

Bireylerin finansal olarak bilinçli olmaları, etkin bir şekilde bütçe yapmaları, finansal ürün ve kavramları tanımaları, finansal davranışlar kazanmaları, yatırım kararı vermeleri için devlet ve bağımsız kuruluşlar tarafından eğitim programları ve çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Türkiye'de finansal okuryazarlık

Türkiye'de finansal okuryazarlık alanında faaliyet yapan kurumlar şunlardır:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)
- Habitat Derneği
- Borsa İstanbul (BİST)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)
- Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)
- Diğer kurum ve kuruluşlar

2.1.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde dünya üzerinde faaliyette bulunan birçok kurum ve kuruluş içinde merkez bankaları önemli bir yere sahiptir. Ülkeler arasında farklılıklar bulunsa bile birçok ülkede merkez bankaları finansal ve fiyat istikrarının devamlılığını sağlamakla görevlidir. T.C. Merkez Bankası, finansal eğitime önem vermekte, bu konuda farklı kurumlarla birlikte, ulusal ve uluslararası boyutta, aktif bir şekilde çalışmalar yürütmektedir.

Türkiye'de 9-11 Mart 2011 tarihinde finansal farkındalık ve finansal eğitim amacıyla T.C. Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu ortaklığında İstanbul'da "Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler" kongresi yapılmıştır. Kongrede küresel krizin neden olduğu ivmeler, finansal eğitim, finansal eğitimde yapılan uluslararası çalışmalar, finansal istikrar, farklı ülkelerin deneyimleri ve elde edilen sonuçlar temel konular olarak görüşülmüştür.

T.C. Merkez Bankası ekonomi ve finansal okuryazarlığa katkı sağlamak ve toplumu para politikası konusunda bilinçlendirmek amacıyla "Herkes İçin Ekonomi" adlı bir proje çalışması yapmaktadır.

Ekonomi eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi gerekliliği anlayışından yola çıkan T.C. Merkez Bankası, ilkokuldan üniversiteye her seviyedeki öğrenciye merkez bankası, enflasyon, para kavramlarını anlatmak için çalışmalar başlatmıştır. Bu proje kapsamında 2018 yılında bir internet sitesi kurulmuş, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için hazırlanan içerik ve kaynaklar sunulmuştur. Bu sitede, her bir hedef kitleye farklı içerikler sunarak finans konusunda farkındalık ve bilgiyi artırma hedeflenmektedir.

BİLGİ KUTUSU

İlkokul, ortaokul ve lise öğrencileri ile öğretmenlere yönelik herkes için ekonomi projesine" https://herkesicin. tcmb.gov.tr/ ve www.eba.gov.tr/eicerik/tcmb internet adresinden ulaşılabilir.

2.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Sermaye Piyasası Kurulu 1982 yılında kurulmuştur. Mali ve idari özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur (Görsel 2.3). Sermaye piyasasının açıklık, güven, kararlılık içinde çalışması ve yatırımcıların hak ve yararlarının korunması amacıyla kurulmuştur. SPK'nin temel görev ve yetkileri arasında finansal istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmak vardır. Bu çerçevede faaliyet gösterdiği alanlardan biri de finansal okuryazarlıktır.

Görsel 2.3: Sermaye Piyasası Kurulu

SPK, Türkiye'de finansal okuryazarlığın artırılması için eğitim ve tanıtım faaliyetinde bulunmaktadır. SPK, bünyesinde yürüttüğü faaliyetlerin yanında çok sayıda resmî ve özel kuruluşla işbirliği içinde çalışmaktadır.

SPK'nin finansal eğitimle ilgili başlıca görevleri şunlardır:

- Finansal eğitim programlarının etkinliğinin değerlendirmesinde kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi.
- Finans konusunda tanıtım materyalleri, eğitim ve eğitici görseller oluşturulması.
- Finansal eğitim faaliyetleri yapan kişi ve kurumların katılımıyla her yıl "Finansal Eğitim Zirvesi" yapılması.
- Türkiye'deki finansal eğitimlerin belirli bir standartta gerçekleştirilmesi ve finansal erişimin yükseltilmesi için materyal üretilmesi.

BİLGİ KUTUSU

Sermaye Piyasası Kurulu'na https://www.spk.gov.tr/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.1.3. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Misyonunu, "Birey, aile ve toplum refahını artırmak amacıyla dezavantajlı kesimler öncelikli olmak üzere tüm toplumu hedefleyen katılımcı anlayışla adil ve arz odaklı bütüncül sosyal politikalar üretmek, uygulamak ve izlemek" şeklinde açıklayan T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bununla bağlantılı olarak Türkiye'de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konusunda da çalışmalar yapmaktadır (Görsel 2.4).

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI

Görsel 2.4: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı logosu

Finansal eğitim, finansal erişim ve finansal tüketicinin korunması stratejisi kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışmayan gençlerin, ev hanımlarının, engellilerin ve yaşlıların finansal okuryazarlık eğitimlerinden sorumludur. Bakanlık bu kapsamda "Eğitim Ailede Başlar." ilkesiyle, aileyi koruyan ve aile fertlerini ihtiyaç duyacakları bilgilerle ekonomik ve sosyal hayata hazırlamaktadır.

"Eğitim Ailede Başlar." ilkesinden hareketle bakanlığın hazırlayıp uyguladığı Aile Eğitim Programı (AEP) ile aile bireylerinin, karşılaştığı problemlerini azaltmalarına destek olmayı amaçlamaktadır. AEP; ailelerin, aile eğitimiyle ilgili temel ihtiyaçlarını merkeze alarak geliştirilmiş, 5 alanda toplam 28 modülden oluşmuştur. Bakanlık tarafından hazırlanan AEP kapsamında; aile eğitim ve iletişimi alanı, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanında hazırlanmış pratik bilgilerden oluşan eğitimler yer alır. Burada yer alan iktisat eğitiminde aile fertlerinin paralarını idare etme yöntemlerini, aile bütçesini ve finansal okuryazarlık konularını içeren yayınlar bulunmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Bu yayınlara https://aep.gov.tr/tr/egitim-icerikleri/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), 2012 yılında Türkiye genelinde bireylerde finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalığı oluşturmak için çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuştur (Görsel 2.5). FODER, eğitim müfredatında finansal okuryazarlığı dâhil etmeyi, tasarruf yapma oranlarını artırmayı, bankacılık sisteminin daha yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamayı, finansal okuryazarlık oranında artışı sağlamayı, finansal yatırım ve tasarruf hakkında özellikle kadınları ve çocukları bilinçlendirmeyi hedeflemektedir.

FODER
FİNANSAL OKURYAZARLIK VE ERİŞİM DERNEĞİ

Görsel 2.5: FODER

Finansal Erişim, "Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları" kapsamında FODER'in görevleri şunlardır:

- Finansal eğitim üzerine ortak bir internet sitesi kurulması ve sosyal medya üzerinden eğitim faaliyetlerinin duyurulması.
- Radyo ve TV programları, seminer, yarışmalar ve konferanslar vasıtasıyla finansa olan ilginin arttırılması.
- Tanıtım ve eğitim araç gereçlerinin oluşturulması.
- Ev hanımlarının finansal konularla ilgili bilgilendirilmesi.

FODER, yürüttüğü projelerle Türkiye'de toplumun her kesiminden bireylere finansal okuryazarlık eğitimleri ve seminerleri vererek bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini arttırmayı ve finansal kavram ve konularda bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Devlet, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle beraber yapılan araştırma, bilinçlendirme, eğitim gibi uygulamalara destek vererek ortak çalışmalar yürütür. FODER'in yürüttüğü projeler şunlardır:

- Bireysel Bütçe Yönetimi Eğitimleri
- Bütçesini Bilen Çocuklar
- Bütçesini Bilen Gençler
- Bütçesini Bilen Kadınlar
- Bütçesini Bilen Çiftçiler
- Davranışsal Finans Projesi
- Evin Hesap Uzmanı Kadın
- Küresel Para Haftası
- Parametre
- Parasal Konular
- Parayön
- TEB-FODER Finansal Okuryazarlık Zirvesi
- UBS / FODER Çocuklar Bütçe Yapmayı Öğreniyor

BİLGİ KUTUSU

FODER'e https://www.fo-der.org/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.1.5. Habitat Derneği

Habitat Derneği kendisini "Dijitalleşen dünya ile uyumlu, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen güçlü ortaklıklar temelinde, toplumsal kapasite geliştirici ve sosyal etki odaklı projeler üreten bir sivil toplum kuruluşudur." şeklinde tanımlamıştır (Görsel 2.6).

Görsel 2.6: Habitat Derneği logosu

Habitat Derneği, Finansal Bilinç Programı kapsamında "Paramı Yönetebiliyorum Projesi" ve "Geleceğini Şimdi Yönet Projesi" olmak üzere iki proje yürütmektedir.

a) Paramı Yönetebiliyorum Projesi

Türkiye'deki bireylere finansal kavramları anlama, kişisel mali kaynaklarını bütçeleme ve yaşamları süresince karşılaşacakları finansal ürün ve hizmetleri doğru kullanabilmelerinde destek vermeyi amaçlayan bir finansal okuryazarlık eğitim programıdır. Türkiye'de 2009 yılında ilk kez kamu ve özel sektör kurumları ile sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren bir projedir.

Habitat Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Visa Türkiye ortaklığında yürütülen proje, gençlerin sağlıklı bir finansal gelecek oluşturabilmeleri için birikim ve yatırım, doğru ve kontrollü harcama, finansal hak ve yükümlülükler, borç yönetimi gibi konularda bilinçlenmeleri hedeflemiştir.

Üye bankaların katılımıyla geliştirilen projeye sonraki yıllarda kadın kooperatifleri, mavi yaka çalışanları, emekli ve çiftçileri de hedef kitlesine dâhil ederek genişletmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Mavi Yaka Çalışanları: Bedensel gücüyle maaş veya süreli ücret karşılığı çalışan işçilere denir.
Paramı Yönetebiliyorum Projesine https://habitatdernegi.org/kapsayici-ve-surdurulebilir-buyume/parami-yonetebiliyorum/ internet adresinden ulaşılabilir.

b) Geleceğini Şimdi Yönet Projesi

Habitat Derneği ve Experian (ekspöryın) Türkiye ortaklığında hayata geçirilen proje gençlerin finansal riskler hakkında kapasite gelişimini hedefler. 2012 yılının mart ayında başlayan proje, uygulama illerindeki üniversiteli gençlerin sorumlu borçlanma, kredi riskleri ve bütçe planlaması gibi konularda farkındalığının arttırılmasında rol almıştır.

Gönüllü eğitmenler tarafından yapılan akran eğitimleri ve Experian Türkiye'de çalışan uzmanlarla beraber gerçekleştirilen üniversite seminerleriyle 22.000'den fazla gence ulaşılmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Geleceğini Şimdi Yönet Projesine, https://habitatdernegi.org/kapsayici-ve-surdurulebilir-buyume/gelecegini-simdi-yonet/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.1.6. Borsa İstanbul (BİST)

Borsa İstanbul (BİST), 2012 yılında borsacılık faaliyetleri yapmak üzere kurulmuştur (Görsel 2.7). BİST'in Türkiye'deki sermaye piyasalarının derinleşmesi ve böylelikle üstün finansal performansa ulaşmak öncelikli hedefidir. Bu açıdan bakıldığında finansal okuryazarlığın geliştirilmesiyle BİST'in hedefi arasında tam bir uyum bulunur.

Görsel 2.7: Borsa İstanbul

BİST, finansal okuryazarlıkla ilgili seminer ve eğitimleri organize etmektedir. BİST, finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmeye yönelik çalışmalarda konferans salonunu ücretsiz kullanabilmeleri için üyelerinin hizmetine sunmuştur. 2018 yılında aracı kurumlar ve BİST tarafından 2800 katılımcıyla 14 etkinlik düzenlenmiştir. Bu etkinliklerde sektördeki eğitmenler ve uzmanların katılımıyla BİST piyasaları, finansal ürünler ve sermaye piyasaları hakkında bilgiler verilmiştir. Aynı yıl dört farklı eğitim kurumunda finans simülasyon (benzetim) laboratuvarı kurulumu projesi olan BİSTLAB dâhilinde kullanıcılara uygulamalı borsacılık faaliyetlerini deneyimleme ve finans eğitimi imkânı sunulmaktadır.

BİST'in gerçekleştirdiği finansal okuryazarlık ve finansal eğitim çalışmaları borsa işlemleri ve sermaye piyasasına yöneliktir. Bu kapsamda üniversite öğrencileriyle bireysel ve kurumsal yatırımcılar hedef kitle olarak belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik finansal eğitim programları, "Öğrenci Eğitim Programı" kapsamında gerçekleştirilir. Bu programda, yıl boyunca farklı üniversitelerde devam eden, 2 hafta süren üniversite öğrencilerinin BİST nezdinde yer alan piyasaların işleyişi ve sermaye piyasası hakkında bilgi sahibi olmaları amacıyla eğitim verilmektedir.

BİST sermaye piyasasından daha geniş kitlelerin yararlanması, yeni yatırımcıların bilgilendirilmesi ve finansal okuryazarlığın artırılması için farklı içerikte videolar hazırlayıp bunları internet sitesi ve sosyal medya hesapları aracılığıyla paylaşmaktadır. BİST bu videoları lise öğrencilerinin de yararlanabilmesi için TRT EBA TV Lise kanalında paylaşmaya başlamıştır.

BİLGİ KUTUSU

BİST Finansal Okuryazarlık Videoları Eba Tv Lise kanalında internet sitesine https://www.borsaistanbul.com/tr/duyuru/3263/borsa-istanbul-finansal-okuryazarlik-videolari-eba-tv-lise-kanalinda bağlantısından ulaşılabilir.

2.1.7. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)

BDDK'nin , "Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları" çerçevesinde sorumlu olduğu ve koordinatör olarak yaptığı çalışmalar, finansal tüketicilerin korunmasına yönelik eylemlerden oluşur (Görsel 2.8).

BDDK BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU

Görsel 2.8: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu logosu

BDDK'nin, 2019-2021 yılına ilişkin kamuya açıkladığı "Stratejik Plan" da belirlediği amaçlarından biri de "Finansal Okuryazarlığın Artırılması ve Finansal Tüketicinin Korunması"dır. Bu kapsamda finansal ürün ve hizmetlerin kullanımlarının yaygınlaştırılması, tüketicilere bankalarca yansıtılan ücretlerin konu ve tutar bazında sınırlandırılabilmesi, tasarrufların arttırılması, finansal tüketicilerin kötü niyetli kişiler tarafından dolandırılmasının önlenmesi amacıyla yasal düzenlemeler yapılmaktadır. BDDK buna ek olarak sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde finansal tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik konferans benzeri etkinlikler düzenlemektedir.

BİLGİ KUTUSU

BDKK'nin internet sitesine https://www.bddk.org.tr/ adresinden ulaşılabilir.

2.1.8. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)

Temelde kamu kurumu niteliğine sahip olan Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) 2011 yılında kurulmuştur (Görsel 2.9).

TSPB | TÜRKİYE SERMAYE PİYASALARI BİRLİĞİ

Görsel 2.9: TSPB

TSPB finansal okuryazarlık eğitimine dayalı çeşitli faaliyetleri yürütür. "Finansal Eğitim aXiyon Takımı" TSPB çalışanlarının gönüllülük esasıyla oluşturduğu bir takımdır. Bu takım tarafından 2012 yılında "Param ve Ben" adlı bir internet sitesi kurulmuştur. TSPB, aXiyon Takımı'nın "varlıklı insan, varlıklı aile, varlıklı ülke" vizyonu çerçevesinde kurduğu siteyle tasarruf bilinci oluşturma ve toplumu yatırıma yönlendirerek bireylerin farkında olarak finansal kararlar almalarına yardım etmeyi amaçlamıştır.

BİLGİ KUTUSU

Param ve Ben internet sitesine https://paramveben.org/ adresinden ulaşılabilir.

2.1.9. Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Finansal okuryazarlık konusunda sözü edilen kurum ve kuruluşların dışında faaliyetler gösteren ve çalışmalar yapan başka resmî, özel kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Resmî kurumlar olarak kamu bankaları, Millî Eğitim Bakanlığı, üniversiteler bu konuda daha fazla ön plana çıkmaktadır. Özel kuruluşlardan başta özel bankalar olmak üzere sivil toplum kuruluşları finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde çaba göstermektedir.

2.1.10. Türkiye'deki Finansal Okuryazarlıkla İlgili Uygulamaya Konulan Projeler

Finansal okuryazarlıkla ilgili daha önce belirtilen kurum ve kuruluşların yaptığı projelere ek olarak bazı projeler mevcuttur. Bu projeler şunlardır:

a) Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi

Millî Eğitim Bakanlığı ve özel bir banka birliğiyle 1000 öğretmen finansal okuryazarlık eğitmeni olarak yetiştirilerek beş milyon kişiye finansal okuryazarlık eğitimlerinin verileceği "Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi" gerçekleştirilmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi'ne https://hbogm.meb.gov.tr/www/butcemi-yonetebiliyorum-projesi-icerikleri/icerik/647 internet adresinden ulaşılabilir.

b) Türkiye Bankalar Birliği Finansal Okuryazarlık Projesi

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), finansal okuryazarlık projesi kapsamında; bankacılık faaliyetleri, bankaların işleyişi ve kaynak yapısı, kaynakların kullanım şekli, bankacılıkta riskler ve bu risklerin yönetilme durumu vb. konularda bireyleri bilgilendirmeyi amaçlar (Görsel 2.10).

Görsel 2.10: TBB

BİLGİ KUTUSU

TBB'nin finansal okuryazarlık projesine https://foy.tbb.org.tr/ internet adresinden ulaşılabilir.

c) Para Durumu Projesi

"Para Durumu" platformu, finansal okuryazarlığı arttırmak amaçlı Türkiye'de kadınlara yönelik ilk projedir (Görsel 2.11). Projeyle bin kadına ulaşılmıştır. Kadınların, farklı yatırım araçları konusunda farkındalığını arttırmak hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda kadınların finansal bilgi seviyelerinin arttığı gözlenmiştir.

Görsel 2.11: Para durumu internet sitesinin logosu

BİLGİ KUTUSU

Para Durumu projesine https://www.paradurumu.com/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.1. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda listelenen finansal okuryazarlık projelerini ve bu projelere ait internet sitelerini inceleyiniz.

FİNANSAL OKURYAZARLIK PROJELERİ	İNTERNET ADRESLERİ
Herkes İçin Ekonomi Projesi	https://herkesicin.tcmb.gov.tr/
Aile Eğitim Programı	https://aep.gov.tr/tr/egitim-icerikleri/
FODER'in projeleri	https://www.fo-der.org/
Paramı Yönetebiliyorum Projesi	https://habitatdernegi.org/kapsayici-ve-surdurulebilir-buyume/parami-yonetebiliyorum/
Geleceğini Şimdi Yönet Projesi	https://habitatdernegi.org/kapsayici-ve-surdurulebilir-buyume/gelecegini-simdi-yonet/
BİST Finansal Okuryazarlık	https://www.borsaistanbul.com/tr/duyuru/3263/borsa-istanbul-finansal-okuryazarlik-videolari-eba-tv-lise-kanalinda
TBB Finansal Okuryazarlık Projesi	https://foy.tbb.org.tr/
Para Durumu Projesi	https://www.paradurumu.com/

2.2. DÜNYADAKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Dünyada finansal okuryazarlıkla ilgili hangi projeler üretilebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünya nüfusunun finansal okuryazarlık seviyesini anlamak amacıyla 1990'lü yıllardan itibaren küresel boyutlu çalışmalar yapılmaktadır (Görsel 2.12). Bu çalışmalar ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyleri hakkında bilgi vermekte ve bölgesel anlamda da farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Görsel 2.12: Dünyada finansal okuryazarlık

Dünyada finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalar temelde uluslararası sosyal grupların ve örgütlerin, hükümetlerin desteğiyle önem kazanarak bir eğitim hamlesi olarak bugüne kadar ilerlemiştir.

Finansal okuryazarlık alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar şunlardır:

- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)
- Dünya Bankası
- Avrupa Birliği
- Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)
- Diğer kuruluşlar

2.2.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Finansal okuryazarlık konusunda birçok çalışmaya imza atan kuruluşların başında gelen OECD toplumların ekonomik ve sosyal refah düzeylerini arttıran politikaları desteklemek ve faaliyete geçirmek amacıyla 1961 yılında kurulmuştur (Görsel 2.13).

Görsel 2.13: OECD'nin logosu

OECD, kendi görev ve amaçları doğrultusunda finansal eğitim konusunda önemli çalışmalar yapmaktadır. Bir yandan seminer, konferans gibi etkinliklerle bireyleri bilgilendirirken diğer yandan finansal okuryazarlık ve finansal eğitimle ilgili araştırmalar yapmakta, araştırma sonucunda elde ettikleri önemli verileri internet sitesinden sunmaktadır.

OECD'nin internet sitesinde ülkeler tarafından uygulanan finansal eğitim projeleri ve bu ülkelerin hükümetlerine finansal eğitimle ilgili verilen tavsiyeler de yer alır.

BİLGİ KUTUSU

OECD'nin çalışmalarına https://www.oecd.org/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.2.2. Dünya Bankası (World Bank)

Dünya Bankası, 1944 yılında faaliyete geçmiş, 189 üye ülkesi ve içinde çeşitli lokasyonlar (yer) bulunan bir örgütlenmedir (Görsel 2.14).

THE WORLD BANK

Görsel 2.14: Dünya Bankası logosu

Dünya Bankası, 189 üye ülke, 170'ten fazla ülkeden personel ve 130'dan fazla yerdeki ofisleriyle benzersiz bir küresel ortaklıktır. Yapısı, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltan ve ortak refahı inşa eden sürdürülebilir çözümler için çalışan beş kurumdan oluşur. Dünya Bankası, uzun vadeli istikrar için tüketicinin koruması ve finansal okuryazarlık kavramlarının önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Dünya Bankasına üye ülkelerde ve tüm dünyada finansal okuryazarlığın arttırılması için eğitimler düzenlenmektedir. Bunun yanında finansal okuryazarlık alanında birçok çalışmayı desteklemekte ve çalışmalar yürütmektedir.

BİLGİ KUTUSU

Dünya Bankasının çalışmalarına https://www.worldbank.org/tr/country/turkey internet adresinden ulaşılabilir.

2.2.3. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği, 1957 yılında temel amacı üye ülkelerin yaşam standartlarını iyileştirmek olan siyasi ve ekonomik bir örgüt olarak kurulmuştur. Avrupa Birliğine şu an 27 ülke üyedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili çalışmaları Avrupa Birliğinin bağımsız yürütme kollarından biri olan Avrupa Komisyonu yürütür.

Finansal okuryazarlığın dünyada artan önemi nedeniyle Avrupa Birliği de çeşitli çalışmalar yapmıştır. Avrupa Birliği temsilcileri etkili finansal okuryazarlık eğitimlerinin yapılması konusunda sempozyum (bilgi şöleni) düzenlemiş finansal okuryazarlığın ülke ekonomileri ve bireyler açısından önemini vurgulayan tebliğler yayımlamışlardır.

Türkiye Avrupa Birliğine henüz aday ülke konumundadır. Türkiye'de Avrupa Birliği çalışmalarını yürütmek üzere T.C. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Avrupa Birliği Başkanlığı bulunmaktadır (Görsel 2.15).

Görsel 2.15: T.C. Dışişleri Bakanlığı, AB Başkanlığı logosu

BİLGİ KUTUSU

Avrupa Birliği Başkanlığının çalışmalarına https://www.ab.gov.tr/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.2.4. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı [Child & Youth Finance International (Çayld end Yaut Faynens Interneyşınıl)] tüm dünyadaki çocukların ve gençlerin finansal açıdan korunmasını, güçlendirilmesini arttırmak amacıyla kurulmuş bir harekettir (Görsel 2.16).

Child & Youth Finance International

Görsel 2.16: CYFI logosu

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi temelinde çocukların ve gençlerin ekonomik hakları, özelinde ise insan haklarına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla birçok çalışma yürütmektedir. CYFI hareketi, dünya çapında çocuklar ve gençler için finansal eğitimi teşvik etmek amacıyla birçok paydaşıyla birlikte 100 ülkede 100 milyon gence ulaşmayı hedeflemektedir.

BİLGİ KUTUSU

CYFI'nın çalışmalarına https://childfinanceinternational.org/ internet adresinden ulaşılabilir.

2.2.5. Diğer Kuruluşlar

Bahsi geçen kuruluşların dışında finansal okuryazarlıkla ilgili dünya üzerinde birçok uluslararası sivil toplum kuruluşu ve örgüt faaliyet göstermektedir. Uluslararası kuruluşlar şunlardır:

- Uluslararası Menkul Kıymetler Birliği Konseyi (ICSA)
- Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu (IFIE)
- Yatırım Şirketleri Enstitüsü (ICI)
- Yatırımcı Koruma Vakfı (IPT)
- Avrupa Birliği Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi (GFLEC)
- Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fonu (PFEEF)
- Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO)

Burada belirtilenlerin dışında özellikle gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Finansal okuryazarlıkla ilgili farkındalık arttıkça bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların sayılarında her geçen gün artış yaşanmaktadır.

2.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

Finansal okuryazarlık alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların yaptığı projeler ve çalışmaları ilgili kutuya yazınız.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)
Dünya Bankası
Avrupa Birliği
Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Küresel finansal okuryazarlık anketinin sonuçlarına göre Türkiye …….. sırada yer almıştır.

2. Türkiye'de finansal okuryazarlık çalışmaları …….. ardından önem kazanmıştır.

3. Herkes İçin Ekonomi projesi …….. tarafından geliştirilmiştir.

4. Sermaye Piyasası Kurulu …….. yılında kurulmuştur.

5. Aile Eğitim Programı …….. Bakanlığı tarafından geliştirilmiştir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi SPK'nin görevleri arasında yer almaz?

A) Finansal eğitim programlarının etkinliğinin değerlendirmesinde kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi
B) Türkiye'deki finansal eğitimlerin belirli bir standartta gerçekleştirilmesi
C) Finans konusunda tanıtım materyalleri, eğitim ve eğitici görseller oluşturulması
D) Sağlık alanında iyileştirmeler yapılması
E) Finansal eğitim faaliyetleri yapan kişi ve kurumların katılımıyla her yıl "Finansal Eğitim Zirvesi" yapılması

2. Aşağıdakilerden hangisi FODER'in açılımıdır?

A) Finansal Okuryazarlık Derneği
B) Finansal Erişim Derneği
C) Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
D) Finansal Okuryazarlık ve Eşitlik Derneği
E) Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Derneği

3. Aşağıdakilerden hangisi Borsa İstanbul'un kuruluş amacıdır?

A) Borsacılık faaliyetleri yapmak.
B) Bankacılık faaliyetleri yapmak.
C) Yardım faaliyetleri yapmak.
D) Sağlık hizmeti vermek.
E) Taşımacılık hizmeti sunmak.

4. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğinin çalışanları tarafından kurulan takım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aksiyonlar takımı
B) Finansal Eğitim Xaiyon Takımı
C) Finansal okuryazarlık takımı
D) Finans takımı
E) Finansal Eğitim aXiyon Takımı

5. Aşağıdakilerden hangisi finansal okuryazarlık alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlardan biri değildir?

A) Avrupa Birliği
B) Dünya Bankası
C) Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)
D) Habitat Derneği
E) Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

6. Aşağıdakilerden hangisi Dünya Bankası'na üye olan ülke sayısıdır?

A) 179
B) 180
C) 189
D) 198
E) 199

3. ÖĞRENME BİRİMİ

TÜKETİM KAVRAMI

Konular

3.1. İHTİYAÇ KAVRAMI

3.2. ABRAHAM MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ

3.3. TÜKETİM KAVRAMI

3.4. TÜKETİM ÇILGINLIĞI

3.5. TÜKETİCİ HAKLARI

3.6. İHTİYAÇ MI İSTEK Mİ?

3.7. ALIŞVERİŞ YAPARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

3.8. BORÇ YÖNETİMİ

3.9. KREDİ KARTININ DOĞRU KULLANIMI

3.10. İNTERNET BANKACILIĞININ KULLANIMI

Neler Öğreneceksiniz?

- İhtiyaç kavramı
- Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi
- Alışveriş yaparken dikkat edilmesi gereken kurallar
- Tüketim kavramı
- Tüketim çılgınlığı
- Tüketici hakları
- İhtiyaç ve istek kavramının farkı
- Borç yönetimi
- Kredi kartının doğru kullanımı
- İnternet bankacılığının kullanımı

Temel Kavramlar

alışveriş, borç, ihtiyaç, kredi, tüketim

3.1. İHTİYAÇ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Son zamanlarda ihtiyaç duyduğunuz en önemli eşya nedir? Bu ihtiyacı nasıl karşılamayı düşünüyorsunuz?

İnsanda karşılanmadığı zaman üzüntü ve acı, karşılandığında mutluluk (haz) veren duyguya **ihtiyaç** denir. Türk Dil Kurumuna göre ihtiyaç gereksinim, yokluk biçiminde tanımlanmıştır.

İhtiyaç, insanların hayatta kalabilmeleri için doğal, toplumsal gerekliliklerin tümü; insanın manevi ve maddi benliğinde duyduğu, gidermeye çalıştığı yokluk hissi; karşılanmadığı takdirde insanı sıkıntı ve darlığa düşüren şey; tatmin edilmedikleri zaman ıstırap ve acı, tatmin edildikleri sürece haz veren duygular biçiminde tanımlanır. Örneğin bir insan acıktığında bu ihtiyacını gidermek için çaba gösterir. İhtiyacın karşılanma süresi uzarsa veya ihtiyacı karşılanmazsa hayati tehlike doğabileceği için daha çok çabalar, yardım ister. İhtiyaçlar, her birey için aynı olmasına rağmen, şiddet ve çeşitlilik bakımından farklılık gösterir.

3.1.1. İhtiyacın Özellikleri

İhtiyacın başlıca özellikleri şunlardır:

a) İhtiyaçlar Sınırsızdır

İhtiyaçlar sınırsız ve süreklidir. İnsanın gidermek zorunda olduğu, gidermeyi arzu ettiği çok sayıda ihtiyacı vardır. İhtiyacın bir kez karşılanması yeterli değildir, ihtiyaç sürekli karşılanmalıdır. Örneğin su ihtiyacı olan insan bir bardak su içerek susuzluğunu giderse de bir müddet sonra tekrar suya ihtiyaç duyacaktır.

b) İhtiyaçların Şiddet Dereceleri Farklılık Gösterir

Tatmin edilmeyen her ihtiyacın verdiği acı aynı değildir. Örneğin su ihtiyacının şiddeti, kitap okuma ihtiyacından daha fazladır. İhtiyaçlar, sınırlı olanaklarla karşılanmaya çalışılırken şiddet derecesi yüksek olandan düşük olana doğru sıralama yapılmalıdır.

c) Karşılanan İhtiyacın Şiddeti Azalır

Başlangıçta çok şiddetli olan ihtiyaç karşılandıkça azalır. Örneğin çok aç bir insan birkaç dilim ekmek yediğinde rahatlama hisseder. Diğer ekmek dilimlerini yedikçe doymaya başlar, beslenme ihtiyacının şiddeti azalır. Tatmin edilen ihtiyacın şiddetinin sıfır olmasına doyum noktası denir.

ç) İhtiyaçları Gidermeye Yarayan Mal ve Hizmetler Birbirinin Yerine Geçebilir (İkame)

Temin sorunu, fiyat gibi nedenlerle farklı mal ve hizmetler alarak ihtiyaçlar karşılanabilir. Örneğin zeytinyağı yerine mısır yağının seçilmesi, futbol maçının stadyum yerine televizyondan izlenmesi.

d) İhtiyaçlar Sürekli Artma Eğilimi Gösterir

Ekonomik, teknolojik ve kültürel gelişmeler yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına neden olur. Örneğin uzaktan eğitimin yaygınlaşması bilgisayar ve ağ bağlantısını zorunlu hâle getirmiştir.

3.1.2. İhtiyaçların Sınıflandırılması

İhtiyaçları etkileyen birçok unsur olduğu için bu konuda kesin bir sınıflandırma yapmak mümkün değildir. İhtiyaçların sınıflandırılması kişiye ve zamana göre değişlik göstermekle birlikte ekonomik açıdan üç başlıkta sınıflandırılabilir:

a) Temel (Zorunlu) İhtiyaçlar

İnsanın yaşamını devam ettirebilmesi için mutlaka karşılamak zorunda olduğu ihtiyaçlardır. Örneğin beslenme, giyinme vb.

b) Kültürel İhtiyaçlar

İnsanların zorunlu ihtiyaçları karşılandıktan sonra gerçekleştirmek istediği, karşılandığında mutluluk veren ihtiyaçlardır. Örneğin eğitim, tatil, sinema, spor vb.

c) Lüks İhtiyaçlar

Zorunlu ve kültürel ihtiyaçlarını yeterince karşılayan insanların duyduğu ihtiyaçlardır. Örneğin dünya turuna çıkmak, yat almak vb.

İhtiyaçların zorunlu, kültürel ve lüks olarak sınıflandırılması toplumdan topluma, zamandan zamana ve gelir gruplarına göre farklılık gösterir. Bir toplumda zorunlu olan mal ve hizmetler başka bir toplumda lüks ihtiyaç olabilir. Örneğin on yıl önce lüks olan cep telefonu artık zorunlu ihtiyaç hâline gelmiştir.

3.1. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda bilgileri verilen kişilerin ihtiyaçlarının hangi gruba dâhil olduğunu karşısındaki boşluğa yazınız.

Uzaktan eğitime katılan bir lise öğrencisinin ağ bağlantısı ihtiyacı	
Borsayı anlık takip etmek isteyen bir bireyin internet ihtiyacı	
Evi ile işyeri arasında toplu taşıma aracı bulunmayan bireyin araç ihtiyacı	
Evindeki buzdolabı sürekli arızalanan, yenisini almak için yeterli geliri olmayan bireyin yat turuna çıkmak istemesi	

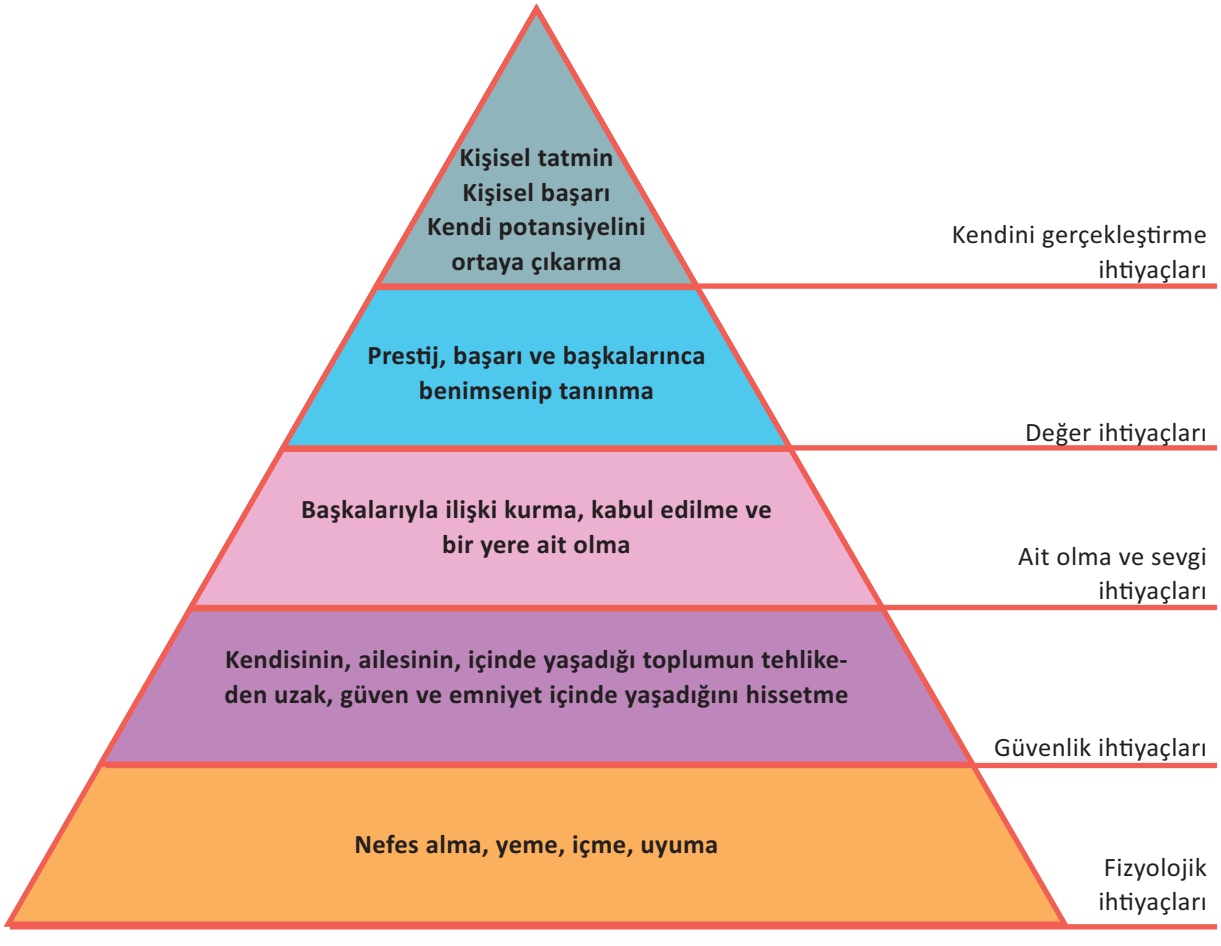
3.2. ABRAHAM MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İnsanların sevilmek istemelerinin nedenlerini arkadaşlarınızla tartışınız.

Abraham Maslow tarafından, "Hasta insanı tanıyoruz, peki ya sağlıklı insan?" anlayışla psikolojik durumları iyi olan insanlar arasında yapılan incelemeler sonucunda ihtiyaçlar hiyerarşisi ortaya çıkmıştır. Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde, insan güdülenmesinin beş temel ihtiyacın giderilmesiyle birlikte geliştiğini belirtmiştir. Kişilerin imkânları arttıkça ihtiyaçlarının da arttığını gösteren teoride bu temel ihtiyaçlar birbiriyle etkileşim hâlindedir ve baskınlık hiyerarşisi içindedir (Şekil 3.1). Fiziksel ihtiyaçların giderilmesi, güvenlik ve kendini gerçekleştirme ihtiyacından önceliklidir. Fiziksel ihtiyaçların karşılanmasıyla birlikte insanlar hiyerarşide daha üst seviyede yer alan ihtiyaçlara yönelir. Daha üst hiyerarşide yer alan ihtiyaca geçilmesi için alt seviyedeki ihtiyacın tamamen karşılanması zorunlu değildir.

Maslow'un kuramına göre insanların ihtiyaçları sınırsızdır ve insan bir ihtiyacını giderirken bir başka ihtiyacı ortaya çıkabilir. Bir ihtiyacı giderme sürecinde ise tamamıyla memnun olma durumu mümkün değildir.

Şekil 3.1: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi

İhtiyaçlar hiyerarşisi şu şekilde açıklanmaktadır:

a) **Fizyolojik İhtiyaçlar:** Hayatta kalmak için önem taşıyan ihtiyaçlardır. Karşılanamadığı zaman insanı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya getirebilir. Su içmek, yemek yemek, ısınmak, nefes almak, uyumak gibi bedenin varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlardır.

b) **Güvenlik İhtiyacı:** İnsan, hayatında kontrol ve düzen ister. Güvenlik ihtiyacının ortaya çıkabilmesi, fizyolojik ihtiyaçlarını sürekli olarak giderebilen insanın, yaşamını her türlü tehlikeden uzak tutma ve bu durumu devam ettirmesiyle huzurlu olabileceği düşüncesinden ortaya çıkar. Örneğin finansal ve fiziksel güvence, gelecek ve iş güvencesi, barınma, kazalara, yaralanmalara, hastalıklara karşı korunma vb.

c) **Sosyal İhtiyaçlar (Ait Olma / Sevme / Sevilme İhtiyacı):** Bir gruba ait olma hissi, sosyal statü kazanma, insanlar tarafından kabul edilme, benimsenme, yakın arkadaşlıklar kurma, sevme, sevilme gibi sosyal ihtiyaçlardır. Duygusal ilişkilere duyulan ihtiyaç insan davranışını yönlendirir. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman kişi kendini yalnız, umutsuz ve terk edilmiş hissedecektir.

ç) **Saygı / Saygınlık İhtiyacı:** Kişinin çevresinden saygı görmesi ve kendisine güvenmesiyle ortaya çıkan istek saygınlık olarak tanımlanır. Bu ihtiyaç; takdir edilme, tanınma, statü ve başarı kazanma, saygı görme gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır. İhtiyacın giderilmemesi durumunda aşağılık, zayıflık, çaresizlik, değersizlik gibi duygu durumları ortaya çıkabilir.

d) **Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı:** Bireyin kendi becerilerini keşfetmesi potansiyelini gerçekleştirmesi, bunları en üst düzeyde geliştirmesi ve bu sayede hayatta mutlu olmasıdır. Maslow, bunu şu şekilde ifade etmiştir: "Bir insan, olabileceğinin en üstü olmalıdır."

Üst Düzey İhtiyaçlar: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci grubu olan üst düzey ihtiyaçlar, bireyin var olan potansiyelini son noktasına kadar kullanarak kendini gerçekleştirmeye kadar giden süreçlerden oluşur. İhtiyaç basamakları, beşinci basamaktan itibaren üst düzey ihtiyaçlar içinde yer alır.

e) **Bilme / Anlama İhtiyacı:** Kendi içinde, toplumda, sosyal çevrede, olup biten olayları daha iyi bilme ve anlama ihtiyacıdır. Merak, keşfetme, bilgiye ulaşma ihtiyaçları bilme ve anlama ihtiyaçları içindedir.

f) **Estetik İhtiyacı:** Sanatı anlama, zevk alma, bireyin kendi yaratıcılığını kullanma ihtiyacı estetik ihtiyaçlardır.

BİLGİ KUTUSU

Çeşitli araştırmalar yapılarak Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi güncellenmeye çalışılmaktadır. Yapay zekâ, bilgi entegrasyonu, otomasyon ve robotizasyon ile insanın hayal gücü ve yaratıcılığının gücü konularında yapılan bu çalışmalar henüz kabul görmemiştir.

3.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda verilen ihtiyaçların, ihtiyaçlar hiyerarşisinde hangi gruba dâhil olduğunu karşısındaki boşluğa yazınız.

Sosyal medyada yapılan paylaşımların beğeni alması, tekrar paylaşılması gibi durumların bireyi mutlu etmesi	
Sosyal medyada bir gruba üye olma ve grubun etkinliklerinde rol alma isteği	
İşini kaybetmekten korkma	
Bireyin ailesinden kendisini kardeşinden daha çok sevmesini istemesi	

3.3. TÜKETİM KAVRAMI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

En çok tükettiğiniz ürünü satın aldığınızda hissettiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğe göre tüketim kavramı, "tüketme işi, üretilen ve yapılan şeylerin kullanılıp harcanması, üretim karşıtı" olarak açıklanmıştır.

İnsanın; biyolojik, fiziksel, kültürel, sosyal gibi birçok alanda tüm ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması mümkün değildir.

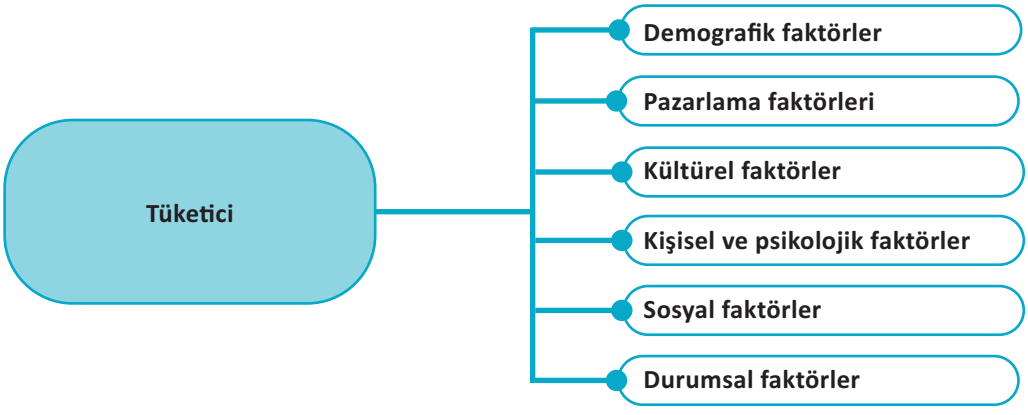
İnsanların bu ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli mal ve hizmeti edinme, sahiplenme, kullanma, tüketme faaliyetlerinin tümüne **tüketim** denir. Başka bir ifadeyle tüketim; üretilen mal ve hizmetlerin, gereksinim ve istekleri karşılamak amacıyla insanlar tarafından kullanılmasıdır. Ayrıca insanların ihtiyaçları olmadığı hâlde harcadıkları bazı değerler için de tüketim kavramı kullanılır. Örneğin bireyin hâlihazırda bir cep telefonu varken ihtiyacı olmadığı hâlde yeni bir cep telefonu daha alması tüketimdir.

3.3.1. Tüketici Harcamaları ve Demografik Değişkenler

Tüketim harcamaları; ülkedeki nüfus oranı, cinsiyet, yaş, meslek, kırsalda ya da kentte ikamet etme, eğitim durumu, hayat tarzı, çevre duyarlılığı gibi değişkenlerden doğrudan etkilenir. Bu değişkenler tüketim harcamasında bulunan demografik yapıyı oluşturur. Örneğin kadınların makyaj malzemesi ve giyim ürünlerine, erkeklerin elektronik aletlere ve eğlence araçlarına daha çok harcama yapması.

3.3.2. Tüketici Davranışını Etkileyen Faktörler

Mal veya hizmeti kişisel tüketim için alan bireylerin satın alma davranışına **tüketici davranışı** denir. Tüketicilerden oluşan pazara **tüketici pazarı** denir. Tüketici davranışları; tüm müşterilerin taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için tercih ettikleri mal ve hizmetleri, satın alma sürecini, kullanım ve elden çıkarılma şekillerini inceler. Aynı zamanda tüketicilerin hareketleriyle bu hareketlere sebep olan motivasyon arasındaki ilişkileri açıklar.

Şekil 3.2: Tüketici davranışlarını etkileyen faktörler

Tüketici davranışlarını etkileyen faktörler altı başlık altında incelenebilir (Şekil 3.2).

a) **Demografik Faktörler:** Tüketicilerin alışveriş kararları; yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim seviyesi ve bulundukları konuma göre şekillenir. Bu unsurlar da kendi içinde değişimler gösterir. Örneğin 10-15 yaş grubu hedef kitlenin beklenti ve istekleri; kıyafet, telefon üzerine şekillenirken 25-35 yaş grubu hedef kitlenin beklentileri ev eşyası ya da iş yerinde kullanıma uygun malzemeler şeklinde değişiklik gösterir.

b) **Durumsal Faktörler:** Durumsal faktörler, tüketicinin satın alma kararını verdiği sırada var olan durumlardır. Bazen satın alma kararı ani ortaya çıkan bir durumdan da kaynaklanabilir. Örneğin önemli bir iş görüşmesine giderken gömleğine kahve dökülen bir kişinin yeni gömlek alma ihtiyacı gibi. Bir alışveriş merkezinde, herhangi bir ürünü satın alma amacıyla bulunmasa bile durumsal faktörlerin etkisiyle satın alma eylemi gerçekleştirebilir.

Tüketici satın alma davranışında bulunurken etkilendiği başlıca etkenler Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: DURUMSAL FAKTÖRLER

Fiziksel ortam	Işıklandırma, müzik, ses, mağaza içi reklam	**Davranış** • Harcanan zaman • Keşfetme ve öğrenme çabası • İletişim kurma isteği • Harcama miktarı
Sosyal ortam	Satış elemanı, birlikte gelinen dostlar, alışveriş yapan diğer kişiler	
Zaman	Geçmiş ve gelecek olaylar, gündemdekiler, içinde bulunulan ay, yıl, saat	
Satın alma nedeni	Bireysel kullanım için ya da hediye amaçlı alma	
Duygusal ve finansal durum	Keyifli, öfkeli, rahat, sağlıklı hissetmek, kredi kartları, çekler	

c) Sosyal Faktörler: Tüketici davranışları, kişilerin bulunduğu sosyal durumlara göre de değişiklik gösterir. Sosyal statüleri, bulunduğu ortamlar, aileleri, sevdiği kişiler, arkadaşları kişilerin satın alma kararlarını etkileyebilir. Belli bir gruba ait olma hissi ve sosyal faktörler satın alma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar; aile, referans ve danışma gruplarıdır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Sosyal faktörler

- Referans grupları; bireylerin değerlendirme, karar verme ya da davranışlarında önemli ölçüde etkisi olan gerçek ya da hayali gruplardır. Danışma grubu ise referans grubu içinde bulunan sosyal etkisi olan kişilerdir.

- Aile satın almayı etkileyen en önemli birimdir.

- İnsanlardan beklenen etkilere **rol**, toplum tarafından bireylere verilen rollere ise **statü** adı verilir.

ç) Kişisel ve Psikolojik Faktörler: Tüketicilerin kişisel durumları da satın alma kararlarını etkiler. Belli bir ürün ya da hizmete duyulan ihtiyaç, yaşanan bir sorun, ilgi alanları, marka ve ürünlere bakış açısı, maddi durum ve yaşanan konum gibi etkenler kişisel faktörleri oluşturur. Örneğin Türkiye'deki restoranlarda büyük baş hayvan etinin satılmasında herhangi bir kısıtlama ve arz kaybı oluşmazken Hindistan'daki restoranlarda inançları gereği mümkün değildir. Kişisel ve psikolojik faktörlerin başında güdülenme, algılama, öğrenme, inanç ve tutumlar gelmektedir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Kişisel ve psikolojik faktörler

d) Pazarlama Faktörleri: Satın alma kararları markaların yaptığı pazarlama çalışmalarıyla da etkilenir. Ürünün tasarımı ve fiyatı, kullanıcı deneyimi, yapılan kampanyalar, fırsat ürünleri, müşteri hizmeti, satış sırasında sunulan ekstra hizmetler de satın almaya etki eder. Örneğin piyasada satılan bir deterjanın şişesinin ya da içeriğinin yenilenerek tekrar piyasaya sürülmesi.

e) Kültürel Faktörler: Tüketici davranışları, içinde yaşanan kültüre göre şekillenir. Din, sosyal sınıf, yaşanan bölge, kültürel ilgi alanları, milliyet, bir yere aitlik duygusu gibi kültürü belirleyen unsurlara da dikkat etmek gerekir. Örneğin "boyoz" adı verilen börek İzmir için sabah kahvaltılarının vazgeçilmeziyken diğer şehirlerde, ülkelerde böyle bir ürün tüketimi mevcut değildir.

3.3. DERS İÇİ ETKİNLİK

Tüketimle ilgili aşağıda verilen ifadelerden doğru olanlara D, olmayanlara Y yazınız.

Tüketim, kaynakların kullanılması anlamına gelir.	
Tüketim, insan ihtiyaçlarını karşılama özelliği olan malların çoğaltılmasıdır.	
Tüketim bireysel tüketim harcamasıdır.	
Mal ve hizmetlerin temin edilmesidir.	
Dini inanışlar tüketim üzerinde etkilidir.	
Coğrafi özellikler tüketim üzerinde etkili değildir.	

3.4. TÜKETİM ÇILGINLIĞI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Satın aldığınız bir ürüne ihtiyacınız olmadığını fark ettiğinizde ne hissettiğinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geçmişte tüketim, sadece ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleşirken bu tüketim biçimi değişikliğe uğramıştır. Tüketicilerin, ihtiyaçlarının yanı sıra kalite, fiyat vb. standartlarla birlikte alışverişin kendilerine verdiği haz duygusu, eğlence ve mutluluk gibi faktörlerin etkisinde kalarak ihtiyaç dışı mal veya hizmet satın aldıkları görülür. Bunlara bağlı olarak tüketim akılalmaz boyutlara ulaşmakta ve bireylerin alışverişlerinde "tüketim çılgınlığı" gözlenmektedir.

Tüketim çılgınlığı kavramı, hazcı alışveriş biçimiyle bireylerin bilinçsiz bir şekilde alışveriş yapmasıdır. Son yıllarda, bireylerin alışveriş tutkusu giderek artmaktadır. Alışveriş çılgınlığını en fazla tetikleyen unsurlar içinde işletmelerin yaptığı indirimler ve promosyonlar gelir.

Tüketici, hediyeler ve indirimden faydalanmak için ürünü satın almakta ve bu davranışı kampanyalar devam ettiği müddetçe sürdürmektedir. Bu tüketim şeklinde tüketiciler, duygularına ve eğlence anlayışlarına uyumlu olan ürünleri tercih etmektedir. Yaptığı alışverişten mutluluk duyan tüketici zamanla tüketim çılgınına dönüşür. Alışveriş bağımlısı bir birey, kontrolsüz bir şekilde para harcamakla birlikte ihtiyaç dışı alışveriş yapmaktan kaçınmaz. Tüketimin yoğun olduğu dönemler yılbaşı, bayramlar, mağazaların kuruluş yıldönümleri; sevgililer, anneler, doğum vb. günüdür.

Tüketim çılgınlığının başlıca sebepleri şunlardır:

a) **Reklam Sektörü:** Ürünler; film ve dizilerde ürün yerleştirme yoluyla ya da reklam kuşaklarıyla tüketici adaylarına tanıtılmakta, müzik ve çeşitli özendirici unsurlarla ürün alımı teşvik edilmektedir.

b) **Kredi Kartları:** İstediği ürünü almak için yeterli bütçesi olmayan kişiler bankalardan temin ettiği kredi kartları sayesinde uzun zaman para biriktirip alabileceği ürüne, anında sahip olabilmektedir. Kredi kartlarındaki öteleme, taksitle ödeme, puan biriktirme, anında kredi çekme gibi özellikler tüketim çılgınlığını arttırmaktadır.

c) **Manevi Tatmin Duygusu:** Birey, günlük hayatta yaşadığı üzüntüleri, başarısızlıkları, eksiklikleri alışveriş yoluyla tatmin etmeye çalışır. Diğerlerinden aşağıda görünmeme isteği ve marka takıntısı bağımlılık nedenleri arasındadır. Bağımlılar alışverişten sonra suçluluk duygusu yaşayabilirler.

ç) **Online (Çevrim İçi) Alışveriş:** Çevrim içi alışveriş, alışverişi öylesine kolaylaştırmıştır ki ekmek, süt gibi basit alışverişler bile çevrim içi marketlerden yapılır hâle gelmiştir. Bu süreçte şirketler de kendilerini bu alanda geliştirmiştir. Alışverişe iade garantisi, promosyonlar, indirimler, ödeme çeşitliliği gibi avantajlar getirilerek hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak kabul görmüştür. Boş zamanlarda gezilen sanal mağazalar, bir kez incelediği ürünü tüketiciye sürekli hatırlatır şekilde programlanmıştır.

3.4. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda verilen tüketici davranışlarından tüketim çılgınlığı olanları karşısındaki boşluğa X işaretiyle belirtiniz.

Ambalajı güzel olan ürünleri tercih etmek.	
İzlediği dizideki sevdiği karakterlerin giydiği markaları satın almak.	
İhtiyacını karşılayacak özelliklere sahip bilgisayar almak.	
Sıkıldığında alışveriş yapmak.	
Sırf alışkanlık olduğu için yeni ürün denemek yerine hep aynı ürünü satın almak.	
Pahalı ürün kalitelidir.	

3.5. TÜKETİCİ HAKLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Satın alınan mal karşılığı alınan fatura, satış fişi gibi belgelerin önemini tartışınız.

Tüketici herhangi bir ürün veya hizmet alan kişi olup Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da yer alan kanuni düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. T.C. Ticaret Bakanlığının ve T.C. Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğünün (Görsel 3.1) ilgili sayfalarında tüketici haklarının kullanımı, tüketici şikayetlerine dair yararlanılabilecek önemli bilgilere ulaşmak mümkündür.

Görsel 3.1: Tüketici şikayetleriyle ilgili web sayfası

3.5. DERS İÇİ ETKİNLİK

Tüketimle ilgili aşağıda verilen ifadelerden doğru olanlara D olmayanlara Y yazınız.

Tüketicilerin yaş ve yaşam dönemlerinin satın aldıkları ürün ve hizmetler üzerinde etkisi yoktur.	
Bir kişinin sahip olduğu gelir düzeyi, kişinin harcama biçimini belirler.	
Az gelişmiş ülkelerde reklamların yanlış bilgilendirme etkisi olabilir.	
65 yaş ve daha üstü vatandaşların pazarlamada bir önemi yoktur.	
Gerçeği yansıtmayan reklam yapanların tüketiciye zararı yoktur.	
Şirket sahipleri zaman zaman kampanya yaparak satışlarını arttırabilirler.	

3.5.1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun asıl amacı zayıfın korunmasıdır. Kanuni haklarının ihlal edildiğini düşünen tüketici, bu hakkını satın aldığı mal veya hizmetin değerine göre tüketici hakem heyeti veya tüketici mahkemesinde arayabilir.

Kanun'un 1. maddesinde "Kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir." ifadesiyle kanunun amacı açıklanmıştır.

Tüketicilerin koruma altına alınmasının sebepleri şunlardır:

- Tüketicinin bilgi eksikliği
- Teknolojinin sürekli değişmesi ve gelişmesi
- Ambalaj sektöründeki gelişmeler
- Tüketicinin maruz kaldığı reklamlar
- Gelir dağılımındaki dengesizlikler

Bu Kanun, belirtilen amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü tüketici işlemini kapsar.

3.5.2. Tüketicinin Yasal Hakları

Satın alınan herhangi bir mal ve hizmetin ayıplı (kusurlu) olduğu fark edildiğinde, mal veya hizmetin teslim tarihinden itibaren **30 gün** içinde, gözle görülmeyen gizli ayıplar için de **2 yıllık** sürede satın alınan firmaya başvuru yapılmalıdır.

Bu durumda tüketicinin dört hakkı vardır:

- Malı iade ederek fatura bedelinin ödenmesi
- Malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi
- Ayıbın neden olduğu değer kaybı oranında bedel indirimi
- Malın ücretsiz tamiri

Tüketici bu çözümlerden herhangi birini seçerek hakkını arayabilir.

Satıcı firma bu seçeneklerden herhangi birini kabul etmezse üretici veya ithalatçı firmanın ücretsiz tüketici hattını arayarak şikâyet edilebilir. Bundan da sonuç alınamazsa satın alınan malın veya tüketicinin ikamet adresindeki "Tüketici Sorunları Hakem Heyeti"ne şikâyetin ayrıntılarını içeren dilekçe ve ekinde ürüne ait belgelerle (fatura, satış fişi, garanti belgesi, sözleşme vb.) başvuru yapılır.

Arızalı ürünün tamir süresi en fazla **20 iş günü**dür. Bu süre aşıldığı takdirde yine tüketicinin malın ücretsiz olarak yenisiyle değiştirilmesi, bedel iadesi yapılması veya ayıp oranında bedel indirimi isteme hakkı vardır.

Malın tüketicinin teslim almasından itibaren belirlenen garanti süresi içinde kalmak kaydıyla bir yıl içerisinde en az dört defa veya belirlenen garanti süresi içerisinde altı defa arızalanmasının yanı sıra, bu arızaların maldan yararlanamamayı sürekli kılması ve tamir için gereken azami sürenin aşılması durumlarında; tüketici malın yenisiyle değiştirilmesini, bedel iadesini veya ayıp oranında bedel indirimini isteyebilir. Kapıdan yapılan satışlarda, tüketicinin **7 (yedi) gün** içerisinde cayma hakkı vardır. Satış yerlerinde raftaki fiyat ile kasadaki barkod fiyatının farklı olması durumunda tüketicinin lehine olan fiyat geçerlidir. TSE belgeli ürünlerin standarda uygun olmamasından veya imalat hatalarından kaynaklanan her türlü maddi ve manevi zarar ve ziyandan üretici firma sorumludur. Tüketicinin başvurusu üzerine firma kusurlu ürünü hiçbir bedel ve fark talep etmeksizin onarmak, yenisiyle değiştirmek veya satın alma bedelini defaten (bir kerede) ödemekle yükümlüdür.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, 09.04.1985 tarihinde oy birliğiyle kabul edilen Türkiye'nin de imza atmış olduğu Evrensel Tüketici Hakları şu şekildedir:

a) **Temel İhtiyaçların Karşılanması Hakkı**; beslenme, barınma, ısınma, aydınlanma, içecek su bulma, ulaşım ve haberleşme gibi yaşamın devamı için gerekli olan temel ihtiyaçların karşılanması hakkıdır.

b) **Sağlık ve Güvenliğin Korunması Hakkı**; tüketicilerin tehlikeli ve riskli mal ve hizmetlere karşı korunması hakkıdır. Piyasaya sunulan her türlü mal ve hizmetin yaşam ve sağlık açısından tüketicilere zarar vermeyecek kalite ve nitelikte olması zorunludur.

c) **Ekonomik Çıkarların Korunması Hakkı**; tüketicilerin çeşitli mal ve hizmetler arasında gelir düzeylerine uygun olarak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme hakkıdır. Tüketiciler; tekelciliğin olmadığı, serbest rekabet şartlarında istedikleri mal ya da hizmetleri ucuz ve kaliteli olarak satın alabilmelidir.

ç) **Bilgi Edinme Hakkı**; tüketicilerin satın alacağı her türlü mal ve hizmetler ile bunları üreten ve satan kuruluşlara ait bilgilenme hakkıdır. Tüketici; satın aldığı mal veya hizmetlerin özellikleri, kullanım, bakım şartları ve risklerine karşı doğru ve eksiksiz bilgilendirilmelidir. Tüketici; üretici veya satıcının iletişim bilgileriyle aldığı mal ya da hizmetin teslimatının zamanı ve şartları konusunda bilgi sahibi olmalıdır.

d) **Eğitilme Hakkı**; tüketicilerin ekonomik faaliyetlerini yönlendirme, ihtiyaçlarını en uygun düzeyde karşılama ve serbest piyasa şartlarını tüketici lehine etkileme gücünü elde etmeye yönelik eğitilme hakkıdır. Eğitimle birlikte tüketicilerin ihtiyaç duyduğu mal veya hizmeti satın alma, kullanma becerileri gelişecek, çevreyi koruma bilinci oluşacak, hak ve sorumlulukları konusunda duyarlılıkları artacaktır.

e) **Tazmin Edilme Hakkı**; tüketicilerin, satın aldığı mal veya hizmetlerin ayıplı eksik ve hatalı olmasından kaynaklanan zararların karşılanması (tazmin edilmesi) hakkıdır. Satın alınan mal veya hizmetin ayıplı çıkması durumunda, malın iade edilmesi, yenisiyle değiştirilmesi, ayıplı hizmetin yeniden görülmesi, ayıpların neden olduğu her türlü maddi, hukuki ve ekonomik zararların karşılanmasıdır.

f) **Temsil Edilme Hakkı**; tüketicilerin haklarını alabilmeleri ve koruyabilmeleri için bir araya gelerek güç birliği oluşturabilmeleri hakkıdır. Tüketici, tüketici dernekleri ve tüketici vakıfları kurarak örgütlenmelidir. Kendilerini ilgilendiren her konuda görüş ve düşüncelerini belirtebilmeli, gerektiğinde tüketiciler lehine piyasada baskı oluşturabilmelidir.

g) **Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı**; sağlık şartlarına uygun, ekolojik dengenin bozulmadığı temiz bir çevrede yaşama hakkıdır. Kirletilmeyen tertemiz hava, yeterli ve temiz su, yemyeşil bir alan, sağlıklı ve kaliteli altyapı hizmetlerinin bulunduğu bir ortamda yaşamak bütün tüketicilerin hakkıdır.

3.5.3. Tüketici Hakem Heyeti

Kanun'un 66. maddesine göre; tüketici işlemleriyle tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla il merkezlerinde ve yeterlilik şartları yönetmelikle belirlenen ilçe merkezlerinde en az bir tüketici hakem heyeti oluşturmakla "Ticaret Bakanlığı" görevlendirilmiştir. Başkanlığı; illerde ticaret il müdürü, ilçelerde kaymakam veya bunların görevlendireceği bir memur tarafından yürütülen tüketici hakem heyetlerinin diğer üyeleri belediye, baro, tacir / esnaf ve tüketici örgütü temsilcilerinden oluşur (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Tüketici hakemlerine başvuru

Tüketici hakem heyeti başvuru şartları şunlardır:

- Her yıl Ticaret Bakanlığı tarafından açıklanan parasal sınırlara uygun tutarlardaki uyuşmazlıklar için tarafların Tüketici Hakem Heyetine başvuru yapması zorunludur. Belirlenen sınırın üstündeki tutarlar için Tüketici Hakem Heyetine başvuru yapılamaz. Mahkemeye başvuru yapılır.
- Başvurular tüketicinin mal veya hizmeti satın aldığı ya da tüketicinin ikametgâhının bulunduğu yerdeki hakem heyetine yapılır.
- Kapıdan satışlarla ilgili uyuşmazlıklarda tüketicinin bulunduğu yerdeki hakem heyetine başvuru yapılır.

Tüketici hakem heyetine başvuru şekilleri şunlardır:

- Şahsen veya avukat aracılığıyla elden
- Posta yoluyla
- Elektronik ortamda e-Devlet kapısı üzerinden "Tüketici Bilgi Sistemi" (TÜBİS) (https://tuketicisikayeti.ticaret.gov.tr)

Tüketici hakem heyetine sözlü başvuru yapılamaz.

BAŞVURU FORMU
….. Tüketici Hakem Heyeti Başkanlığı

BAŞVURU TARİHİ	
BAŞVURU NUMARASI	

BAŞVURU SAHİBİNİN BİLGİLERİ

T.C Kimlik No/Vergi No.	
Adı/Unvanı	

BAŞVURU SAHİBİNİN İLETİŞİM BİLGİLERİ

İl/İlçe	
Adresi	
Tebligat İl/İlçe	
Tebligat Adresi	
Telefon Numarası	
Elektronik Posta	

VARSA BAŞVURU SAHİBİ VEKİLİ BİLGİLERİ

T.C Kimlik Numarası	
Adı ve Soyadı	
Adresi	
Telefon Numarası	
Elektronik Postası	

ŞİKAYET EDİLEN BİLGİLERİ

Adı/Unvanı	
Vergi Numarası	
İl/İlçe	
Adresi	
Telefonu	
Faksı	

UYUŞMAZLIK KONUSUNA İLİŞKİN BİLGİLER

Uyuşmazlık Tarihi	
Uyuşmazlık Bedeli*	
Uyuşmazlık Konusu	
Başvuru Sahibinin Talebi	
Başvuru Sahibinin İmzası	

*Uyuşmazlık bedelinin TL cinsinden belirtilmesi gerekmektedir.

Görsel 3.3: Tüketici hakem heyeti başvuru formu örneği

Başvurular; uyuşmazlık konusunu içeren dilekçenin, varsa delil oluşturan ilgili belgelerle birlikte tüketici hakem heyetine verilmesiyle yapılır. Tüketici hakem heyetlerine yapılacak başvurular Ticaret Bakanlığının internet sayfasında yer alan başvuru formu kullanılarak yapılabilir (Görsel 3.3).

- Başvuru formu kullanılmadan yapılan başvurularda, başvuru sahibinin adı soyadı, T.C. kimlik numarası, adresi ve diğer iletişim bilgileri, talebi, uyuşmazlık değeri ile şikâyet edilene ilişkin bilgilere yer verilmelidir. Uyuşmazlık değeri döviz cinsinden ise başvuru tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının belirlediği döviz satış kuru esas alınarak Türk lirasına çevrilerek yazılır.

- Elektronik ortamda yapılan başvuruların TÜBİS sistemi üzerinden yapılması zorunludur. Bu başvuruların geçerli olabilmesi için uyuşmazlıkla ilgili başvuru formunun eksiksiz olarak doldurulması, varsa bilgi ve belgelerin sisteme yüklenmiş olması gerekir.

- T.C. Ticaret Bakanlığının internet sitesinde (https://ticaret.gov.tr/tuketici) tüketici sayfasında tüketicilerin yasal haklarıyla ilgili mevzuat ve detaylı açıklamalar yer almaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Bakanlığın bünyesinde oluşturulan "Alo 175 Tüketici Danışma Hattı" tüketicilerin karşılaştığı sorunlara ilişkin çözüm yollarının sunulduğu ve tüketici uyuşmazlıklarının çözülmesi amacıyla başvurmaları gereken ilgili makamlara yönlendirildiği bir çağrı merkezi olarak hizmet vermektedir.

3.6. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda bilgileri verilen işletmeden 4.200,00 TL'ye satın aldığınız cep telefonunun tanıtım broşüründe belirtilen özellikleri taşımadığını tespit ettiğinizi varsayarak Tüketici Hakem Heyetine başvuru dilekçesi yazınız.

Satıcı işletme bilgileri şunlardır:

Adı / Unvanı: A Elektronik Ticaret İşletmesi

Vergi Numarası: 212131314141

İl / İlçe: Ankara / Etimesgut

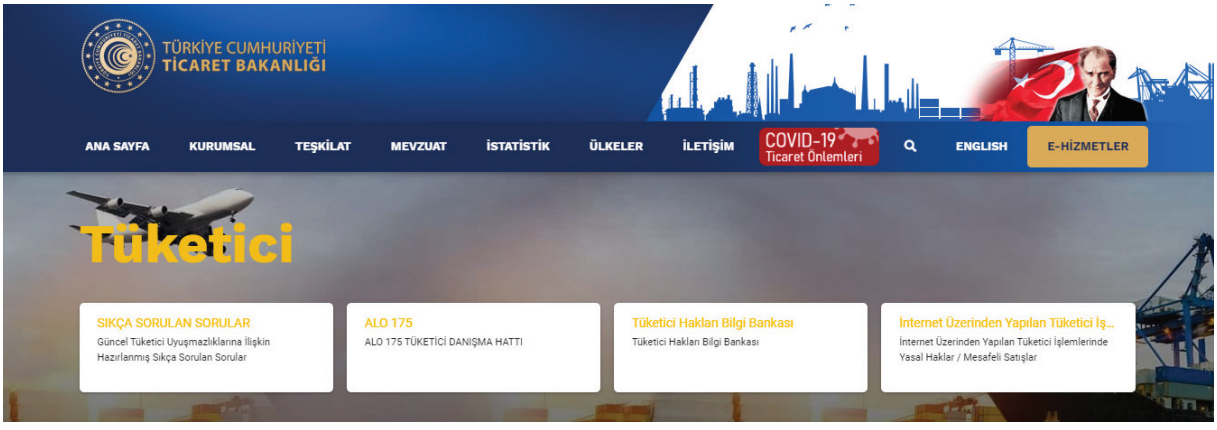
Adres: Bahçelievler Mahallesi 15. Cadde No: 997 ETİMESGUT / ANKARA

Telefon: 509 888 999

Fatura Seri ve Sıra Numarası: C / 56478

3.5.4. Tüketiciye Hizmet Veren Kurum ve Kuruluşlar

Tüketicinin haklarını korumak amacıyla kurulmuş çeşitli bağımsız tüketici örgütleri mevcuttur (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Bakanlığın tüketiciyle ilgili web sayfası

Tüketiciye hizmet veren ulusal kurum ve kuruluşlar şunlardır:

a) **Tüketici Dernekleri:** Tüketici haklarının korunması, geliştirilmesi ve tüketicilerin kendilerini koruyabilmeleri için gerekli bilinç ve örgütlülük düzeyine ulaşabilmeleri amacıyla kurulmuş sivil toplum örgütleridir.

b) **Tüketici Kooperatifleri:** Tüketim ihtiyaçları ve ilkeleri aynı olan bir grup insanın birleşerek, ürünü üreticiden aracısız olarak doğrudan alıp ortaklarına dağıtması ilkesiyle kurulmuştur. Dar ve sabit gelirli tüketicilerin temel tüketim mallarına olan ihtiyaçlarını daha uygun koşullarda sağlamasına olanak verir.

c) **Vakıflar:** Dernek ve kooperatiflere oranla tüketici haklarını korumak amacıyla kurulan vakıf sayısı azdır. En çok bilinen tüketici vakıfları Tüketici ve Çevre Eğitim Vakfı (TÜKÇEV) ile Türkiye Tüketicileri Koruma ve Eğitim Vakfı'dır.

ç) **Tüketici Konseyi:** Tüketicinin sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ile çıkarlarının korunmasına ilişkin gerekli tedbirleri araştırmak ve Kanun'un uygulanmasına yönelik tedbirlere dair görüşleri öncelikle ele alınmak üzere ilgili mercilere iletmek amacıyla Tüketici Konseyi kurulur. Tüketici Konseyi yılda en az bir kez Gümrük ve Ticaret Bakanlığının koordinatörlüğünde toplanır. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşur.

d) **Reklam Kurulu:** Ticari reklam ve ilanlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek, bu ilkeler çerçevesinde ticari reklam ve ilanları incelemek, inceleme sonucuna göre yapılacak işlem konusunda Ticaret Bakanlığına öneride bulunmak amacıyla oluşturulmuştur. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşur.

e) **Tüketici Hakem Heyeti:** Tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla kurulan heyetlerdir.

f) **Tüketici Mahkemeleri:** Tüketici mahkemesi, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik her türlü uygulamadan kaynaklanan davalara bakmakla görevli hukuk mahkemesidir.

g) **Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü:** Ürün güvenliği, tüketiciler için pratik bilgiler, güvensiz ürün bilgi sistemi, güvensiz ürün ilanları ve bildirim işlemlerinin yapılabildiği tüketiciyi bilgilendirme ve korumaya yönelik Kanun kapsamında oluşturulan bu birim Ticaret Bakanlığının bünyesinde faaliyet gösterir.

h) **Ticaret İl Müdürlükleri:** İllerde valilikler bünyesinde kurulan Ticaret İl Müdürlükleri de tüketiciyi koruma ve bilgilendirme çalışmalarında bulunmaktadır.

3.7. DERS İÇİ ETKİNLİK

Tüketici hakları çerçevesinde aşağıda verilen soruların cevaplarını araştırarak karşısındaki kutuya yazınız.

Alınan ürünün çalışmadığı fark edilirse kaç gün içinde iade edilebilir?	
Garanti süresi içinde aynı arıza iki defadan fazla, değişik arızalar dört defadan fazla olursa şirketten talep edilebilecek hak nedir?	
Bir malın kasa fiyatı ile raf fiyatı arasında fark varsa hangi fiyat geçerlidir?	
Telefon, internet gibi bir yıldan uzun abonelik sözleşmelerinden cayılması hâlinde herhangi bir ceza ödenir mi?	

3.6. İSTEK Mİ İHTİYAÇ MI?

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

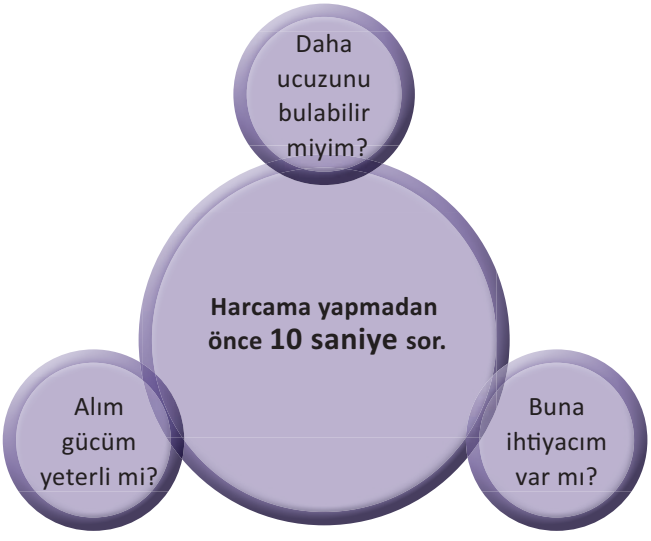
"Olmasa da olur" dediğiniz bir ürünün satın alma kararını verirken kıstaslarınız nelerdir?

Türk Dil Kurumuna göre istek, belirli bir gereksinimi karşılayacağı düşünülen nesne veya duruma karşı duyulan özlem, arzu olarak tanımlanır. İhtiyaç ise gereksinim, güçlü istek olarak tanımlanır.

Kıt olan kaynaklara rağmen insanların ihtiyaçları ve istekleri sınırsızdır. Bu kaynakları en uygun şekilde kullanmak için hangisinin zorunlu ihtiyaç, hangisinin istek olduğunu ayırt etmek, önce ihtiyaçları karşılamak, kalan bütçeyle istekleri değerlendirmek gerekir.

Bireyin bulunduğu durum ile ulaşmak istediği durumu arasındaki farka **ihtiyaç** denir. Bu fark arttığında ihtiyacın şiddeti artar ve birey bu ihtiyacını karşılamak için harekete geçer. Örneğin montu olmayan bir insanın havaların soğumasıyla mont ihtiyacı duyması aşikârdır. İstek, ihtiyaçların karşılanma şeklidir. Tüketicinin ilgi duyduğu ürünü karşılamak için hissettiği arzudur. Sahip olunması iyi bir durum olan, hayatta kalmak için gerekli olmayan mal ve hizmetlerdir. İki farklı bireyin gömlek almayı istemesi hâlinde içinde bulundukları şartlar gereği biri markalı ürün tercih ederken diğeri markası bilinmeyen bir gömlek tercih edebilir.

Bir ürüne duyulan ilginin istek ya da ihtiyaç olduğu doğru tespit edilmelidir. Örneğin bireyin acıktığı için yemek yemesi bir ihtiyaçtır. Yemek aralarında yenen tatlı ise bir istektir.

Şekil 3.5: Alım kararının verilmesi

Alışveriş yaparken Şekil 3.5'de belirtilen sorular cevaplanarak satın alma kararının istek ya da ihtiyaç olduğu tespit edilebilir.

a) Kasaya gidip ödeme yapmadan önce 10 saniye düşünülmelidir, uzmanlar bunu "on saniye kuralı" olarak tanımlamaktadır. Bu süre sonunda sorulan sorunun cevabı ihtiyaç olduğu sonucunu doğuruyorsa mal ya da hizmet alınabilir.

b) Sorulması gereken sorulardan ilki bu bir istek mi ihtiyaç mı? Alınmaması hâlinde sıkıntı yaratacak, eksikliği hissedilecekse ya da bütçe hesaplanırken karşılığı ayrılmışsa bu bir ihtiyaçtır. "Almasam da olur" denilebilen bir ürünse bu bir istektir.

c) Alım gücü bu ürün için yeterli mi? Bilinçli bir tüketicinin yıllık, aylık, haftalık hatta günlük bütçesi vardır. Alınması düşünülen bu mal ve hizmetin bütçede karşılığı yoksa alınması durumunda sıkıntı yaratacaksa alınmamalıdır.

ç) Daha ucuza alınabilir mi? Alınmak istenen mal ve hizmet hakkında piyasa araştırması yapılmalıdır. Daha kaliteli ve daha ucuza alınabilen ürün tercih edilmelidir.

d) Alınamaması hâlinde fark yaratır mı? Alınmadığında psikolojik ve fizyolojik bir eksiklik yaratacaksa ürün alınmalıdır. Yaşam kalitesinde bir değişiklik göstermeyecekse alınmamalıdır.

e) Aynı üründen başka var mı? Sahip olunan bir ürünün daha gelişmiş modeli ya da başka rengi alınmak isteniyorsa bütçe doğrultusun da tekrar değerlendirilmeli ve mümkünse alınmamalıdır.

3.8. DERS İÇİ ETKİNLİK

Tülin'in isteğe bağlı bir günlük harcamaları ve azaltma planına ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

İSTEĞE BAĞLI HARCAMALAR						
Günlük Harcama Kalemleri	**Harcama Kaleminin Birim Fiyatı (TL)** **A**	**Günlük Ortalama Harcama (Adet)** **B**	**Günlük Toplam Harcama Tutarı (TL)** **C = A x B**	**Günlük Ne Kadar Azaltabilirim? (Adet)** **D**	**Günlük Tasarrufum Kaç Lira Olur? (TL)** **E = C x D**	**Yeni Günlük Toplam Harcama Tutarı (TL)** **F = C - E**
Gofret	5,00	2	10,00	1		
Şekerleme	3,00	2	6,00	1		
Lokantada öğle yemeği	20,00	1	20,00	1		
Kahve	5,00	4	20,00	3		
TOPLAM	33,00	-	56,00	-		

1. **Tabloda boş bırakılan alanlardaki hesaplamaları yapınız.**

2. **Yapılan hesaplamalara göre aşağıda verilen soruları karşılarındaki boşluğa cevaplayınız.**

Tülin'in günlük toplam tasarruf tutarı kaç liradır?	
Tülin'in bir aylık toplam tasarruf tutarı kaç liradır?	
Tülin'in eski ve yeni harcamalarını karşılaştırarak ona yeni yapacağı harcamalarla ilgili neler önerirsiniz?	

3.7. ALIŞVERİŞ YAPARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN KURALLAR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Alışveriş yaparken nelere dikkat ettiğinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Alışverişte amaç en az emek, zaman ve parayı harcayarak en fazla tatmin ve faydayı sağlamak olmalıdır. Bunun için alışveriş öncesi planlanma, alışveriş sırasında dikkat, alışveriş sonrasında ise alınan mal ve hizmetlerin ihtiyaç ya da isteklere uygunluğunun mutlaka değerlendirilmesi gerekir.

3.7.1. Alışveriş Davranışını Etkileyen Faktörler

Teknoloji, iletişim ve pazarlama endüstrisindeki sürekli gelişim, değişim bireylerin alışveriş kararlarını ve tercihlerini de etkilemektedir. Bireyleri alışveriş yapmaya yönlendiren yöntem ve teknikler sürekli gelişmektedir.

Bireylerin alışveriş kararına ve tercihlerine etki eden başlıca faktörleri şunlardır:

- Bireyin ürün ya da hizmetle ilgili deneyimleri
- Bireyin ürün ya da hizmetle ilgili araştırma yapması
- Bireyin çevresinin tavsiyeleri
- Alışveriş internet sitelerinin sayfalarındaki tüketici yorumları
- İnternet, sosyal medya, televizyon vb. ortamlarda yapılan reklamlar
- Televizyon programlarında, filmlerde, bilgisayar oyunlarında ürün ve marka adlarıyla ürün yerleştirme yapılması
- Pazarlamacılar tarafından yapılan kampanya ve indirimler
- Satış elamanının tüketiciyi satın almaya ikna etmesi
- Ürünlerin ambalajlarının tüketicinin dikkatini çekmesi
- Telefonla pazarlama yöntemiyle tüketicinin ikna edilmesi
- Büyük marketlerde ödeme yapmak için beklerken kasanın etrafındaki ürünlerin dikkat çekmesi ve ani karar verilmesi

3.7.2. Alışveriş Yaparken Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar

Yapılan araştırmalara göre alışveriş yaparken şu kurallara dikkat etmek gerekir:

a) **İhtiyaçlar alışverişe çıkmadan belirlenmelidir:** Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaçlar not alınmalı ve alışveriş listesi hazırlanmalı. İhtiyaçların tam olarak belirlenmesi paradan tasarrufu ve alışveriş süresinin kısalmasını sağlayacaktır.

b) **Alışveriş bütçesi tespit edilmelidir:** Bilinçli bir tüketici yıllık, aylık, haftalık hatta günlük bütçe yapar. Alışverişe çıkmadan önce harcanabilecek tutar belirlenir ve bu rakamdan daha fazla parayla alışverişe çıkmamak gerekir. Kredi kartı kullanılacaksa bütçe oranında kısıtlanmalıdır.

c) **Fiyat ve kalite konusunda mantıklı düşünülmelidir:** Bir mal veya hizmet satın almaya karar verildiğinde aynı ürünü ya da hizmeti satan diğer firmalardan fiyat ve içerik bilgisi alınarak piyasa araştırması yapılmalıdır. Önemli olan kaliteli ürünü uygun fiyata satın alabilmektir. Bu edilen kâr sayesinde diğer ihtiyaç ve istekler için avantaj sağlanır.

ç) **Alışveriş esnasında gereksinim dışına çıkılmamalıdır:** Yapılan alışveriş listesi ve bütçenin dışında dikkat edilmesi gereken diğer unsur plan dâhilinde hareket etmektir. Satış görevlilerinin ve alışveriş sırasında eşlik eden kişilerin sözleri temkinle karşılanmalı ve amaçtan sapılmamalıdır. Sosyalleşmek amacıyla yapılan gezilerde yapılan alışverişler tekrar gözden geçirilmelidir.

d) **İstisnai durumlar dışında nakit kullanılmalıdır:** Nakit kullanmak bütçenin aşılmasını kesin olarak önleyen bir sistemdir. İstisnai durumlarda ve genel tüketim alışkanlıklarında kredi kartı kullanmak bütçe aşımına ve dolayısıyla ödeme sıkıntısına sebep olur.

e) **Mantıklı seçim yapılmalıdır:** Mal ve hizmetlerin hangi firmadan alınacağı belirlenerek uygun fiyata kaliteli alım gerçekleştirilmelidir. "Herkeste var", "moda" gibi sebeplerle sadece bir ya da iki kere kullanılacak bir ürüne yapılacak masraf tekrar gözden geçirilmelidir. Bir ürünün fiyatı kullanım tekrarıyla doğru orantılıdır.

f) **İndirim ve kampanyalar konusunda dikkatli davranılmalıdır:** İndirim ya da kampanya ürünü adı altında satılan ürünlere temkinli yaklaşmak gerekir. Sadece tek sefer kullanılacak ya da hiç kullanılmayacak bir

ürün, fiyatı uygun diye alınmamalıdır. Sürekli kullanılan bir ürünün indirime girmesi, alınması için tüketiciye avantaj sağlayacaktır.

g) **Mutlu Olmak İçin Alışveriş Yapılmamalıdır:** Alışveriş mutlu olmak için değil ihtiyaç olduğu için yapılmalıdır. Yapılan araştırmalar aç ya da mutsuzken alışveriş yapılmamasını ortaya koymaktadır.

3.9. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda verilen konuları araştırınız.

Bilinçli tüketicinin özelliklerini araştırınız.
Alışveriş bağımlılığı hastalığı nedir?
TSE ve CE ne anlama gelir? Alışveriş yapılırken bu işaretlerin ürünün üzerinde bulunması neden önemlidir? Araştırınız.
SSL sertifikasının önemini araştırınız.

3.8. BORÇ YÖNETİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bilinçsiz kredi kullanımı konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Türk Dil Kurumunda borç, "geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey" olarak tanımlanmıştır. Bireylerin, neden borçlandıklarını bilmeleri, borç analizi yapmaları borç konusunda önlem alınmasını sağlar.

İnsanlar ev, araba almak amacıyla borçlanabildiği gibi farklı ihtiyaç ve isteklerle de borçlanabilir. İhtiyaçlar ve hedefler için yapılan borçlanma, amaçlı; istekler için yapılan borçlanma ise amaçsız borçlanma olarak sınıflandırılır. Borçlanma için en çok kullanılan yöntem kredi kullanımıdır.

Türk Dil Kurumuna göre kredi, "ödünç olarak alınan mal, para" olarak tanımlanmıştır. Bankacılık terimlerine göre kredi, çeşitli nedenlerle para ihtiyacı olan kişilerin bankaya başvurmasıyla ödeme zamanları dönemlere ayrılmış çeşitli oranlarda faiz işleyerek geri ödeme hizmeti verilen bankacılık hizmetidir. Ekonomi terimlerinde ise kredi, veresiye (kredili) olarak yapılan mal veya hizmet satışını ve ödünç para verme olayını ifade eder.

3.8.1. Bireylerin Bankalardan Kullanılabileceği Kredi Çeşitleri

Bireyler yaşam döngüsü içinde zaman zaman paraya ihtiyaç duyarlar. Genelde tercih edilen yöntem bir bankaya başvurarak kredi talep etmektir. Kredi ihtiyacı bireyin ihtiyacının çeşidine, yaşına, cinsiyetine ve sosyal statüsüne göre değişiklik göstermektedir. Bireysel başvurular bankalar tarafından değerlendirilip onaylanır. Bir sözleşmeyle tutanak altında alınır. Bu sözleşmede borçlanılacak tutar, ödenecek faiz, ödeme vadesi açık ve anlaşılır bir şekilde yer alır. Tüketiciler tarafından en çok tercih edilen kredi çeşitleri şunlardır:

a) **İhtiyaç Kredisi:** Gerçek kişilerin talebi hâlinde ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için banka tarafından verilen kredilerdir. Aylık düzenli geliri olan ve 18 yaşından büyük herkes ihtiyaç kredisi talep edebilir. Kredi vadesi

36 ay ile sınırlandırılmıştır. Alacağını güvence altına almak için banka tarafından 3. bir kişi kefil olarak istenebildiği gibi kefilsiz de verilebilir. Tatil kredisi, eğitim kredisi gibi alt kategorileri mevcuttur. Kredi onaylandıktan sonra **14 gün** içerisinde tüketicinin cayma hakkı vardır. Cayma hakkı kullanıldığı zaman kredi yani anapara ve iade tarihine kadar ödenmesi gereken faiz tutarı **30 gün** içinde bankaya iade edilmelidir.

b) **Konut Kredisi:** Gerçek kişilerin sıfır ya da ikinci el konut alımlarındaki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılan kredi türüdür. Üçüncü kişinin kefil gösterilmesi gerekir. Konutu ipotek göstermek şartıyla kullandırılır. Konut eksperi (uzmanı) alınmak istenen eve değer biçer. Ekspertiz değeri 500.000 TL ve altında olan konutlara ekspertiz değerinin %90'ına kadar, 500.000 TL'nin üzerinde olan konutlara ise ekspertiz değerinin %80'ine kadar 120 aya varan vadeler ile kredi kullanılabilir. Geri kalan tutarı alıcı peşin öder.

c) **Taşıt Kredisi:** Gerçek kişilerin sıfır ya da ikinci el araç alımlarında ihtiyaçları olan nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılan kredi türüdür. Satın alınan bu araç kredi borcu için teminat sayılır. Taşıt kredisiyle alınan araçlara kasko yapılması mecburiyeti vardır. **60 aya** kadar vade verilebilir.

ç) **Bayram Kredisi:** Bireylerin bayram ve tatil dönemlerinde artan ekonomik ihtiyaçlarını (tatil, alışveriş masraflarının artması gibi) karşılayabilmeleri için düzenlenen dönemsel kampanya kredileridir.

d) **İpotekli İhtiyaç Kredisi:** Bireylerin uzun vadeli ve yüksek tutarlı ihtiyaçları için kendilerine veya yakınlarına ait bir konutu, arsayı, arabayı ipotek göstermeleri gerekir. İpotek kredinin tamamının ödenmesiyle kalkar.

e) **Esnaf Kredisi:** Küçük işletme sahiplerinin işlerini geliştirebilmek için yararlandıkları bir kredi türüdür.

f) **Eğitim Kredisi:** Ücretli eğitim veren kurumların masraflarını karşılamak amacıyla uzun vadeli ve düşük tutarlı olarak kullanılan eğitim kredisi. Öğrenci kredisi olarak da adlandırılan bu krediyi öğrencinin düzenli geliri varsa öğrenci yoksa velisi alabilir.

3.8.2. Borç Yönetiminde Dikkat Edilecek Unsurlar

Günlük yaşamın sonucu olarak ortaya çıkan borçların düzgün yönetilmesi borçlanmanın artmaması ve düzenli ödemenin gerçekleşmesi için çok önemlidir. Borç yönetiminde dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

a) Ödenen borç karşılığında mutlaka bir belge alınmalıdır.

b) Banka üzerinden EFT veya havale yöntemiyle verilen borçlarda belgenin açıklama kısmına "borç", ödeme yapıldığında ise açıklama kısmına "borç ödemesi" olarak belirtilmesi gerekir.

c) Borçların son ödeme tarihlerine göre sıralaması yapılmalıdır. Bu tarih geçtiği zaman ana borca faiz de ekleneceği için maddi bir yük olacaktır.

ç) Borçlar ödenemediği takdirde borcu veren kişi veya kurumla görüşülerek erteleme ya da taksitlendirme yoluna gidilmelidir.

d) Tüketicinin birden fazla bankada kredi borcu varsa tek bir bankada birleştirilerek taksitlere bölünüp ödenebilir.

3.10. DERS İÇİ ETKİNLİK

Gülşen 10.000,00 TL tutarında ihtiyaç kredisi almayı planlamaktadır. İstediği kredi için bankalardan yaptığı araştırmaların sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

KREDİ TABLOSU							
Banka	**Tutar**	**Vade**	**Faiz Oranı**	**KKDF* (TL)**	**BSMV** (TL)**	**Aylık Taksit (TL)**	**Toplam Maliyet (TL)**
A Bankası	10.000	12 Ay	% 2,50	256,93	85,64	1.004,62	12.055,45
B Bankası	10.000	12 Ay	% 2,56	263,42	87,81	1.008,94	12.107,32
C Bankası	10.000	12 Ay	% 2,58	265,58	88,53	1.010,39	12.124,64
D Bankası	10.000	12 Ay	% 2,62	269,91	89,97	1.013,28	12.159,31

*** Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu:** Konut kredisi hariç tüm kredi işlemlerinde hesaplanan faiz oranları üzerinden alınan vergidir.

**** Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi:** Kredilere uygulanan faiz üzerinden hesaplanarak alınan vergidir.

Verilen tabloya göre aşağıdaki soruları karşılarındaki boşluğa cevaplayınız.

Gülşen'in hangi bankadan kredi çekmesi uygundur?	
Seçilen bankayı hangi nedenlerle tercih ettiğinizi belirtiniz.	

3.9. KREDİ KARTININ DOĞRU KULLANIMI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kredi kartı kullanımında temassız alışverişin avantajları ve sakıncaları nelerdir?

Alışverişte kredi kartı kullanımı son yıllarda çeşitli nedenlerle yaygınlaşmıştır. Kredi kartı kullanma bilincinin artması için kartları doğru yönetebilmek gerekir. Kredi kartları doğru kullanıldığı takdirde faydalıdır.

3.9.1. Kredi Kartı

Kredi kartı, tüketicilerin acil nakit gereksinimlerini karşılayan, mal ve hizmet alımlarında taksit olanağı sağlayan, kullandıkça para puan kazandıran, bu hizmetlerden yararlanılırken bankaya borçlandıran bir finansal araçtır.

Daha geniş bir tanımla, mülkiyeti bir finansal kuruma ya da bankaya ait olan, belirli bir kredi limiti dâhilinde ülke içinde ve dışında üye iş yerlerinden mal ve hizmet satın alma işlemi ve ödeme noktalarından nakit para çekmek için verilen kartlara **kredi kartı** adı verilir. Ödeme yapmak amacıyla nakit para yerine kullanılan tüm kartlar kredi kartı olarak bilinir.

Ödeme kartlarının, ödeme şemaları, kart numaraları, son kullanım tarihleri gibi birçok ortak özelliği vardır. Kredi kartı, banka kartı, ön ödemeli kart gibi türleri mevcuttur (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Kredi kartı

3.9.2. Kredi Kartının Çeşitleri

Kredi kartları, harcama işlemlerinin hesaptaki paradan değil banka tarafından bir aylık dilimler için tanımlanmış kredi bakiyesinden karşılandığı kartlardır. Kredi kartları herkes tarafından alınamayan, başvuru sonucunda geçmiş ve mevcut finansal durumun değerlendirmesiyle bakiyesi belirlenen kartlardır. Kredi kartıyla yapılan harcamalar için kullanıcılar, banka tarafından belirlenen kredi bakiyesi kadar ve aylık dönemlerde borçlandırılır. Kart sahibi, her ay hesap kesim tarihi ve son ödeme tarihleri arasında, o ay yapmış olduğu harcamalar sonucu oluşan borcunun tamamını ya da bir kısmını ödemek zorundadır.

Kartların üzerinde bankanın amblemi dışında Mastercard, Visa, Amex ve Troy logoları yer alabilir. Mastercard ve Visa banka kartı ya da kredi kartı dünyanın her yerinde ödeme yapılmasını sağlayan finansal kuruluşlardır. Bankalar arası anlaşmalar ve tüketiciye sağladığı kampanyalar dışında birbirinden farkları bulunmamaktadır. Troy ise Türkiye'de hizmet veren bankaların ortak çabasıyla hayata geçirilen "Türkiye'nin Ödeme Yöntemi" ifadesinin kısaltmasıyla oluşan bir sistemdir.

Kredi kartlarının çeşitleri şunlardır:

a) **Aidatsız Kredi Kartı:** Kart hizmetlerinden yararlanma karşılığında bir ücret ödenmeyen kartlardır.

b) **Aidatlı Kredi Kartı:** Kart hizmetlerinden yararlanma karşılığında ücret ödenen ve yapılan alışverişlere göre puan toplanan kartlardır.

c) **Mil Veren Kartlar:** Yapılan harcamalar doğrultusunda yurt içi ve yurt dışı uçak bileti alımlarında kullanılabilen mil puan kazandıran kartlardır.

ç) **Öğrenci Kredi Kartı:** Yaşları 15-25 aralığında olan öğrencilere verilen kartlardır.

d) **Ticari Kredi Kartı:** İşletmelerin ticari işlemlerinde kullanmaları için verilen kartlardır.

e) **Sanal Kart:** Bir banka hesabına ya da kredi kartına bağlı olarak internet bankacılığı üzerinden oluşturulan kartlardır. İsteğe bağlı limit tanımlaması yapılabilir. Çevrim içi yapılan alışverişlerde güvenliği sağlamak için tercih edilmektedir. Kart limiti asıl kartın limitini aşmamak şartıyla ihtiyaca göre belirlenebilir.

3.9.3. Kredi Kartının Üstün ve Sınırlı Yanları

Kredi kartı amacına uygun kullanıldığında tüketicilere fayda sağlayan, bilinçsizce kullanıldığında maddi açıdan zor durumda kalınmasına sebep olan bir araçtır.

Kredi kartı kullanımının üstün yanları (avantajları) şunlardır:

a) **Nakit para taşımaktan daha güvenlidir:** Kredi kartı kaybolduğunda ya da sahte işlemler için kullanıldığında bankaların güvenlik sistemleri sayesinde anında iptal edilir. Nakit para kaybolur ya da çalınırsa böyle bir güvence olmadığı için maddi kayıp yaşanır.

b) **Tüketicinin kredi notunu yükseltir:** Bireyin borç ödemeleri düzenli ise kredi kartı borcunun asgari ödemesi değil de tümü ödenmişse bu durum kredi notunun yükselmesini sağlar. Kredi kartının yüksek olması, kredi ya da kredi kartı başvurularında olumlu referans olarak bankalara bilgi verir. Daha önceden problem yaşansa dahi faturaların ve geri ödemelerin zamanında yapılmasıyla kredi puanının yükselmesi sağlanır.

c) **Düzenli ödeme yapıldığı takdirde faiz ödenmesi gerekmez:** Kredi kartı ödemeleri, hesap kesim tarihine göre belirlenir ve bu ödeme planı içerisinde ödenebilir. Bu tarihe ve ödeme planına sadık kalarak borcun tümü ödenirse karta faiz işlemeyeceği için maddi bir kayıp söz konusu olmayacaktır.

ç) **Bir ürün veya hizmetten memnun kalınmazsa işlem tutarının iadesi istenebilir:** Memnun kalınmayan ürün için bankaya başvuru yapılır ve ücretin kredi kartına iadesi istenir. Bankanın ve firmanın onaylaması hâlinde iade işlemi gerçekleşir.

d) **Para birimi bağımsız işlem yapılabilir:** Yurtdışı seyahatlerde ülkenin para birimiyle yapılan alışverişlerde kredi kartı kullanılabilir. Kur farkı ve banka marjı eklenerek geri ödeme yapılır.

e) **Acil kredi imkânı sağlar:** Nakit sıkışıklığı yaşandığı durumlarda, yüksek tutarlı bir alışveriş yapıldığında nakit para kullanmadan ödemenin gerçekleşmesine imkân verir. Tutarı belirlenen zamanda, tam olarak ödendiği takdirde herhangi bir faiz gerektirmez.

f) **Genellikle ücretsiz hizmetler sunar:** Seyahat sigortası, satın alma koruması ve uzun garanti sigortası gibi kredi kartı özellikleri para kazandırabilir.

g) **Borçların vadesini uzatabilir:** Kredi kartı son ödeme tarihi gelmesine rağmen kart borcunu ödeyecek kadar nakit para bulunmaması hâlinde ilgili bankayla iletişime geçerek mevcut oranlara göre daha uygun oranlar üzerinden kart borcu bir ay ertelenebilir.

Kredi kartı kullanımının sınırlı yanları (dezavantajları) şunlardır:

a) **Dar gelirli insanlar için harcama kısıtlılığını ortadan kaldırır ve bu da biriken borçlara yol açar:** Harcama yapılırken bütçe göz önünde tutulmazsa olmayan bir para fazlasıyla harcanacağı için ödeme sıkıntısı yaşanacak, ödenemezse borçlar birikerek içinden çıkılmaz bir borç batağına dönüşecektir.

b) **Geri ödemelerde sorun yaşanırsa faiz yükü ile borçları arttırır:** Kredi kartı borcunun tamamı değil de asgari ödemesi yapılırsa ya da borç hiç ödenemezse yüksek oranda faiz işler ve maddi kayba neden olur.

c) **Dolandırıcıların hedefi hâline gelebilir:** Çevrim içi alışverişlerin ve ATM'lerin çoğalması, POS cihazlarının daha teknolojik olmasıyla dönen para miktarı dolandırıcıların hedefi hâline gelmiştir. Bankaların güvenlik duvarları, sahte alışverişi yakalayabilmektedir. ATM'lerde bulunan kamera ve güvenlik sistemi ileri düzeydedir. Buna rağmen dolandırılma olayları giderek arttığından gerekli önlemler alınmalıdır.

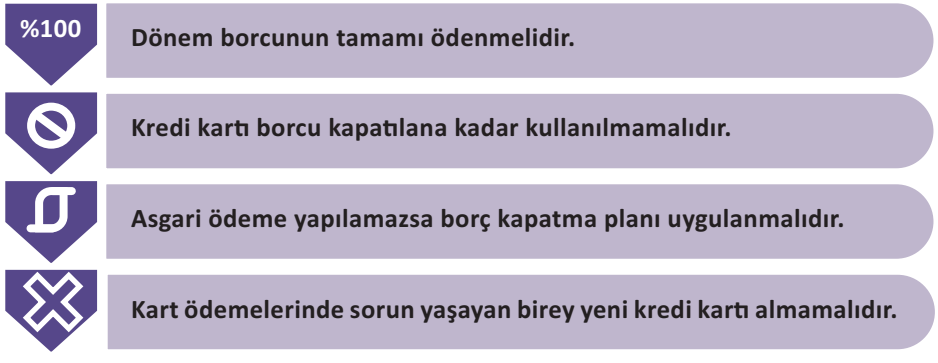
ç) **Yıllık aidatları vardır:** Kredi kartını kullanma ücreti olarak senede bir kez yıllık kart ücreti yansıtılır. Kullanıcının, kart ücretinin iadesini talep etmesi üzerine, kart kullanım ücretinin bir kısmı iade edilebilir.

d) **Düzenli geri ödeme yapılmazsa kredi notu düşer:** Kredi kartı ödemesinin geciktirilmesi, hiç ödenememesi veya devam eden borçların olması durumunda bu borçlar toplanır, kredi dosyasına kaydedilir. Böyle bir durumda kredi notu düşeceği için ilerleyen zamanlarda kredi alma şansı azalır.

e) **Ödeme yapılmazsa hacze kadar varacak kötü durumlara yol açabilir:** Banka alacağını garanti altına almak için borç ödenmediği takdirde ihtar, haciz, ayıplı müşteri gibi birçok yaptırım uygulayabilir.

3.9.4. Kredi Kartı Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Kredi kartları bilinçli olarak kullanıldığı zaman faydalı bir mali araçtır. Kredi kartı ödemelerinin düzenli yapılması, kredi notunu iyi seviyeye getirmeye yardımcı olurken nakit puan ve hava yolu milleri gibi ödüller kazandırarak ekstra avantajlar sağlar. Kredi kartı harcamaları kontrolden çıktığında biriken faizler ve aylık ödemeler büyük bir sorun hâline gelir. Kredi kartı kullanımında dikkat edilmesi gereken dört tüketici davranışı Şekil 3.6'da gösterilmiştir.

Şekil 3.6: Kredi kartı kullanımı

Bilinçli bir tüketici olmak için kredi kartı kullanımına dikkat etmek, harcama yaparken şu bilgiler doğrultusunda hareket etmek gerekir:

a) **Kredi Kartı İstekler İçin Değil İhtiyaçlar İçin Kullanılmalı:** Kredi kartlarından yapılan gereksiz harcamalar, finansal açıdan zor durumda kalınmasına neden olur.

b) **Ödemeler Asla Ertelenmemeli:** Günlük harcamalar kredi kartından yapılırken geri ödeme gününü düşünmek gerekir. Harcama limitinin aylık geliri aşmamasına dikkat etmek gerekir. Kart borcu ödemelerinin geciktirilmesi cezai yaptırımlara ve düşük kredi puanına sebep olur.

c) **Dengeli Kullanılmalı:** Hesap kesim tarihine kadar borçlanılan tutarın ödenmesi gerektiği ve harcanan tutarın borç olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

ç) **Kişisel Bütçe Aracı Olarak Kullanılmalı:** Gelir ve giderlerin tümü bütçe olarak tanımlanır. Kredi kartlarından yapılan harcamalar kayıt altına alındığı için kişisel bütçe aracı olarak kullanılabilir. Ekstreler sayesinde ayın giderleri kolayca takip edilebilir, gelir gider hesaplaması yapılarak harcamalardan arta kalan kısımla birikim yapmak için fırsat yaratılabilir.

d) **Bol Avantajlı Bir Kart Kullanılmalı:** Tüketiciler ihtiyaçlarını karşılayan ekstra fırsatlar, indirimler sağlayan

kredi kartı tercih edilmelidir. Örneğin sıklıkla hava yolu kullanılıyorsa mil kazandıracak bir kredi kartı kullanması daha faydalı olacaktır.

e) **Toplam Gelirin %30'u Aşılmamalı:** Aylık gelirin en fazla %30'u kadar harcama yapılması uygundur. Örneğin 5.000 TL geliri olan kişi, kredi kartından yapacağı harcamanın 1.500 TL sınırını geçmemesine özen göstermelidir. Temkinli davranılarak geri ödemeleri konusunda ortaya çıkabilecek sorunları en aza indirilmiş olur.

f) **Acil Durum Fonu Oluşturulmalı:** Bireyin beklenmedik olaylar karşısında mali açıdan güçlü olabilmesi, kredi kartları ya da kredilere muhtaç olmaması için kendini idare edebilecek parayı kenarda bulundurması gerekir. Bu para bireyin giderlerinin en az üç katı miktarda olmalıdır. Acil durum fonunun önemli dört şartı vardır:

- Kolay erişilebilir olmalı.
- Para nakit olmalı.
- Ayrı bir hesapta olmalı.
- Maliyeti olmamalı.

Acil durum fonu, bir yatırım aracında durmamalıdır. Acil durumlarda bireyin "Zarardayım, bozdurmasam mı?" diye düşünmemesi gerekir.

3.11. DERS İÇİ ETKİNLİK

Kredi kartı kullanımıyla ilgili olarak aşağıdaki bilgileri araştırınız.

Kredi kartlarının ön yüzünden bulunması gereken bilgiler nelerdir?
Kredi kartı çeşitleri nelerdir?
Yazar kasa, POS, yazar kasa pos arasındaki fark nedir?
Tüketicilerin lehine işletilen tüketici hakları nelerdir?
Kredi kartıyla yapılan harcamalar bireyin toplam geliriyle ilişkili midir?

3.10. İNTERNET BANKACILIĞININ KULLANIMI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İnternet üzerinden yapılan bankacılık işlemlerinin faydaları ve olumsuz yanları hakkında fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnternet bankacılığı, mekân ve zaman sınırı olmadan herhangi bir akıllı telefon, bilgisayar, tablet üzerinden bankacılık hizmetlerinin çevrim içi olarak verilebilmesine imkân tanıyan bir sistemdir. İnternete erişilebilen her noktadan, nakit çekim hariç, her türlü bankacılık hizmetlerinden yararlanılabilir. İnternet bankacılığı kullanımı, teknolojik gelişmelerle paralel bir gelişim göstermektedir. İnternet bankacılığı uygulamaları ABD, Kanada ve Avrupa ülkelerinde daha üst seviyede kullanıma sahiptir. Türkiye'de de internet bankacılığı kullanımı son yıllarda artış göstermektedir.

3.10.1. İnternet Bankacılığıyla Yapılabilecek İşlemler

Teknolojik gelişmeler; rekabetin artması ve müşteri memnuniyeti çabaları, internet bankacılığında sunulan hizmetlerin hızlanmasına, çeşitlenmesine ve kolaylaşmasına yol açmıştır. Banka şubesinde yapılabilen hemen hemen tüm işlemlerin internet bankacılığıyla da yapılabildiği görülmektedir. Bu işlemlerin başlıcaları şunlardır:

- Vadeli ve vadesiz hesap açma
- Hesap bakiyesi ve ekstre işlemleri
- Para transferleri
- Senet ödemeleri
- SGK prim ödemeleri
- Vergi, resim, harç ve ceza ödemeleri
- Kredi kartı ekstre bilgileri öğrenme
- Kredi kartı borç ödemeleri
- Kredi kartından nakit avans çekme
- Sanal kredi kartı işlemleri
- Döviz, hisse senedi, yatırım fonu vb. alım satım işlemleri
- Fatura ödemeleri
- Fatura ödeme talimatları verme
- Kredi başvurusu yapma
- Posta talimatı verme
- SMS ve e-posta talimatı verme

3.10.2. İnternet Bankacılığının Olumlu ve Olumsuz Yanları

Gelişen teknoloji, her alanda olduğu gibi bankacılık işlemlerinde de bankaların ve bireylerin işlerini kolaylaştırmaya devam etmektedir. Gün geçtikçe gelişen internet bankacılığı kullanımının bireyler ve bankalar açısından olumlu, olumsuz yanları vardır.

Bireyler açısından internet bankacılığının olumlu yanları şunlardır:

- 7 gün, 24 saat işlem yapabilir.
- İşlem maliyetleri daha düşüktür.
- Hesap hareketleri sürekli takip edilebilir.
- Bankaya ya da bankamatiğe giderek harcanacak zaman ve maliyetten kurtarır.

Bankalar açısından internet bankacılığının olumlu yanları şunlardır:

- Bankaların iş yükünü azaltır.
- İnternet bankacılığının maliyeti diğer dağıtım kanallarının maliyetleriyle kıyaslandığında daha düşüktür.
- İnternet bankacılığıyla birlikte müşterilere verilen hizmet çeşidi artmaktadır. Bu sayede bankanın saygınlığı da artmaktadır.
- İnternet bankacılığını çekici hâle getiren bankalar, ürünlerini daha ucuz maliyetle pazarlama imkânı bulmakta ve şubeye gerek kalmadan müşterileriyle temas kurmaktadır.

İnternet bankacılığının olumsuz yanları şunlardır:

- İnternet bankacılığını herkes kullanamayabilir.
- Bilgisayar ya da cep telefonu ve internet bağlantısı gereklidir.
- İnternet üzerinden korsan saldırılara karşı yeterince güvenli olmayabilir.

3.10.3. İnternet Bankacılığının Doğru Kullanımı

İnternet bankacılığı bireyleri ve bankaları birçok yükten kurtarsa da internet üzerinden yapılan dolandırıcılıklara karşı kullanımına dikkat edilmesi gerekir. Bankalar her ne kadar önlem alsa da bireysel hatalardan kaynaklanan dolandırıcılıkla karşılaşılmaktadır.

İnternet bankacılığı kullanımında dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Bankalar tarafından verilen müşteri numarası, parola ve şifre bilgileri üçüncü şahıslarla paylaşılmamalı.
- Banka ve ticari kurumlardan gelmiş gibi gösterilen şifre, kullanıcı adı, müşteri numarası, kredi kartı numarası, kimlik numarası gibi bilgileri talep eden e-postalara itibar edilmemeli.
- E-postalarda bulunan bağlantılar ile e-posta içinde yönlendirilen bağlantılara (linklere) girilmemeli.
- İnternet bankacılığının kullanıldığı cihazların güvenli olmasına dikkat edilmelidir. (Kullanılan web sitesi http:// yerine https:// olmalıdır).
- Çevrim içi hesaplar düzenli olarak kontrol edilmeli.
- Her hesap numarası için farklı bir şifre belirlenmeli.
- Hesap numarası ve kimlik numarasının yazılı olduğu materyaller saklanmadan yok edilmeli.
- Banka hesabı, kredi kartları ve banka kartlarına ait ekstreler (hesap özeti) düzenli kontrol edilmeli, şüpheli görülen durumlarda bankayla irtibata geçilmeli.
- İnternet tarayıcısının güncelliği ve tüm güvenlik ayarlarının mevcutluğu kontrol edilmeli.
- Bankacılık işlemi yapılacak cihazda güncel bir virüs koruma programı olmalı.
- İnternet bankacılık işlemleri, güvenliğinden emin olunmayan internet kafe gibi umuma açık yerlerdeki bilgisayarlar kullanılmamalı.
- İnternet alışverişlerinde güvenli siteler tercih edilmeli ve sanal kredi kartı kullanılmalı.

3.12. DERS İÇİ ETKİNLİK

İnternet bankacılığıyla ilgili olarak aşağıda verilen soruların cevaplarını araştırınız.

Dijital kart (sanal kart) nedir? Avantajları ve sınırlı yanları nelerdir?
E-ticarette güvenli alışveriş yapmanın ipuçları nelerdir?
E-ticaret alışverişinde ürünün ayıplı çıkması hâlinde tüketicinin hakları nelerdir?
E-ticaret sitelerinden alışveriş yaparken sitenin güvenilir olup olmadığı, ürünün kullanımıyla ilgili bilgiler gibi konularda bilgi alma yolları nelerdir?

A) Aşağıdaki cümlelerde belirlenen boşluğa uygun kelimeleri yazınız.

1. Canlıların hayatta kalmak için yeme, içme gibi karşılamak zorunda olduğu ihtiyaçlara …… denir.

2. Canlıların eksiklik hissettiği, karşılamadığı sürece sıkıntıya düştüğü, hatta yapması gereken işleri eksik yapmasına sebep olan isteklere …… denir.

3. İnternet üzerinden mal veya hizmet alım işlemine …… alışveriş denir.

4. Tüketicinin satın almak istediği ürün hakkında, satan firmanın bilgi verme zorunluluğuna …… hakkı denir.

5. Nakit para bulunmadığı zamanlarda kullanılan tüm kartlara …… kartı denir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

1. Bir bireyin olabileceğinin en iyisi olması Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde hangi grupta yer alır?

A) Fizyolojik ihtiyaçlar
B) Güvenlik ihtiyacı
C) Kendini gerçekleştirme ihtiyacı
D) Saygı ihtiyacı
E) Sosyal ihtiyaçlar

2. Aşağıda verilen seçeneklerden hangisi tüketim çılgınlığının sebeplerinden değildir?

A) Eğitim seviyesi
B) Kredi kartı kullanımı
C) Manevi tatmin duygusu
D) Çevrim içi alışveriş
E) TV reklamları

3. Aşağıda verilen maddelerden hangisi acil durum fonun şartlarından değildir?

A) Kolay erişilebilir olmalı.
B) Para nakit olmalı.
C) Önceden haber verme suretiyle çekilebilmeli.
D) Ayrı bir hesapta olmalı.
E) Maliyeti olmamalı.

4. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi tüketicinin haklarından biri değildir?

A) Ayıbın neden olduğu değer kaybı oranında bedel indirimi
B) Malı iade ederek fatura bedelinin ödenmesi
C) Malın sağlam olan aynı ürün ile değiştirilmesi
D) Malın ücretsiz tamiri
E) Şirket tarafından ayıbın kabul edilmemesi

5. Borç ödeme sıralaması yapılırken aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Borç ödemesi için belli bir süre yoktur.
B) Borç ödenmez ise herhangi bir yaptırım yoktur.
C) Borç ödeme listesi hazırlanırken son ödeme tarihlerine göre listelenir.
D) Kişi borçları kurum borçlarına göre daha önceliklidir.
E) Bir dönem borçları ödemeyip bu para yatırım için kullanılabilir.

C) Aşağıdaki açık uçlu soruları dikkatlice okuyarak kısaca açıklayınız.

1. Yeni bir cep telefonu ne zaman istek, ne zaman ihtiyaç olur?

2. Türkiye'de kredi kartı kullanırken yapılan hatalar nelerdir?

3. Çevrim içi (online) alışverişin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

4. Tüketiciyi Koruma Kanunu'nun maddelerinden bir tanesini yazınız.

5. Satın almayı etkileyen sosyal faktörlerden aile faktörünü açıklayınız.

4. ÖĞRENME BİRİMİ

TASARRUF KAVRAMI

Konular

4.1. TASARRUF KAVRAMI

4.2. TASARRUFUN AMACI

4.3. TASARRUFUN ÖNEMİ

4.4. TASARRUF İLKELERİ

4.5. PAYLAŞIM EKONOMİSİ

4.6. TASARRUFLARIN PLANLANMASI

4.7. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI

4.8. TASARRUF-YATIRIM DENGESİ

Neler Öğreneceksiniz?

- Tasarrufun kavramı
- Tasarruf yapmanın amacı
- Tasarruf yapmanın önemi
- Tasarrufun ilkeleri
- Paylaşım ekonomisi
- Tasarruf planlaması
- Finansal yatırım araçları
- Tasarruf / yatırım dengesi

Temel Kavramlar

paylaşım, planlama, tasarruf, yatırım, yatırım araçları

4.1. TASARRUF KAVRAMI

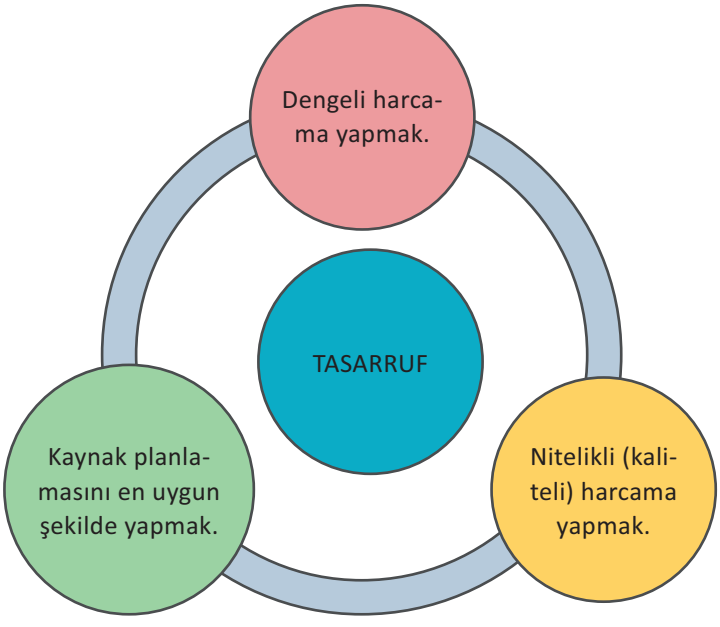
HAZIRLIK ÇALIŞMASI

"Zamandan tasarruf etmek" ifadesini açıklayınız.

Türkçeye Arapçadan gelen tasarruf sözcüğü hukuki alanlarda, ekonomik ve günlük hayatta ölçülü olmak anlamında kullanılır. Hukuki alanda tasarruf; işlem yapma, harcama özgürlüğü, kullanım hakkı gibi anlamlarda kullanılır. Örneğin bir gayrimenkulün sahibi o gayrimenkul üzerinde her türlü tasarruf hakkına sahiptir.

Ekonomi alanında ise kaynakların idareli kullanımı, gelirin bir kısmının tüketilmemesi, artırım, yatırım anlamlarında kullanılır. Örneğin aylık gelirin %25'inin tasarruf edilmesi.

Su, toprak, petrol, gibi doğal kaynakların ölçülü kullanılarak gelecek nesillere bırakılması, günlük hayatta elektrik, su vb. kaynakların gereksiz tüketimlerden kaçınılması bir tasarruftur. Zamanın etkin ve verimli kullanması da tasarruf olarak değerlendirilir. Finansal okuryazarlıkta tasarruf, geliri idareli harcama ve birikim yapma anlamlarında kullanılır. (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Tasarrufun tanımı

Tasarruf; israf etmemektir, israfın olduğu yerde tasarruf olamaz. Tüketim, enerji ve zamanda tasarruf yapılmalıdır. Zamanın boşa geçirilmesi, verimsiz çalışmak, iş planlaması iyi yapılmadığı için kaybedilen zaman ve emek, kişinin yapabileceğinin en iyisini yapmaması, karşısına çıkan fırsatları değerlendirmemesi de israftır. Üretimde kullanılan ham maddelerin ölçüsüz kullanımı, lambaların gereksiz yere açılması, aletlerin boşa çalıştırılması, eşyaların kötü kullanılarak çabuk eskitilmesi israftır.

Maddi durum, statü ne olursa olsun hedeflenen yaşam standardına ulaşmak için "Damlaya damlaya göl olur." atasözündeki gibi küçük tasarruflar yaparak büyük birikimlere ulaşmak mümkündür. Tasarruf denilince sadece parasal birikim düşünülmemelidir. Şekil 4.2'de diğer tasarrufun özellikleri gösterilmiştir.

Şekil 4.2: Tasarrufun özellikleri

4.1. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda istenen bilgileri araştırınız.

Tasarruf paradoksu nedir?
Tasarrufu anlatan atasözlerini araştırınız.
Tasarrufla ilgili deyimleri araştırınız.
Adam Smith (Edım Simit)'in tasarrufla ilgili görüşü nedir?

4.2. TASARRUFUN AMACI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Günlük yaşamınızda hangi amaçlarla tasarruf yapıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bireyler ve toplumlar geleceklerini güvence altına almak, yaşam standartlarını geliştirmek için çaba harcarlar. Bu çabalardan birisi de tasarruf yapmaktır. Tasarrufun tüketim, enerji ve zaman gibi değerlere yönelik bireysel, toplumsal çevreyle ilgili faydaları mevcuttur.

İnsanların tasarruf yapmasının amaçları şunlardır:

- Yatırım yaparak geleceğini güvence altına almak.
- Kıt kaynakları en verimli ve uygun şekilde kullanmak.
- İsrafın önüne geçmek.
- Gelecekte ortaya çıkabilecek kıtlığın önüne geçmek.
- Ülke ekonomisine bireysel olarak katkıda bulunmak.
- Aile ve kendi bütçesine katkıda bulunmak.
- İhtiyaç sahibi bireylere ve diğer canlılara maddi yardım yapabilmek.

4.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıdaki sorulara cevap veriniz.

Doğaya faydalı olmak için tasarruf yapmakla ilgili düşünceleriniz nelerdir?	
Tasarruf amacıyla hangi alanlarda çalışma yapılmalıdır?	
İnanç ve geleneklere göre tasarruf hangi amaçlarla yapılır?	
Tasarrufun kişi ve toplum bünyesinde yapılmasının amaçları nelerdir?	

4.3. TASARRUFUN ÖNEMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bugün yapılan tasarruf gelecek nesilleri nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çağın koşulları bireyleri tüketim yapmaya teşvik etmekle birlikte ortaya çıkan ekonomik krizler, bireylerin ve devletlerin tasarruf yapmasını daha önemli hâle getirmiştir. Tasarruf; ekonomik açıdan gelecekteki yaşamlarının güvence altına alınması, refah seviyesinin yükselmesi ve yaşam standartlarının düşmemesi için bireyler açısından önemlidir. Tasarruf; yeni yatırımların artması, sermaye mallarının üretilmesi, yurt dışı kaynaklara olan ihtiyacın azaltılması, ekonomik büyümenin sürdürülmesi ve halkın yaşam standartlarının yükseltilmesi adına devletler için önemlidir. Ülke ekonomisinde sermaye birikimi için tasarrufların ve yatırımların artırılması bir gerekliliktir.

Tasarruf, bireyler ve toplumlar için iyi bir geleceğin ön koşuludur. Tasarruflar birikerek büyüdükçe toplumun ve toplum fertlerinin refah seviyeleri yükselir. Bugün bulduğunu bugün harcayan, yarınını düşünmeyenler gelecekte yoksulluk ve mutsuzlukla karşılaşır. Gelecekte ekonomik olarak zor durumda kalmak istemeyen bireyler tasarruf yapmalıdır.

Tasarruf bilincine sahip bireylerden oluşan toplumlar, yeni yatırımlar yapmak için kaynak sorunu yaşamazlar. İstihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlardaki sorunlarını kolay çözerler.

Toplumun ekonomik olarak büyümesi, yatırımlarını artırabilmesi için bireylerin tasarruf yapması gerekir. Tasarruf yatırımları artırır, yatırımlar ekonomiyi geliştir. Gelişmiş bir ekonomiye sahip toplumda bilimsel gelişmelere ve yeniliklere yeterli kaynak aktarılır. Çağdaş, gelişmiş, mutlu ve huzurlu bir toplum için tasarruf şarttır. Tasarruf küçük bir fidanı sulayarak meyve veren bir ağaca dönüştürmektir. (Görsel 4.1). O ağacın meyvesinden sadece yetiştirenler faydalanmaz, gelecek nesiller de faydalanır.

Görsel 4.1: Tasarrufun önemi

Hane halkı tasarruflarını belirleyen etkenlere ilişkin yapılan araştırmalara göre tespit edilen veriler şunlardır:

- Yaşlılar gençlere göre daha fazla tasarruf yapar.
- Eğitim düzeyiyle birlikte tasarruf oranı da artar.
- Tasarrufun çoğunu yüksek gelir ve servete sahip bireyler yapmaktadır.
- Çalışanlar, işsizlere göre daha fazla tasarruf yapma eğilimindedir.
- Emekliler, çalışanlara göre daha fazla tasarruf yapma eğilimindedir.
- Hanede çalışan kişi sayısı arttıkça tasarruf eğilimi de artar.

BİLGİ KUTUSU

Ekim ayının son günü **Dünya Tasarruf Günü** olarak kabul edilmiştir. Dünya Tasarruf Günü'nün amacı, insanları bilgilendirerek birikimlerini bankacılık sisteminde değerlendirmeleri için teşvik etmektir. **24 Kasım** "Satın almama günü olarak" kabul edilir. Gün içinde zorunlu giderler hariç para harcamama ilkesine dayanır.

4.3. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda istenen bilgileri araştırınız.

Savurganlık kavramını araştırınız.	
Kıt doğal kaynakları en uygun şekilde kullanılmasının tasarruf açısından önemini açıklayınız.	
Dünya tasarruf günü etkinlikleri nelerdir?	
Satın almama günüyle ilgili düzenlenen etkinlikler nelerdir?	

4.4. TASARRUFUN İLKELERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İlkeli davranmak nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Tasarruf yapmaya başlamanın en zor aşaması ilk adımı atmaktır. İlk adım atıldıktan sonra herkes yaşam tarzına uygun olarak pratik tasarruf yöntemleri geliştirebilir. Yavaş yavaş alışkanlık hâline getirerek birikim yapmanın kolay olduğunu keşfeder. Bu alışkanlığın davranışa dönüştürülebilmesi için birtakım ilkelere uymak gerekir.

Tasarruf yapmanın temel ilkeleri şunlardır:

a) **Hedef Belirlemek:** Tasarruf etmek istemenin sebebi doğru belirlenmeli ve ulaşmak istenilen bir hedef konulmalıdır. Yapılan araştırmalar bir hedef belirlenerek başlanan işlerin, yol haritasından sapmadan ilerlenmesi hâlinde başarıya ulaşması kaçınılmazdır. Hedef belirlenmeden başlanan tasarruf hamleleri zaman içerisinde doğru ya da yanlış edinilen bilgilerin hepsinin uygulanmaya çalışılmasıyla farklı yollara sapacak ve başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Tasarrufunu bankaya yönlendiren birey, zaman içinde edindiği yanlış duyumlarla tüm parasını yanlış bir yatırım aracında değerlendirip yeterli araştırma yapmadığı ve risk hesaplamadığı için maddi kayba uğrar, manevi olarak yıpranır.

b) **Düzenli Bir Tutarı Her Ay Tasarruf Olarak Değerlendirmek:** Psikolojide 21 kuralı adı verilen bir teknik davranışlarda gözle görülür değişikliklere sebep olmaktadır. Kişi bir davranışı 21 kere düzenli olarak tekrarladığında alışkanlığa dönüşür. Bu kural tasarruf yapmak içinde geçerlidir. Bütçenin bir kısmının, her ay düzenli olarak tasarrufa ayrılması bir süre sonra alışkanlığa dönüşecek, birey her aşamada (ev, iş, eğitim ve spor hayatında) daha az harcayarak daha kaliteli yaşamayı öğrenecektir. Bu aşamada şansın önemli bir etken olduğu söylense de bu konuda yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır. Örneğin maaşının belli bir kısmını her ay bir yatırım aracına düzenli olarak yatıran birey bir süre sonra hedefine ulaşacaktır.

c) **Risk Belirlemek:** Bireyin maddi durumu ve yaşam alışkanlıkları tasarruf alışkanlığı edinmesinde önemli bir etkendir. Bu ilke tasarruf için ayrılan paranın değerlendirilirken risk alma ve almama arasında verilen karar dayanır.

ç) **Gelir Gider Dengesini Sağlamak:** Risk ilkesiyle bağlantılı gibi gözükse de denge tasarrufun en önemli ilkelerindendir. Kişinin geliri kadar gideri olması gerektiği anlamını taşır. Gider, geliri aşmamalıdır.

d) **Doğru Harekete Geçmek:** Herkes az ya da çok parayı tasarrufa ayırmak zorundadır. Önemli olan üzerinde uzun uzun düşünerek, araştırmalar yaparak, uzmanlardan fikir alarak tasarruf planını oluşturmak ve gerçekleşmesi için çabalamaktır. Araştırmadan, düşünmeden aceleyle verilen kararlar hedefte sapmalara neden olur. Her ay kendine bir hedef belirleyip her defasında bir sonraki aya erteleyen birey tasarruf bilincine sahip olamayacaktır.

e) **Değerlendirme Yapmak:** Yapılan harcamalar zaman zaman değerlendirilerek harcamalar mümkün olduğunca azaltılmaya çabalanmalıdır. Bunun için gereken önlemler listelenmeli ve uygulanmalıdır. Örneğin dışarıda pahalı bir restoranda yemek yerine, evde yemek bireyin daha sağlıklı yaşamasına ve bir miktar para tasarrufu etmesine yardımcı olur. Var olan parayla ev almak yerine dükkân almak uzun vadede mülkten daha fazla gelir elde etme olanağı sağlar.

f) **Taktik Belirlemek:** Almak istenen ürünün istek ya da ihtiyaç olduğu kararı verilirse para birikimi gerçekleşir ve daha çok değerlendirme yapılabilir. Bütçede olmayan ya da zaman içinde acil ortaya çıkan sağlık problemi, hesapta olmayan bir eğitim masrafı gibi bir ihtiyaç için gerekli fon ayrılmış olacaktır.

g) **Para Dışı Tasarruf Yapmak:** Tasarruf etmek sadece para biriktirmek olarak algılanmamalıdır. Doğal kaynaklardan, zaman, enerji, üretim ve tüketimden yapılan her türlü yeterli kullanım tasarruftur. Gereksiz yere su kullanmamak, kullanılmayan aletlerin ve odaların elektriğini kapatmak tasarruf sağlamanın başka yoludur.

4.4. DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Aşağıda Gökmen'in bir aylık örnek doğalgaz tasarruf tablosu verilmiştir. Aynı şekilde elektrik ve su tasarrufuyla ilgili tablolarda boş bırakılan yerlere gerekli hesaplamaları yapınız.

Günlük %20'lik Doğalgaz Tasarrufunun Yıllık Olarak Bütçeye Katkısı	
Aylık doğalgaz faturası tutarı	360,00 TL
Günlük doğalgaz tüketimi	360,00 TL/30 gün = 12,00 TL
Günlük %20 doğalgaz tasarrufu tutarı	12,00 TL x 0,20 = 2,40 TL
Aylık doğalgaz tasarrufu tutarı	2,40 x 30 gün = 72,00 TL
Yıllık doğalgaz tasarrufu tutarı	72,00 TL x 12 ay = 864,00 TL

Günlük %10'luk Elektrik Tasarrufunun Yıllık Olarak Bütçeye Katkısı	
Aylık elektrik faturası tutarı	300,00 TL
Günlük elektrik tüketimi tutarı	
Günlük %10 elektrik tasarrufu tutarı	
Aylık elektrik tasarrufu tutarı	
Yıllık elektrik tasarrufu tutarı	

Günlük %30'luk Su Tasarrufunun Yıllık Olarak Bütçeye Katkısı	
Aylık su faturası tutarı	200,00 TL
Günlük su tüketimi tutarı	
Günlük %30 su tasarrufu tutarı	
Aylık su tasarrufu tutarı	
Yıllık su tasarrufu tutarı	

4.5. DERS İÇİ ETKİNLİK

B. Gökmen'in yaptığı tasarruflarla ilgili olarak verilen soruların cevaplarını karşısındaki boşluğa yazınız.

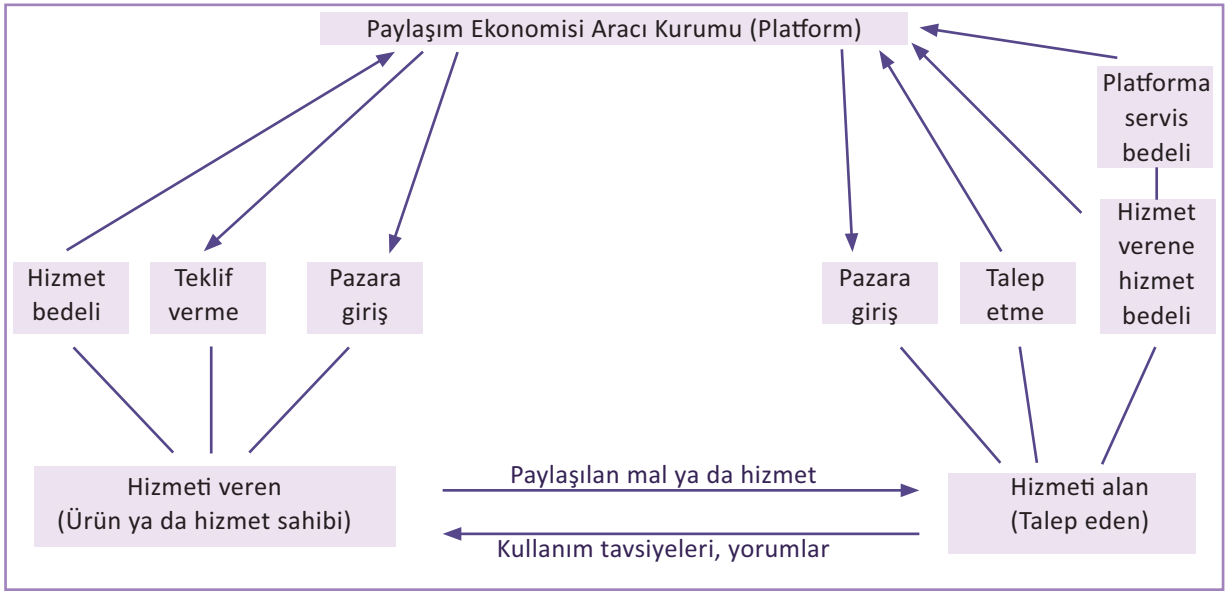
Gökmen'in yıllık doğalgaz, elektrik ve su tasarruf tutarının toplamı kaç liradır?	
Gökmen'in daha fazla doğalgaz tasarrufu yapabilmesi için neler önerirsiniz?	
Gökmen'in daha fazla elektrik tasarrufu yapabilmesi için neler önerirsiniz?	
Gökmen'in daha fazla su tasarrufu yapabilmesi için neler önerirsiniz?	
Gökmen sizce elektrik, doğalgaz ve su dışında daha başka hangi giderlerinde tasarrufa gidebilir?	
Sizce tasarruf yapmanın ülke ekonomisine katkıları neler olabilir?	

4.5. PAYLAŞIM EKONOMİSİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Paylaşım ekonomisiyle ilgili hizmet veren internet sitelerini inceleyiniz.

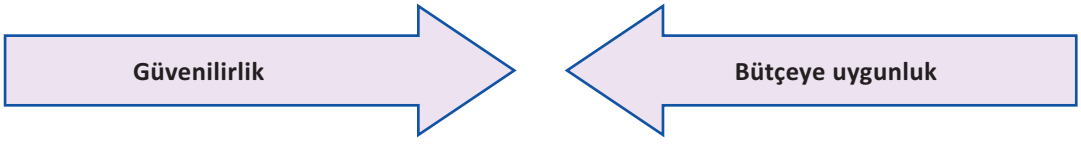
Paylaşım ekonomisi, sahibi tarafından devamlı kullanılmayan, atıl durumda bulunan (belli bir süre kullanımına ihtiyaç duyulmayan) mal veya hizmetlerin, ihtiyaç sahibi bireylerle, çevrim içi ortamda faaliyet gösteren platformlar aracılığıyla ücretli ya da ücretsiz paylaşılması ve kiralanmasına imkân veren bir iş modelidir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3: Paylaşım ekonomisi şeması

Kişilerin, sahip olduğu ürünleri ihtiyaç duyan diğer kişilerin kullanımına sunması veya takas etmesi ayrıca hizmet maliyetlerinin paylaşılması anlamına gelir.

Daha önce büyük işletmelerin uzun dönemde planlayarak aldıkları araç gereçleri, mülkleri, kendilerine ait olan bir maddiyatı başka bir işletmeye kiralamasını ya da kullanıma açmasını kapsayan bu anlaşmalar, dijital ekonominin gelişmesiyle e-ticaret sayesinde dünya çapında ulaşıma olanak sağlamıştır. Aracı kurumların artması, hizmet alanlarının maddiyattan ve zamandan tasarruf sağlaması gibi avantajlar nedeniyle bu yöntem rağbet görür hâle gelmiştir.

Şekil 4.4: Paylaşım ekonomisinin tercih sebepleri

Paylaşım ekonomisi, hizmeti sunan kişi için ek gelir imkânı, hizmeti alan kişi için tasarruf yapma şansı sunar. Özellikle büyük araç gereçlerin, konaklama ve ulaşım hizmetlerini satın almak yerine kiralayarak ihtiyaç süresi kadar kullanıldıktan sonra iade etme usulü bireyler ve işletmeler için büyük tasarruf sağlar (Şekil 4.4).

Geleneksel kiralama hizmetlerinden farklı olarak hizmet alan ve hizmet veren arasında gerçekleşen tüm bu süreç, belli sözleşmeler karşılığında dijital platformlar üzerinden yönetildiği için her iki taraf için de güvence söz konusudur.

Dünya çapında hizmet veren ev kiralama şirketleri, turistik geziler için başka ülkeye giden bireylere ucuz ve kaliteli konaklama imkânı sağladığı için oldukça popülerdir. Aynı şekilde bazı ülkelerde söz konusu olan şehirlerarası yolculuk yapan kişilerin, arabalarındaki boş koltukları tanımadıkları kişilere aracı şirketler yoluyla kiralayarak seyahat masraflarını düşürebilmeleri de mümkündür. Hizmeti veren ve alan bireyler aracılık hizmeti veren işletmelerden aldıkları hizmeti puanlayarak (birden beşe kadar) diğer kullanıcılara olumlu ya da olumsuz fikir beyanı yapabilmektedir. Bu, tüm taraflar için güven veren bir unsurdur.

Paylaşım ekonomisinin başlıca faydaları şunlardır:

a) **Daha Ucuz Ürün ve Hizmet:** Belirli bir süre için ihtiyaç duyulan ürün veya hizmeti kiralayarak ihtiyacın karşılanması tasarruf sağlayacaktır. Sadece ihtiyaç duyulan süre için bir ürünü kiralayıp ihtiyaç son bulunca iade etmek ya da ikinci el ürün (ürünü ya da hizmeti ilk kullanıcısından) satın almak bireyin büyük oranda tasarruf yapmasını sağlayacaktır.

b) **Ek Gelir:** Mal ya da hizmetin sahibi tarafından kullanılmayacağı ya da az kullanılacağı sürede başka kişilerin kullanıma sunması bireye ek gelir imkânı verecektir.

c) **Kişilerarası Dayanışma:** Paylaşım ekonomisi, güven ilişkisi ile paranın ön planda olduğu dünya ekonomisinde gönüllü veya ücretsiz, ihtiyaç sahibi kişilere yardım etme imkânı verir. Aracı kurum ve kuruluşlar özellikle kriz zamanlarında (doğal afetler, işsizliğin artması gibi nedenlerle) gönüllüleri ve ihtiyaç sahiplerini tek bir çatı altında toplayarak organizasyon görevini üstlenir. Özellikle evsizlere konaklama, gıda ve psikolojik yardım yapan, doğa için çalışan kuruluşlar bilinmektedir.

ç) **Kıt Kaynakların Verimli Kullanımı:** İnsanın sınırsız ihtiyaçlarına karşı kaynaklar sınırlıdır. Kıt kaynakların, ihtiyacı olan insanlara en uygun şekilde dağıtılmasını sağlayan paylaşım sistemi verimliliği artırarak dünya çapında insanların ve toplumların elde ettikleri tasarruf oranını artırır.

Paylaşım sisteminin başlıca dezavantajları şunlardır:

a) **Güvenlik:** Sistem, hizmeti alanın ve hizmeti verenin güvenliğini tehdit edebilir. Kişiler birbirlerini tanımadan hareket ettikleri için art niyetli işlemlere maruz kalabilirler. Kimlik numaraları ya da diğer kişisel bilgiler paylaşılacağı için istenmeyen durumlara sebebiyet verilebilir. Örneğin arabasını kendisi kullanmak şartıyla kiralayan bir kişi kötü niyetli kişilere davetiye çıkarmış olabilir.

b) **Garanti Eksikliği ya da Yokluğu:** Kaynaklar paylaşıldığı zaman mal ve para iadesi yapılmayabilir ya da kötü kullanımla karşı karşıya kalınabilir. Bu tür olumsuzluklar iyi niyeti suistimal gibi manevi kayıpların yanında ciddi maddi kayıplar da söz konusu olabilir. Örneğin evini ya da arabasını kiralayan bir kişi beklemediği bir kullanımla karşılaşabilir.

c) **Ortaklaşa Hareket Zorunluluğu:** Bu platformu kullanan kişiler her ne kadar dayanışma içinde olsalar da zaman içinde bu işbirliği karşı tarafın inisiyatifine mecbur kalmak durumuna dönüşebilir. Örneğin bireyler seyahat saatini, hizmeti veren kişiye göre düzenlemek ya da bitirmek zorunda kalabilirler.

4.6. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda istenen bilgileri araştırınız.

Paylaşım ekonomisinin araçları nelerdir?	
10 Ekim Uluslararası Araç Paylaşım Günü etkinliklerini araştırınız.	
1 Haziran Dünya Paylaşım Günü etkinliklerini araştırınız.	
Askıda ekmek uygulamasının paylaşım ekonomisinde yeri nedir? Buna benzer paylaşım ekonomisi örneklerini bulunuz.	

4.6. TASARRUFUN PLANLANMASI

Her bireyin bir ticari hedefi ve bu hedefe ulaşmak için belirlediği bir tasarruf planı olmak zorundadır. Tasarruf planı uzun ve kısa vadeli olarak hazırlanabilir. Acil durumlara karşı esnek olmalıdır. Tasarruf planlamasının aşamaları şunlardır:

a) **Yüzleşme:** Var olan ekonomik durumun saptanmasıdır. Birey var olan gelir gider durumunu bir çizelgeyle gösterir. Geçmiş aylarda gerçekleşen giderleri referans alarak ayırması gereken tasarrufu hesaplamalıdır. Örneğin üç ay sonra tatile gitmek için 10.000,00 TL'ye ihtiyacı olan bireyin tasarruf planı Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1: 3 AYLIK TASARRUF PLANI

Mevcut Durum	Varlıklar (A)	Borçlar (B)	Aylık Gelir (C)	Geçmiş Aylık Giderler (Ç)	İhtiyaç Duyulan Toplam Tasarruf (D)	İhtiyaç Duyulan Aylık Tasarruf (E)
	2.000,00	1.000,00	6.000,00	4.000,00	9.000,00	3.000,00
Planlanan	Varlıklar (F)	Borçlar (G)	Aylık Gelir (H)	Aylık Giderler (I)	Aylık Tasarruf (J) H-I	Toplam Tasarruf (K) (3 x J) + (A-B)
	0	0	6.000,00	3.000,00	3.000,00	9.000,00

b) **Hedeflerin Belirlenmesi:** Daha sonraki aşama yıllık ulaşılmak istenen hedefin belirlenmesidir. Hedef süresi belli, anlaşılır ve yapılabilir olmalıdır.

c) **Liste Yapılması:** Dönemsel ya da beklenen büyük harcamalar varsa listelenmeli ve fon ayrılmalıdır (Sağlık sorunu nedeniyle muhtemel bir ameliyat gibi).

ç) **İstek İhtiyaç Ayrımının Yapılması:** Geçmiş harcamaların listesi çıkarılarak kontrol edilmeli. "Yapılmasa da olurdu" denen harcamalar tespit edilerek sonraki dönemlerde yapılmamak üzerine söz verilmelidir.

d) **Değerlendirme:** Her ayın son günü yapılan harcamalar değerlendirilmeli ve gereksiz olanlar bir daha yapılmamak üzere listeden çıkarılmalıdır.

e) **21 Kuralı:** "Bir davranış 21 kere düzenli olarak tekrar edilirse alışkanlığa dönüşür" kuralı ile 21 hafta düzenli ve disiplinli olarak tasarruf faaliyeti gerçekleştirilmelidir.

4.7. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda istenen bilgileri araştırınız.

21 kuralı psikolojide başka hangi etkinlikte kullanılır?	
İstek ve ihtiyaç kavramına örnek veriniz.	
Tasarruf planlanırken hedefin doğru olarak belirlenememesinin yol açacağı etkiler nelerdir?	
Değerlendirmenin objektif olabilmesi için dikkat edilmesi gereken en önemli kural nedir?	

4.7. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Daha çok paranız olsaydı nasıl değerlendirirdiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kişi, tasarruf için ayırdığı parayı korumak hatta değerlendirerek değerini arttırmak ister. Bu nedenle farklı ihtiyaçlara göre değişken risk oranları ve belirli vadelerde çeşitli yatırım araçları kullanılmaktadır. Küçük yatırımcılar genelde düşük riskli yüksek getiri sağlayacak yatırım araçlarını tercih eder.

4.7.1. Borsa

Hisse senetlerinin ve diğer yatırım araçlarının alım, satım ve değişim işlemlerinin yapıldığı bir pazardır. Alıcı ve satıcının karşı karşıya gelmediği organize piyasalardır. Hisse senedi gibi kıymetli evrakların işlem gördüğü piyasaya **menkul kıymetler borsası** adı verilir.

4.7.2. Hisse Senedi

Sermaye şirketlerinin ortaklarına paylarını ve ortaklıklarını belgelemek için verdiği kıymetli evraklara **hisse senedi** denir. Şirketler hisse senetlerini ihraç etmek için **Sermaye Piyasası Kurulundan (SPK)** izin almak zorundadır. Hisse senedi çıkarabilecek kurumlar, anonim şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ve özel kanunla kurulmuş kurumlardır.

4.7.3. Döviz

Uluslararası ödemelerde kullanılabilen para, çek, poliçe gibi ödeme araçlarının tümüne **döviz** adı verilir. Yatırımcılar başka ülkelerin paralarını alıp satarak kur farkı üzerinden kâr elde etmeyi amaçlar.

4.7.4. Tahvil

Devlet, kamu kuruluşları ya da anonim şirketler tarafından, nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkartılan, vadesi bir yıldan uzun olan borç senetleridir. Tahvil çıkartma kararı alan şirketler SPK'den izin almalıdırlar.

Tahvili çıkaran kuruluş, bireylerden ödünç para almış olur ve geri ödeme garantisini üstlenir. Vade sonunda birey anapara ve belli oranda getiri elde etmektedir. Vadeleri genelde bir yıldan uzun sürelidir. Devlet tahvillerinde vade ihtiyaca göre belirlenir.

4.7.5. Repo

Sermaye piyasası araçlarının belirli bir vadede geri alma taahhüdüyle satılmasına **repo** adı verilir. Diğer bir deyişle menkul kıymetin geçici olarak kiraya verilmesidir. Repo işlemleri genelde bir gün içinde gerçekleşir fakat vadeli repolar bir ay veya daha uzun vadede yapılabilir. Repo işleminde devlet tahvili, bono, senet gibi varlıklar da kullanılabilir.

4.7.6. Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı

SPK tarafından düzenlenen gayrimenkul yatırım ortaklıkları; gayrimenkullere, gayrimenkule dayalı projelere ve sermaye piyasası araçlarına yatırım yapmak suretiyle faaliyet gösteren özel bir portföy yönetim şirketi tipidir.

4.7.7. Mevduat Faizleri

Tasarruf edilmesi istenen paranın belli bir faiz oranı üzerinden bankaya yatırılarak değerlendirilmesidir.

4.7.8. Kâr / Zarar Ortaklığı Belgesi

Anonim şirketler tarafından finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla çıkardıkları kâra ve zarara katılma hakkı veren menkul kıymetlerdir. Anonim şirket zarar ederse yatırımcı zarara da ortaktır.

4.7.9. Katılma İntifa Senetleri

Katılma intifa senedi sahiplerine, ortaklık hakkına sahip olmaksızın tasfiye bakiyesinden yararlanma, temettü (kâr payı) alma, halka açık olmayan ortaklık tarafından çıkarılacak yeni payları alma hakları sağlayan bir tür sermaye piyasası aracıdır.

4.7.10. Hazine Bonoları

Devletin, kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için çıkardığı, kısa sürede fon elde edilmesine imkân veren senetlerdir. En fazla bir yıl vadeli olarak çıkarılabilir. Hazine bonoları T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılır. Bu senetlere bankalar veya aracı kurumlar aracılığıyla yatırım yapılabilir.

4.7.11. Gelir Ortaklığı Senedi

Gerçek ve tüzel kişilerin baraj, köprü, karayolu gibi devlete ait kurum ve kuruluşların gelirlerine ortak olması için çıkarılan senetlerdir. Değişken faizli tahvildir.

4.7.12. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar

Kalkınma ve yatırım bankalarının borçlu sıfatıyla düzenlediği, kurulun kayda alınmasının ardından çıkardığı senetlere **banka bonoları** denir. **Banka garantili bonolar** ise kalkınma ve yatırım bankalarından kredi kullanmak isteyen ortaklıkların, borçlu sıfatıyla düzenleyip güvence olarak bu bankalara verdiği emre yazılı değerli kâğıttır. Bu evraklar, kredi açan bankanın güvencesini taşır.

4.7.13. Finansman Bonoları

Genellikle büyük firmalar, bankalar ve finans kuruluşları tarafından basılıp ihraç edilen ve işletmelerin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkarılan borç senetleridir. Geri ödeme süresi en fazla dokuz aydır.

4.7.14. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

Ticari işlemlerden doğan alacaklar karşılığında SPK' den izin alınarak çıkarılan kıymetli evraka **varlığa dayalı menkul kıymet** denir. SPK mevzuatına göre varlığa dayalı menkul kıymetlere konu olan alacaklar başka amaçla kullanılamaz, teminat gösterilemez, rehin edilemez ve haczedilemez.

4.7.15. Forex (foreks) Piyasası

İngilizce Foreign Exchange (foreyn eksçeinç) sözcüklerinin kısaltmasıdır. Sözcüğün Türkçe anlamı ise "yabancı para değişimi" olmakla beraber finansal terim olarak "uluslararası döviz piyasası" anlamında kullanılır.

Başta döviz olmak üzere altın, gümüş, platin gibi kıymetli madenler; alüminyum, bakır gibi metaller; pamuk, soya, mısır gibi zirai emtialar; petrol, gaz gibi enerji emtiaları; şirketlerin hisseleri birbirinden farklı özellikte çeşitli finansal varlıklar foreks piyasasında işlem görür.

Foreks piyasası diğer borsalardan farklı olarak hafta içi 5 gün 24 saat açıktır. Pazar gecesi Avustralya Sydney Borsası'nın açılmasıyla başlayan işlemler cuma günü New York Borsası'nın kapanmasıyla tatile girer.

4.7.16. Kripto Varlıklar

Kripto varlık; nakit varlıklara alternatif olarak kullanılabilen, takas ve değer saklama aracı olarak özellik gösteren, temelini hukuki yasalardan değil bilişim ve yazılım alanındaki kriptografi tekniklerinden alan dijital ve finansal varlıklardır.

31456 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yönetmelikte kripto varlık şu şekilde tanımlanmıştır: Dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknolojiyle sanal olarak oluşturulan, dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak

nitelendirilmeyen gayri maddi varlıkları ifade eder.

Kripto varlıklar, ödemelerde doğrudan veya dolaylı şekilde kullanılamaz. Kripto varlıkların ödemelerde doğrudan veya dolaylı şekilde kullanılmasına yönelik hizmet sunulamaz.

BİLGİ KUTUSU

Dağıtık defter teknolojisi: Parçalara ayrılmış verilerin şifrelenmiş bir şekilde birden fazla ağda saklanmasıdır.

4.7.17. Yatırım Fonları

Yatırımcılardan toplanan paralarla sermaye piyasası araçları olan tahvil, bono, hisse senedi, kıymetli madenler vb. portföylerin yönetilmesidir. Yatırım yaparak fona katılan yatırımcılar fonun yönettiği portföye ortak olur. Bu yatırım aracı, tasarruf için ayrılan paraların çeşitli para ve sermaye piyasası araçlarında değerlendirmek üzere profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi ilkesine dayalıdır.

4.7.18. Menkul Kıymet Yatırım Fonları

Menkul kıymet yatırım fonları bireylerin birikimlerini bir havuzda toplayarak kira sertifikası, hisse senedi gibi çeşitli sermaye piyasası araçlarına dengeli bir şekilde dağıtılması suretiyle değerlendirilmesi işlemidir.

4.7.19. Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)

Bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi suretiyle emeklilik dönemlerinde ek bir gelir sağlanarak refah düzeyinin yükseltilmesine olanak sağlayan özel emeklilik sistemidir. Sistem birikimlerin toplanması, değerlendirilmesi ve yatırımcıya toplu para ya da maaş ödenmesi esasına dayanır. Tasarruf ve yatırım sistemi olarak devlet katkısıyla desteklenmektedir.

4.7.20. Altın

Altın, kıymetli bir maden olduğu için para biriktirme aracıdır. Altın yatırımı yapmak isteyen yatırımcı fiziki olarak, banka altın hesabı açarak ya da altına dayalı borsada işlem gören fon alabilir.

4.7.21. Altına Dayalı Kira Sertifikası

Elinde fiziki altın bulunduran bireysel yatırımcılara belirli bir getiri sağlamak amacıyla altınların ekonomiye kazandırılması için Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen sertifikalardır. Altı ayda bir gelir getirir.

4.7.22. Euroband (yuroband)

Yurtdışından kaynak sağlamak amacıyla T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı veya özel sektör tarafından döviz cinsinden ihraç edilen uzun vadeli borçlanma araçlarıdır. Döviz ödemeli, sabit getirilidir. İhraç edildiği döviz cinsinden ödeme yapılır. Piyasa koşullarına göre nakde çevirmek kolaydır.

4.7.23. Kira Sertifikası

Her türlü varlık ya da hakkın finansmanını sağlamak amacıyla varlık kiralama şirketleri tarafından çıkarılan

faizsiz bankacılık ilkelerine uygun sermaye piyasası aracıdır. Yatırımcılar bu varlık ve haklardan payları oranında gelir elde eder.

4.8. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıda istenen bilgileri araştırınız.

Hisse senedi sahibinin hakları nelerdir?	
Borsa İstanbul'un (BİST) özelliği nedir?	
Bireysel emeklilik sistemi (BES) hakkında bilgi edininiz.	
Kripto varlıklarla ilgili araştırma yapınız.	

TASARRUF-YATIRIM DENGESİ

Ülke çapında yapılan tasarruflar yatırımlardan fazla ya da eşit ise o ülkede dış borçlanmaya ihtiyaç duyulmaz. Eğer tasarruf miktarı yatırımlardan düşükse o zaman dışarıdan tasarruf ithali gerekir. Ülkenin genelinde tasarruf yatırıma eşitse tasarruf yatırım denkliği söz konusudur. Türkiye, tasarruf açığı olan ve bu nedenle dışarıdan tasarruf ithal eden bir ekonomi yapısına sahiptir. Bir ülkenin tasarruf açığını kapatabilmesi için ya yabancı sermayeyi ülkesine çekmesi ya da dış borçlanma yoluna gitmesi gerekmektedir. Türkiye, ağırlıklı olarak dış borçlanmayla tasarruf açığını kapatma yoluna gitmektedir.

Tasarruflar ≥ Yatırım	Dış borçlanmaya gerek kalmaz.
Tasarruflar < Yatırım	Dışarıdan tasarruf ithali gerekir.
Tasarruf > Yatırım	Tasarruf fazlası vardır. Dışarıdan borçlanmaya gerek yoktur.
Tasarruf = Yatırım	Tasarruf yatırım denkliği vardır.

A) Aşağıdaki cümlelerde belirlenen boşluğa uygun kelimeleri yazınız.

1. Bireyin yeni yatırımlar yapmak için kenara para koymasına, bu parayı bankaya ya da faiz getiren başka bir yatırım aracına vermesine …… denir.

2. Dünya Tasarruf Günü …… olarak kabul edilmiştir.

3. Bireyin yaşadığı evin bir odasını aracı kurum aracılığıyla kiraya vermesi …… iş modeline örnektir.

4. Paylaşım ekonomisinin …… ve …… başlıca tercih sebepleridir.

5. Bir davranış 21 kez düzenli olarak tekrar edilirse alışkanlığa dönüşmesine …… adı verilir.

6. Hisse senetlerinin ve diğer yatırım araçlarının alım, satım ve değişim işlemlerinin yapıldığı bir pazara …… denir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

1. Aşağıda verilen seçeneklerden hangisi günlük hayatta tasarruf edilmemesi gereken alanlardan biridir?

A) Eğitim
B) Enerji
C) Tüketim
D) Üretim
E) Zaman

2. Dünya çapında ürün satın almanın en aza indirgendiği "Satın almama günü" hangi gündür?

A) 9 Mayıs
B) 12 Ocak
C) 25 Nisan
D) 26 Kasım
E) 28 Aralık

3. Aşağıdakilerden hangisi hisse senedi çıkarabilecek kurumdur?

A) Anonim şirket
B) Dernekler
C) Kolektif Şirket
D) Limitet Şirket
E) Ticaret şirketleri

4. Tahvil çıkarmak için izin alınması gereken kurum hangisidir?

A) Bankacılık ve Denetleme Kurulu
B) Gelir İdaresi Başkanlığı
C) Hazine ve Maliye Bakanlığı
D) Sermaye Piyasası Kurulu
E) Şirket yönetim kurulu

5. Finansman bonosunun geri ödeme süresi en fazla kaç aydır?

A) 1 ay
B) 9 ay
C) 12 ay
D) 24 ay
E) 32 ay

C) Aşağıdaki açık uçlu soruları dikkatlice okuyarak kısaca açıklayınız.

1. Kripto varlıkları tanımlayınız.

2. Paylaşım ekonomisinin avantajlarını maddeler hâlinde yazınız.

3. "Para dışı tasarruf" kavramını açıklayınız.

4. Repo ne demektir?

5. Euroband ve devlet tahvili arasındaki fark nedir?

5. ÖĞRENME BİRİMİ

YATIRIM KAVRAMI

Konular

5.1. YATIRIM PLANI VE YATIRIM ARAÇLARININ SEÇİMİ

5.2. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ VE DİJİTAL FİNANS YÖNETİMİ

5.3. YATIRIMLARDA RİSK YÖNETİMİ

5.4. SERMAYE PİYASASI KURUMLARI

5.5. MENKUL KIYMET VE BORSA TERİMLERİ

Neler Öğreneceksiniz?

- Yatırım planı yapma ve uygun yatırım araçlarının seçimi
- Yatırımcı ilişkileri ve dijital finanstan faydalanma
- Yatırımlarda riskleri yönetebilme
- Sermaye piyasası kurumlarını tanıma
- Menkul kıymet ve borsayı tanıma

Temel Kavramlar

yatırım, yatırım planı, yatırım araçları, tahvil, bono, yatırım fonu, hisse senedi, foreks, yatırım riski, fintech, sermaye piyasası, aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları, menkul, menkul kıymet, borsa

5.1. YATIRIM PLANI VE YATIRIM ARAÇLARININ SEÇİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Sizce birikimlerinizi değerlendirmek için en iyi yatırım aracı nedir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ekonomik yaşamın en önemli unsurlarından olan yatırım kavramının farklı alanlarda farklı tanımlamaları yapılmıştır.

TDK Türkçe Sözlük'te, "Parayı, gelir getirici, taşınır veya taşınmaz bir mala yatırma; bir çıkar veya kazanç sağlamak için yapılan davranış." şeklinde tanımlanmıştır.

Birikimlerin, gelir sağlamak amacıyla herhangi bir yöne yönlendirilerek değerlendirilmesine **yatırım** denir. Örneğin birikimlerin faiz karşılığı bankaya yatırılması, kıymetli maden, gayrimenkul, tahvil ve borsadan hisse senedi alınması yatırımdır (Şekil 5.1).

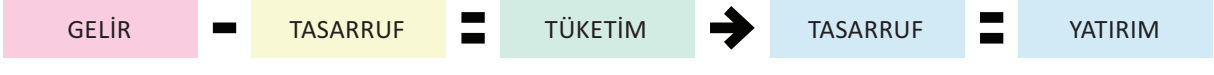
Şekil 5.1: Ekonomik yatırım çeşitleri

Yatırım; bir makam, rütbe, mevki elde etmek amacıyla yapılan davranış olarak tanımlanır. Bireyin emek ve enerjisini kendisine faydalı olacak bir alana yönlendirmesi de yatırımdır (Şekil 5.2).

Şekil 5.2: Geniş anlamda yatırım

Bireyin yatırım yapabilmesi için gelirinin bir kısmını tasarruf olarak ayırması gerekir. İnsan, gelirinin tamamını tüketmez, bir kısmını tasarrufa ayırmak ister. Tasarruflarının bir kısmını da daha çok gelir getirmesini beklediği yatırıma yönlendirir. Yatırımın kaynağı tasarruftur. Gelir ile tasarruf arasındaki fark tüketimdir. Gelir, tüketim, tasarruf ve yatırım ilişkisi Şekil 5.3' te formüle edilmiştir.

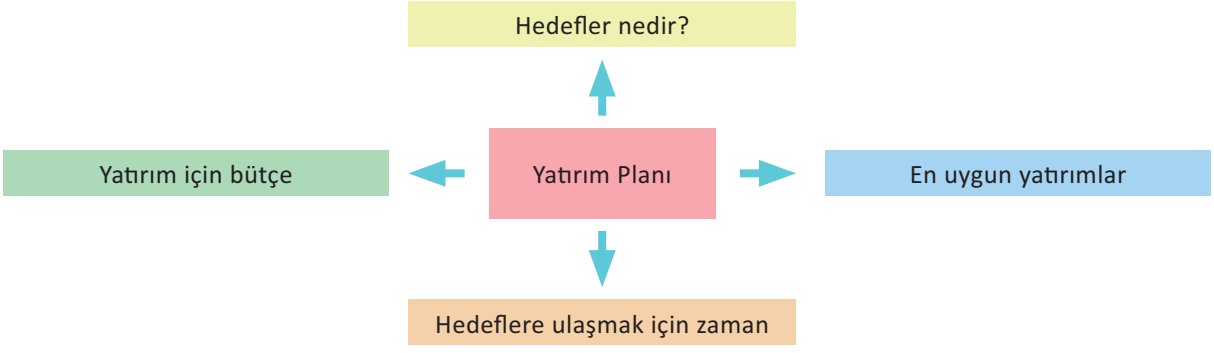
Şekil 5.3: Gelir, tüketim, tasarruf ve yatırım ilişkisi formülü

Yatırım yapmak için yatırım planı oluşturmak ve uygun yatırım araçlarını araştırmak gerekir. Yatırım araçlarının getiri oranları ve risk düzeyleriyle ilgili ön araştırma yapmak doğru tercih için önemlidir.

5.1.1. Yatırım Planı

Yatırımcıların kısa, orta ve uzun dönemde yapmayı düşündüğü yatırımları gösteren belgeye **yatırım planı** denir.

Yatırım planı, yatırımların daha etkin bir şekilde hedefe ulaşmasına yardımcı olur. Yatırımcı; plan ile hedeflerine en uygun yatırımları, yatırım için mevcut bütçeyi ve hedefine ulaşmak için olası zamanı net bir şekilde görür (Şekil 5.4).

Şekil 5.4: Yatırım planının unsurları

Yatırım planı oluştururken dikkat edilecek hususlar şunlardır:

a) **Yatırımcı Profilinin Belirlenmesi:** Yatırımcının risk profili ve uygun olan yatırım türleri belirlenmelidir. Yatırımcının profili ona en uygun yatırım türünü belirlemek için önemlidir.

Düşük risk profiline sahip yatırımcılar genellikle sabit getirisi olan sıfır riskli yatırımları tercih eder. Ara profiller, sabit geliri değişken gelir özellikleriyle birleştiren yatırımları; yüksek risk alabilen daha agresif profiller ise değişken gelirli, riski ve getirisi yüksek yatırımları tercih eder.

b) **Yatırımcının Mevcut Mali Durumunun Anlaşılması:** Yatırımcı sabit ya da değişken tüm gelir ve giderlerini belirleyerek yatırıma yönlendirebileceği tutarı hesaplamalıdır. Borç alınan ya da yakın zamanda tüketmek için ihtiyaç duyulacak paranın yatırıma yönlendirilmesi doğru tercih olmayacaktır. Örneğin bir ay sonra kredi borcu ödemesi olan bireyin bu parayı kıymetli madene yatırmasının riski büyüktür. Kredi ödeme döneminde yatırım yaptığı kıymetli madenin değer düşüklüğü yaşaması yatırımın zararla sonuçlanmasına neden olacaktır.

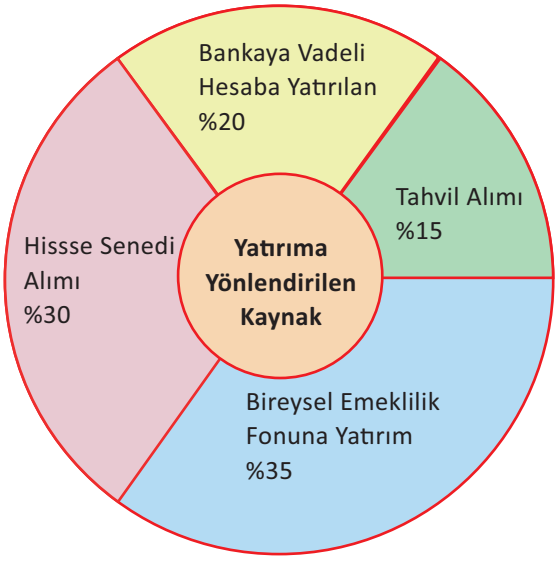
c) **Yatırımla İlgili Araştırma Yapılması:** Yatırım yapmak her zaman risk içerir. Yatırım kararı almadan önce iyi bir araştırma yaparak bilgilenmek gerekir. Yatırım araçlarıyla ilgili bilgilere genel ağ (internet) ortamında ulaşmak mümkündür. Örneğin borsadan hisse senedi almak için borsada faaliyet gösteren firmaların mali durumları, gelecek için yatırımları vb. araştırılabilir.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yetkilendirmiş kurum ve kuruluşlar, "Yatırım Danışmanlığı Çerçeve Sözleşmesi" imzalamış olan müşterilerine yatırım danışmanlığı hizmeti vermektedir. Danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve yatırım bankalarıdır. Sosyal medyada yapılan yorum ve tavsiyelerle yatırım kararı alınmamalıdır.

ç) **Hedeflerin Belirlenmesi ve Program Oluşturulması:** Yatırıma yönlendirilecek paranın tahminî getirisi ve kullanım süresi ayrıntılı olarak programlanmalıdır. Örneğin tatil parası biriktirmek için kısa vadeli bir yatırım tercih edilirken araç almak için orta vadeli, ev almak için uzun vadeli yatırımlar tercih edilmelidir.

d) **Çeşitlendirilmiş Yatırımların Aranması:** Yatırımları çeşitlendirmek, kazançları artırıp riskleri azaltmanın en önemli yollarından birisidir. Yatırım planı yapılırken farklı yatırım araçlarını tercih etmek riskleri azaltacaktır. Kaynakların tamamı tek bir alana yönlendirildiğinde ortaya çıkacak olumsuz durumlarda kazanç yerine zararla karşılaşılmasına neden olabilir. Kaynaklar, farklı alanlara bölüştürüldüğü takdirde kaynakların birinde zararla karşılaşılırsa diğerinde yapılan kazançla kayıp önlenebilir.

Örneğin yumurtalar aynı sepette taşınırsa sepet düştüğünde bütün yumurtalar kırılır. Birikimler de tek bir yatırım aracına yatırılırsa buna benzer bir durum söz konusu olabilir. Yumurtaları farklı sepetlerde taşımak yani birikimleri farklı yatırım araçlarına yatırmak riski azaltacaktır (Şekil 5.5).

Şekil 5.5: Örnek yatırım çeşitlendirmesi

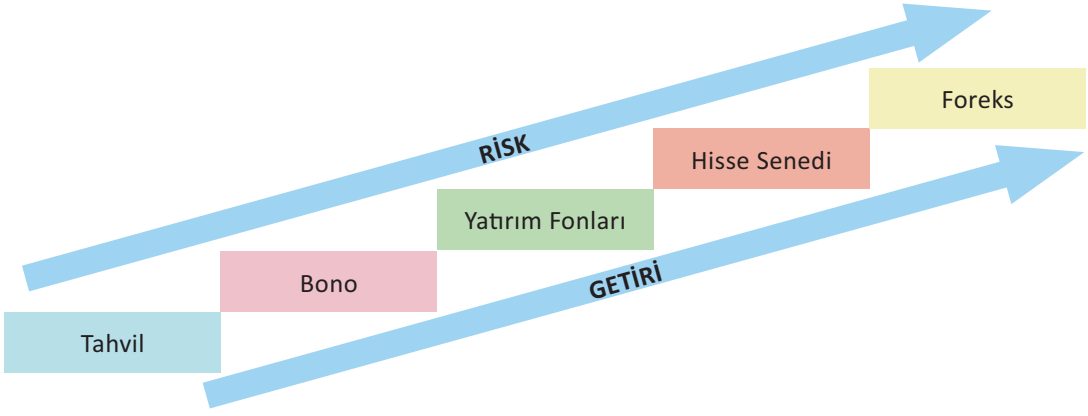
e) **Yatırım Planının Sürekli Güncellenmesi:** Yapılan yatırım planı her zaman doğru olmayabilir. Planı zaman içerisinde esnetmek ya da çeşitlendirmek gerekebilir. Yatırım planını ekonomik gelişmeleri de dikkate alarak sürekli güncellemek gerekir. Yatırım planını güncellemek, kazanç getirmeyen yatırımlardan vazgeçerek yeni kazançlı yatırımlara yönelim sağlayacaktır. Örneğin faiz oranlarındaki düşüşler karşısında yatırımın, hisse senedi alımına yönlendirilmesi doğru bir tercih olacaktır.

5.1.2. Yatırım Araçlarının Seçimi

Yatırım yaparken kazancın yanı sıra kazancı etkileyen faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Kazancı etkileyen faktörler risk düzeyleri ve vade koşullarıdır. Riskten korunmayı ve uzun vadede kazanç sağlamayı seçen yatırımcılar, risk oranı düşük yatırım araçlarını tercih eder.

Teknolojinin ilerlemesi ve dünyanın dijitalleşmesiyle birlikte finansal piyasalara ulaşılabilirlik oldukça kolay hâle gelmiştir.

Finansal piyasalarda öne çıkan yatırım araçları, artan risk düzeylerine göre Şekil 5.6'da verilmiştir.

Şekil 5.6: Risk düzeyine göre yatırım araçları

a) **Tahvil:** Yatırımcılar tahvil satın alıp borç vererek belli bir vade sonunda anaparanın tamamını faiziyle geri almaktadır. Tahvil, riski ve getirisi düşük bir yatırım aracıdır.

b) **Bono:** Özel şirketlerin ya da devlet kurumlarının borcunu oluşturan orta vadeli menkul kıymetlerdir. Bono, riski ve getirisi düşük olan bir yatırım aracıdır.

c) **Yatırım Fonları:** Yatırım fonuna katılan yatırımcılar birden çok ürüne yatırım yapmış olur. Yatırım fonlarının riski orta düzeydedir.

Bireysel emeklilik yatırım fonları emeklilik şirketinin belirlemiş olduğu stratejiler doğrultusunda uzman portföy yönetim şirketi tarafından yönetilir ve devlet tarafından sürekli denetlenir.

Bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi (BES) birikimlerin toplanması, değerlendirilmesi ve yatırımcıya toplu para ya da maaş ödenmesi esasına dayanır.

Bireysel emeklilik sistemi şu şekildedir:

- Yatırımcı, bireysel emeklilik hesabına yatırdığı katkı payı ödemelerini istediği emeklilik yatırım fonlarında değerlendirir.
- Emekliliğe hak kazanabilmek için 10 yıl sistemde kalmak ve 56 yaşını doldurmak gerekir.
- Emeklilik hakkı elde edildiğinde emeklilik hesabındaki birikimler toplu olarak veya belirli bir program çerçevesinde alınabilir. Yıllık gelir sigortası yatırmak şartıyla ömür boyu veya belirli süreler için düzenli olarak emekli maaşı alınabilir.
- Sisteme yatırılan her katkı payı tutarının %30'u devlet tarafından emeklilik sözleşmesine bağlı devlet katkısı hesabına yatırılır.
- Yatırımcı istediği zaman yatırdığı katkı payına ait birikim tutarının tamamını alarak sistemden ayrılabilir.
- %30 devlet katkısı birikim tutarının alınabilme şartları şunlardır:
  - » Üç (3) yıl katkı payı yatıranlar %15
  - » Altı (6) yıl katkı payı yatıranlar %35

» On (10) yıl katkı payı yatıranlar %60
» Emeklilik hakkı kazananlar %100

- Sistemden ayrılma hâlinde yatırımcıya ödenecek anapara hariç tutar üzerinden hesaplanan stopaj (gelir vergisi kesintisi) şartları şu şekildedir:

» On (10) yıldan önce sistemden çıkılması durumunda %15 oranında kesinti yapılır.
» On (10) yıl katkı payı ödemesini gerçekleştirip emekliliğe hak kazanmadan sistemden çıkılması durumunda %10 oranında kesinti yapılır.
» Emekliliğe hak kazanılması durumunda anapara hariç birikimlerin %25'i muaf tutularak kalan tutar üzerinden %5 oranında kesinti yapılır.
» Yatırımcının emekliliğe hak kazanmadan vefat etmesi veya malul olması durumunda emekliliğe hak kazanmış gibi kesinti yapılır.

Örnek

BES'te 10 yıl katkı payı ödedikten sonra emeklilik hakkını kazanmadan sistemden ayrılmak isteyen yatırımcının durumu şöyledir:
Yatırımcının ödediği katkı payı tutarı toplamı: 32.000,00 TL
Yatırımcının ödediği katkı payının fon getirisi: 58.000,00 TL
%30 devlet katkısı tutarı toplamı: 9.600,00 TL
%30 devlet katkısı tutarının fon getirisi: 4.000,00 TL
Yatırımcıya ödenmesi gereken net tutarı hesaplayınız.

Çözüm

A) %30 devlet katkısı tutarı üzerinden hak edilen tutar	Yatırılan devlet katkısı tutarı x 0, 60 9.600,00 TL x 0,60 **5.760,00 TL**
B) %30 devlet katkısı fon getirisi üzerinden hak edilen tutar	Devlet katkısı fon getirisi x 0,60 4.000,00 TL x 0,60 **2.400,00 TL**
C) Gelir vergisi hesaplanacak toplam tutar	Yatırımcının ödediği katkı payının fon getirisi + B 58.000,00 TL + 2.400,00 TL **60.400,00 TL**
Ç) Hesaplanan gelir vergisi	C x 0,10 60.400,00 TL x 0,10 **6.040,00 TL**
D) Yatırımcının hak ettiği toplam brüt tutar	Yatırımcının ödediği katkı payı tutarı toplamı + Yatırımcının ödediği katkı payının fon getirisi + A + B 32.000,00 TL + 58.000,00 TL + 5.760,00 TL +2.400,00 TL **98.160,00 TL**
E) Yatırımcıya ödenmesi gereken net tutar	D - Ç 98.160,00 TL – 6.400,00 TL **91.760,00 TL**

ç) **Hisse Senedi:** Hisse senetleri orta riskli, orta ve uzun vadede kâr getirebilecek yatırım araçlarıdır. Yatırımcılara değer kazandırarak ve temettü (kâr payı) dağıtımı yaparak kazanç sağlayabilir.

d) **Forex (foreks)** Çeşitli finansal varlıkların işlem gördüğü foreks piyasaları, az birikimle yüksek getiri imkânı sunarken riski de oldukça yüksektir (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Foreks piyasası

5.1.3. Yatırım Riski

Yatırımdan beklenen kazançtan ziyade zarar olasılığı veya belirsizliğine **yatırım riski** denir (Görsel 5.2). Yatırımda kazançtan çok kaybetmemek önemlidir.

Yatırımcıların karşılaşabilecekleri risklerden bazıları şunlardır:

a) **Piyasa (Pazar) Riski:** Bir yatırımın tüm piyasayı etkileyebilecek çeşitli ekonomik olaylar nedeniyle değerini kaybetmesidir.

b) **Faiz Oranı Riski:** Faize dayalı yatırımların değerinde piyasalarda yaşanabilecek faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle oluşan risklerdir.

c) **Kur Riski:** Döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle yabancı para cinsinden yatırımlarda oluşan risklerdir.

ç) **Enflasyon Riski:** Yatırımların enflasyondan daha yüksek getiri sağlamaması nedeniyle satın alma gücünü kaybetme riskidir.

d) **İş Riski:** İş kaybı nedeniyle yatırım hedeflerinden vazgeçilmesidir.

Görsel 5.2: Yatırımda risk

Örnek

Bir yıllık birikimi 35.000,00 TL olan düşük, orta riski ve getiriyi benimseyen birey yatırımlarını şu şekilde planlayabilir:

YATIRIM ARACI	TUTAR (TL)	AYLIK GETİRİSİ (%)	VADE YAPISI	RİSK
Tahvil	9.000,00	%15	Kısa	Düşük
Bono	9,000,00	%17	Kısa	Düşük
Bireysel emeklilik sistemi	12.000,00	% 20	Uzun	Orta
Yatırım fonu	5.000,00	%30	Uzun	Orta

5.1. DERS İÇİ ETKİNLİK

1. BES'te 8 yıl katkı payı ödedikten sonra sistemden ayrılmak isteyen yatırımcının durumu şöyledir:

Yatırımcının ödediği katkı payı tutarı toplamı: 40.000,00 TL
Yatırımcının ödediği katkı payının fon getirisi: 80.000,00 TL
%30 devlet katkısı tutarı toplamı: 12.000,00 TL
%30 devlet katkısı tutarının fon getirisi: 6.000,00 TL

İSTENEN

Yatırımcıya ödenmesi gereken net tutarı hesaplayınız.

2. Aşağıdaki getiri ve risk alma konusunda düşüncelerini belirten kişilerin her birine hangi yatırım araçlarını önerirsiniz? Cevaplarınızı verilen boşluklara yazınız.

En düşük riski alarak birikimimin değer kaybetmemesi öncelikli hedefimdir.	
Uygun bir getiri sağlamak için orta düzeyde risk alabilirim.	
En yüksek getiriyi elde etmek için yüksek risk alabilirim.	

5.2. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ VE DİJİTAL FİNANS YÖNETİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Yatırım yapılacak yatırım araçlarıyla ilgili bilgileri nasıl araştırırsınız? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mevcut ve potansiyel yatırımcılarla işletme arasındaki iletişimden sorumlu olan yatırımcı ilişkileri birimlerinin kullandığı araçlar arasında dijital iletişim araçları önem kazanmıştır. İşletmelerin finansal durumları dünyada meydana gelen ve gelecek olaylardan etkilenmektedir. Yatırımcıların doğru bilgiyi doğru zamanda elde edebilmesi yatırım kararlarında önemlidir. Dijital iletişim kanalları bilgiyi hızlı ve herkesin erişebileceği biçimde sunabilmektedir.

5.2.1. Yatırımcı İlişkileri

Şirketlerin finans piyasalarıyla etkili iletişim kurarak şirketlere olan ilginin devamlılığının sağlanmasına yönelik faaliyetlere **yatırımcı ilişkileri** denir.

Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği (TÜYİD) yatırımcı ilişkilerini, "Bir şirketin mevcut operasyonel ve finansal performansının yanı sıra ileriye dönük potansiyeliyle ilgili olarak sermaye piyasaları düzenlemeleri çevresinde, şirket yönetimi ve yatırım camiası arasında çift yönlü iletişimi sağlamak suretiyle şirketin menkul kıymetlerinin adil değerlerinde işlem görmesine katkıda bulunan stratejik bir birimdir." şeklinde tanımlar.

Yatırımcı ilişkileri birimi, şirketler ve sermaye piyasaları arasındaki iletişim kanalıdır. Bu birim, yatırımcılar için şirketle iletişim noktası; yönetim için şirketin piyasadaki gözü ve kulağıdır.

Yatırımcı ilişkileri biriminin görevleri şunlardır:

- Şirketin bireysel ve kurumsal yatırımcılara tanıtılması
- Pay sahipleriyle ilgili konularda şirket içi koordinasyonun sağlanması
- Pay sahiplerinin şirket hakkında bilgi alabileceği dijital iletişim kanallarının düzenli şekilde güncellenerek pay sahiplerinin doğru ve eksiksiz bilgiye ulaşmasının sağlanması
- Mevcut ve potansiyel yatırımcılar ile pay sahiplerinin düzenli olarak şirketin faaliyetleri, finansal durumu ve stratejilerine yönelik bilgilendirilmesi amacıyla yatırımcı toplantıları düzenlenmesi
- Yatırımcıların şirket, sektör, ekonomik gelişmeler ve sermaye piyasalarındaki gelişmelere yönelik düzenli olarak bilgilendirilmesi
- Şirket hakkında araştırma yapan analistler, derecelendirme kuruluşları ve araştırma uzmanlarının bilgi taleplerinin karşılanması
- Mali tablolar açıklandığında finansal ve medya iletişiminin sağlanması
- Kamuyu aydınlatma platformunda (www.kap.org.tr) yayımlanacak şirketteki önemli gelişmelere ilişkin özel durum açıklamalarının hazırlanması ya da koordinasyonu
- SPK, Borsa İstanbul (BİST) vb. düzenleyici kurumlarla ilişkilerin yürütülmesi
- Genel kurul toplantısının mevzuata, esas sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygun yapılmasının sağlanması
- Toplantılarda pay sahiplerinin yararlanabileceği dokümanların hazırlanarak toplantıyla ilgili bilgilendirilmesi
- Toplantı kayıtlarının tutulması ve sonuçlarla ilgili raporların genel ağda yayımlanması

5.2.2. Dijital Finans Yönetimi

Teknolojik gelişmeler finans sektöründe de çalışma şekillerini değiştirmiştir. Finans sektöründe teknolojiden yararlanılarak geliştirilen ürün, hizmet ya da çözümlere **FinTech (Fin tek)** denir. ''Finansal'' ve ''Teknoloji'' kelimelerinin İngilizce karşılığının birleşiminden türetilmiştir.

Fintech'lerin kullanıcılarına sağladığı kolaylıklar şunlardır:

- Mobil ödeme teknolojisi
- Kişiden kişiye para transferi
- Sohbet botlarıyla müşteri desteği
- Temassız ödeme özelliği
- Parmak izi, göz ve yüz tanıma yöntemiyle artırılmış güvenlik
- Yapay zeka desteğiyle portföy yönetimi
- Kripto para ve blockchain (bılokçeyn) oluşumları

FinTech, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması ve finans sektörüne henüz katılmamış yatırımcıları finans sektörüne dâhil etme hedefleri doğrultusunda kamuya fayda sağlamaktadır.

5.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

www.kap.org.tr adresinde borsa yatırım fonları sayfasında yer alan herhangi bir yatırım fonunu inceleyiniz.

5.3. YATIRIMLARDA RİSK YÖNETİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Sizce yatırımlar her zaman kazançla sonuçlanır mı? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yatırımda her zaman riskler vardır. Yatırımcı, yatırımından beklediği getiriyi elde edemeyeceği gibi anaparasını da kaybetme riskiyle karşı karşıya kalabilir. Finansal piyasaların temelindeki riskler yönetilebilir ve kontrol edilebilir.

5.3.1. Risk Analizi

Risk yönetiminin amacı gelecekte karşılaşılabilecek olumsuzlukları kontrol edebilmektir. Risk yönetiminde başarılı olmak için karşılaşılabilecek risk faktörleri önceden analiz edilmelidir.

Yatırımlarda ortaya çıkabilecek risklerin önceden ayrıntılarıyla tanımlanıp değerlendirilmesi ve bu riskleri en aza indirecek veya ortadan kaldıracak önlemlerin alınmasına **risk analizi** denir.

Risk analizinde şu işlemler yapılır:

a) Riskleri Belirleme: Hangi yatırım araçlarının hangi riskleri meydana getirebileceğinin belirlenmesidir.

b) Riskleri Niteleme: Risklerin düşük, orta, yüksek gibi değerlerle belirlenmesidir.

c) Riskleri Sayısallaştırmak: Risklere ve tehditlere bir risk öncelik numarası verilmesidir.

ç) Acil Durum Planı: Öngörülen risklerle karşılaşıldığında yapılacak işlemlerin planlanmasıdır.

d) İzleme ve Kontrol: Karşılaşılması olası risklerin izlenmesi ve gerekli değişikliklerin yapılmasıdır.

5.3.2. Risk Yönetimi

Yatırımda riskleri yönetmenin çeşitli yolları vardır.

a) Yatırımları Çeşitlendirme: Yatırıma yönlendirilen birikimlerin çeşitli yatırım araçları arasında dağıtılmasına **çeşitlendirme** denir. Örneğin yatırıma ayrılan tutarın %50'si ile kıymetli maden, %20'si ile hisse senedi, %30'u ile de tahvil alınması.

Çeşitlendirilen yatırımlardan biri zararla sonuçlandığında diğerlerinden elde edilen kazanç yatırım riskini düşürecektir.

b) Kademeli Alım Yapma (Ortalama Alma): Yatırım yapılan varlığın fiyatı düştükçe düzenli aralıklarla küçük miktarlarda satın alarak ortalama maliyetinin düşürülmesine **kademeli alım** denir.

Örneğin, 50.000,00 TL tutarındaki birikimiyle kıymetli madene (altın) yatırım yapmak isteyen yatırımcı parasını dört eşit parçaya bölerek altın fiyatlarındaki her düşüşte bir parçasıyla alım yapar.

50.000,00:4=12.500 TL her aşamada kullanılacak yatırım tutarı

Yatırım Tarihi	Tutar	Fiyat	Miktar (gr)
18.10.2022	12.500,00	1.000,00	12,50
25.10.2022	12.500,00	950,00	13,16
05.11.2022	12.500,00	900,00	13,89
10.11.2022	12.500,00	850,00	14,71
			54,26 gr toplam altın miktarı

Toplam yatırım tutarı satın alınan altın miktarına bölündüğünde yatırımın ortalama birim maliyetine ulaşılır.

50.000,00:14,26=921,49 TL ortalama fiyat

c) Uzun Vadeli Yatırım Yapma: Vadesi 5 yıl ve üzeri olan uzun vadeli yatırımlar, kısa vadeli yatırımlara göre daha yüksek getiri sağlar. Kısa vadede tüketilmesi düşünülen birikimlerle yatırım yapılmamalıdır. Yatırım sabır işidir. Yatırım yapılan varlıktan beklenen getiri sağlanmadan vazgeçilmemelidir.

5.3. DERS İÇİ ETKİNLİK

Yatırım yapma konusunda aşağıdaki düşüncelere sahip olan kişilere riskten korunmaları için önerilerinizi verilen boşluklara yazınız.

Hisse senetlerinin getirisi çok yüksek, elimdeki birikimin tamamıyla hisse alırsam çok kazanırım.	
Elimdeki birikimimle yatırım amaçlı altın almak istiyorum. Ben aldıktan sonra fiyatı düşerse çok zarar ederim.	
Ben çok şanssızım. Yatırım yapalı üç ay oldu daha beş kuruş kazanamadım.	

5.4. SERMAYE PİYASASI KURUMLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bireysel yatırımların yapılabildiği kuruluşlarla ilgili bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yatırımcıların birikimlerini belli bir getiri beklentisiyle yatırım araçlarında değerlendirdiği piyasaya **sermaye piyasası** denir.

Fon ihtiyacı olan işletmeler sermaye piyasasını kullanarak hisse senedi veya borçlanma senetleri ihraç ederek finansman sağlar.

Sermaye piyasası küçük birikimlerin birleştirilerek ekonomiye katkı sağlamasına olanak veren bir piyasadır. Sermaye piyasasının ekonomik yaşama faydaları şunlardır:

- Bireyleri tasarrufa teşvik eder.
- Küçük tasarruflarını menkul kıymetlere yatıran halkın ekonomik kalkınmaya katılımını sağlar.
- Mal ve hizmet üreten girişimcilere düşük maliyetli kaynak sağlar.
- Sermayenin halk tabanına yayılmasını sağlar.
- Yatırımların artması işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunur.
- Ülkenin gayrisafi millî hasılasını büyütür.
- Özelleştirmelerin istenen düzeyde yapılmasını sağlar.

BİLGİ KUTUSU

Gayri Safi Millî Hâsıla (GSMH): Bir ülke sınırları içerisinde, bir yıl içinde üretilmiş olan mal ve hizmetlerin parasal değeridir.

Sermaye piyasasının düzenli ve verimli işleyebilmesi için kanunla düzenlemiş çeşitli kurumlar beraberce faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar şunlardır:

- Aracı kurumlar
- Yatırım ortaklıkları
- Yatırım fonları
- Sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlar

5.4.1. Aracı Kurumlar

Sermaye piyasasında faaliyet gösterme yetkisi almış bankalar aracı kurumlardır. Aracı kurumların aracılık kapsamında yapabilecekleri faaliyetleri şunlardır:

- Sermaye piyasası araçlarının halka arzına aracılık yapmak.
- Sermaye piyasası araçlarının ikinci el piyasada alım satımına aracılık yapmak.
- Müşteri portföyü yönetimi yapmak.

- Yatırım danışmanlığı yapmak.
- Menkul kıymetlerin alım satımını yapmak.

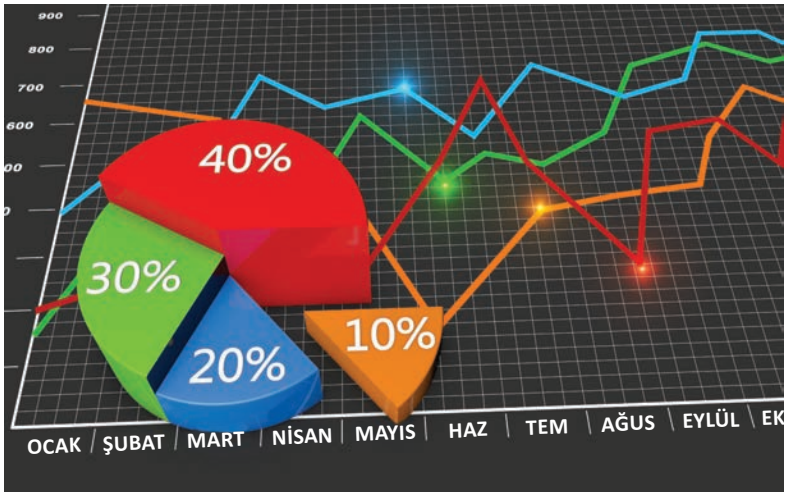
5.4.2. Yatırım Ortaklıkları

Sermaye piyasası araçlarıyla ulusal ve uluslararası borsalarda ya da borsa dışı piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlerin portföylerini işletmek amacıyla kurulan kayıtlı sermaye esasına tabi anonim şirketlere **yatırım ortaklıkları** denir.

Yatırımcı, yatırım yapacağı yatırım ortaklığının durumu ve faaliyetleriyle ilgili bilgileri, şirketin faaliyet raporlarından ve kamuya açıklanan finansal tablolarından izleyebilir. Ayrıca şirket tarafından kamuyu aydınlatma platformunda (www.kap.org.tr) yapılan açıklamaları takip edebilir.

5.4.3. Yatırım Fonları

Yatırımcıların birikimlerini çeşitli sermaye piyasası araçlarında değerlendirmek üzere profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi esasına dayalı yatırım aracına **yatırım fonu** denir (Görsel 5.3).

Görsel 5.3: Yatırım fonu

Yatırım fonlarının üstün yanları şunlardır:

a) Profesyonel Yönetim: Yatırım fonları, uzman yöneticiler tarafından "en az risk, en fazla getiri" ilkesiyle yönetilir.

b) Risk Dağılımı: Yatırım fonları, hazine bonosu, devlet tahvili, hisse senedi, kıymetli maden gibi çeşitli yatırım araçlarından oluştuğu için yatırımcı tek bir yatırım aracının yaratacağı risklerden korunmuş olur.

c) Çeşitlilik: Yatırımcılar, kendi yatırım tercihleri ve risk profiline uygun farklı yatırım araçlarından oluşturulmuş çeşitli fonlara yatırım yapabilir.

ç) Nakde Çevirebilme: Yatırım fonları getirileriyle birlikte kolayca nakde çevrilebilir.

d) Büyük Ölçekli Yatırım Avantajı: Küçük birikim sahipleri bir yatırım fonu alarak büyük yatırımcıların sahip olduğu yatırım avantajını elde eder.

5.4. DERS İÇİ ETKİNLİK

Açıklaması yapılan sermaye piyasası kurumlarının adlarını verilen boşluklara yazınız.

Bu kurumlara yatırım yapan yatırımcı tek bir yatırım aracının yaratacağı risklerden korunmuş olur.	
Sermaye piyasası araçlarıyla ulusal ve uluslararası borsalarda ya da borsa dışı piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlerin portföylerini işletir.	
Sermaye piyasası araçlarının halka arzına aracılık yapar.	

5.5. MENKUL KIYMET VE BORSA TERİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Televizyonda borsayla ilgili haberlerde verilen bilgilerden bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İletişim olanaklarının artması, bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi finansal kurumların pazara girmesini kolaylaştırmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda yatırımcılar menkul kıymetler borsalarına yatırım yapmaya yönelmiştir.

5.5.1. Menkul Kıymet

Menkul, bir yerden bir yere taşınabilen mal anlamına gelir. Çıkarılması için SPK'den izin alınan, belli bir tutarı temsil eden yatırım aracı olarak değerlendirilen, taşınabilir belli başlı kıymetli belgelere **menkul kıymet** denir. Bu belgeler, satın alan kişilere ortaklık ya da alacak hakkı sağlar. Temsil ettikleri haklar belgeden ayrı bir şekilde kullanılamaz; aynı şekilde hakkın korunarak belgenin devredilmesi de mümkün değildir.

Sermaye Piyasası Kanunu tarafından kabul edilen menkul kıymetler şunlardır:

- Hisse senedi
- Tahvil
- İntifa senedi
- Kâr – zarar ortaklığı belgesi
- Hazine bonosu
- Gelir ortaklığı senedi
- Finansman bonosu
- Banka bonosu

5.5.2. Borsa

TDK'nin Türkçe sözlüğünde borsa, "Bazı tüccarların ve özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alışverişiyle

uğraşanların alım satım ve değişim amacıyla devlet denetimi altında iş yaptıkları yer." olarak tanımlanır.

Hisse senedi ve tahvil gibi uzun vadeli yatırım araçlarının alınıp satıldığı pazarlara **menkul kıymet borsaları** denir (Görsel 5.4).

Borsalarda alıcı ve satıcılar aracı kurumlar üzerinden karşı karşıya gelirler. Bu karşılaşmada satıcının arzı (sunumu) ile alıcının talebi (isteği) fiyatı belirler. Fiyatların değişimi arz ve talep dengesine göre anlık gerçekleşir. Her borsanın kendine özgü çalışma kuralları ve standartları vardır. Bunun yanında borsalar bir düzenleyici ve denetleyici kurum tarafından takip edilir.

Görsel 5.4: Menkul kıymet borsasından görünüm

Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren tek borsa kurumu Borsa İstanbul'dur (BİST). İlk kez 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) adıyla faaliyetine başlayan kurum, 5 Nisan 2013 tarihinde Borsa İstanbul (BİST) adını almıştır.

Bir anonim şirket olarak kendi yönetim kurulunun aldığı kararlarla yönetilen Borsa İstanbul, Sermaye Piyasası Kanunu esasları çerçevesinde SPK tarafından denetlenir. Borsa İstanbul'un amacı esas sözleşmesinde "Kanun hükümleri ve ilgili mevzuat çerçevesinde, sermaye piyasası araçlarının, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde, şeffaf, etkin, rekabetçi, dürüst ve istikrarlı bir ortamda alınıp satılabilmesini sağlamak.

Bunlara ilişkin alım satım emirlerini sonuçlandıracak şekilde bir araya getirmek veya bu emirlerin bir araya gelmesini kolaylaştırmak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmek üzere piyasalar, pazarlar, platformlar ve sistemler ile teşkilatlanmış diğer pazar yerleri oluşturmak, kurmak ve geliştirmek, bunları ve başka borsaları veyahut borsaların piyasalarını yönetmek ve/veya işletmektir." olarak belirtilmiştir.

Sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan yapılan genel bir duyuru ve bu duyurunun devamında gerçekleştirilen pay satışına **halka arz** denir.

Sermaye piyasası araçlarının ihracında ya da halka arzında yatırımcıları şirket hakkında bilgilendirmek üzere düzenlenen belgeye **izahname** denir. Sermaye piyasası araçlarının halka arz edilebilmesi veya borsada işlem görebilmesi için şirket tarafından hazırlanan **izahnamenin** SPK tarafından onaylanması gerekir.

Halka arz işlemi tamamlanan şirketler paylarının BİST piyasalarında işlem görmesi için, BİST tarafından kaydedilir. Borsada işlem gören şirketler hakkında bilgilere; BİST internet sitesinde şirketler, günlük bülten, mali tablolar, şirket haberleri, veriler sayfaları ve www.kap.org.tr adresinden ulaşılabilir.

Borsada işlem gören hisse senetlerinin fiyatları ve getiri performanslarını ölçen göstergeye **borsa endeksi** denir. Borsa endeksi ülkenin ve sektörlerin genel ekonomik durumu hakkında bilgi verir. Endeksin yükselmesi ülke ekonomisi için olumlu bir göstergedir.

Piyasa değeri, işlem hacmi ve sektörlerine göre gruplandırılan hisse senetlerine ilişkin farklı endeksler hesaplanır. BİST'te işlem gören önemli endeksler şunlardır:

a) **BIST 100 Endeksi:** Piyasa değeri ve işlem hacmi en yüksek 100 şirketin hisse senedinin ölçülmesiyle oluşan endekstir. Piyasasının temel endeksi olarak kabul edilir ve borsayla ilgili değerlendirmeler bu endeks üzerinden yapılır.

b) **BIST 50 Endeksi:** Piyasa değeri ve işlem hacmi en yüksek 50 şirketin hisse senedinin ölçülmesiyle oluşan endekstir.

c) **BIST 30 Endeksi:** Piyasa değeri ve işlem hacmi en yüksek 30 şirketin hisse senedinin ölçülmesiyle oluşan endekstir.

ç) **BIST Bankacılık Endeksi:** Türkiye pazarında işlem gören bankalar arasından seçilen on adet bankanın hisse senedinin ölçülmesiyle oluşan endekstir.

5.5. DERS İÇİ ETKİNLİK

1. **Menkul kıymet ve borsa terimlerinden hangisi Sermaye Piyasası Kanunu tarafından kabul edilen menkul kıymetler içinde yer almaz? Verilen boşluğa X işaretiyle belirtiniz.**

Hisse senedi	
Hazine bonosu	
Alacak senedi	
Finansman bonosu	
Borç çekleri	

2. **Borsa İstanbul'un https://borsaistanbul.com/tr/ genel ağ adresini inceleyerek düşüncelerinizi belirtiniz.**

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Yüksek risk alabilen agresif profile sahip yatırımcılar …….. gelirli, riski ve getirisi yüksek yatırımları tercih ederler.

2. BES' te emekliliğe hak kazanabilmek için …….. yıl sistemde kalmak ve 56 yaşını doldurmak gerekir.

3. Fintech'lerin kullanıcılarına sağladığı kolaylıklardan birisi de temassız …….. özelliğidir.

4. Sermaye piyasasında faaliyet gösterme yetkisi almış …….. aracı kurumlardır.

5. Hisse senetlerinin alınıp satıldığı pazarlara …….. borsaları denir.

6. Anonim şirketlerin genel bir duyuruyla hisselerini borsada satışa sunmasına …….. denir.

7. BİST 100 endeksi yatırımcıların borsayla ilgili değerlendirmelerinde esas alınır ve piyasanın …….. endeksi olarak kabul edilir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Gelir sağlamak amacıyla borsadan hisse senedi alınması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ekonomi B) Tasarruf C) Ticaret D) Tüketim E) Yatırım

2. Yatırımcıların kısa, orta ve uzun dönemde yapmayı düşündüğü yatırımları gösteren belge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yatırım araştırması
B) Yatırımcı planı
C) Yatırım araçları
D) Yatırım kararı
E) Yatırım profili

3. Anonim şirketler tarafından, nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkartılan, vadesi bir yıldan uzun olan borç senetleri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bono B) Bes C) Foreks D) Tahvil E) Yatırım fonu

4. Kamuyu aydınlatma platformu genel ağ adresi aşağıdakilerden hangisidir?

A) www.kap.org.tr B) www.kap.com.tr C) www.spk.org.tr D) www.spk.gov.tr E) www.borsa.com.tr

5. Büyük yatırımcıların sahip olduğu yatırım avantajına sahip olmak isteyen küçük birikim sahipleri aşağıdaki yatırım araçlarından hangisini tercih etmelidir?

A) Hisse senedi B) Kıymetli maden C) Yatırım fonları D) Foreks E) Tahvil

6. ÖĞRENME BİRİMİ

BİREYSEL BÜTÇELEME

Konular

6.1. BÜTÇENİN YAPILMA NEDENLERİ

6.2. HARCAMA PLANLARI

6.3. FİNANSAL HEDEFLER KOYMA

6.4. BÜTÇEDE YER ALAN KALEMLER

6.5. BÜTÇE OLUŞTURULMASI

Neler Öğreneceksiniz?

- Bütçenin yapılma nedenleri
- Harcama planları yapma
- Finansal hedefler koyma
- Bütçede yer alan kalemler
- Bütçe oluşturulma

Temel Kavramlar

bütçe, harcama, harcama planı

6.1. BÜTÇENİN YAPILMA NEDENLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Gelir ve giderlerinizi nasıl dengelediğinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Devletin, bir kuruluşun, ailenin ya da bireyin gelecekte belirli bir dönemde gerçekleşmesini öngördüğü gelir ve giderlerini ayrıntılarıyla gösteren çizelgeye **bütçe** denir.

Bütçe, Fransızca budget sözcüğünden Türkçe'ye geçmiştir. Gelir ve giderleri gösteren çizelge anlamına gelir. Bütçe yapmak gelir gider dengesini koruyarak bireyin ekonomik hayatını düzene girmesini sağlar.

Bütçe bir plandır. Gelir, bireyler için çalışarak kazanılan para veya aileden alınan harçlık ve benzerleridir. Gider ise bireyin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı harcamalardır. Herkes bütçe yapar. Ailelerin, şirketlerin ve devletlerin de bütçeleri vardır. Bütçe yapmak, paranın harcanma şeklinin anlaşılmasını ve giderlerin takip edilmesini sağlar. Böylece gelirden daha fazlasının harcamadığından emin olunur.

Gelir ve giderlerin imkân dâhilinde dengede tutulması için finansal hedefler göz önünde bulundurularak yapılan düzenlemelere **bütçeleme** denir (Görsel 6.1).

Bütçenin özellikleri şunlardır:

- Belirli bir dönemi kapsar.
- Gelir ve giderler tahminîdir.
- Gelir ve giderler ayrıntılı yazılır.
- Devlet bütçesi bir kanundur.

Bütçe üç şekilde kalan verir. Birinci durumda gelir giderlerden fazla çıkarsa bütçe olumlu fark verir ve bu tasarruf edilen tutardır. İkinci durumda gider gelirden fazla çıkarsa bütçe olumsuz fark verir ve buna **bütçe açığı** denir. Üçüncü durumda gelir ve giderlerin eşit çıkması hâlinde **denk bütçe** oluşmuştur. Burada istenen durum, bütçenin olumlu fark vermesidir.

Görsel 6.1: Bütçeleme

Bireyin belirli bir dönemde elde edeceği gelir ve giderini dengelemek için yaptığı planlamaya **bireysel bütçe** denir. Bireysel bütçe genellikle aylık yapılmakla birlikte 3 aylık, 6 aylık ve 1 yıllık olmak üzere daha uzun vadeler için de yapılabilir. Bireysel bütçenin temel ilkeleri şunlardır:

- Bütçe devamlı (aylık, yıllık vb.) yapılmalıdır.
- Basit olmalıdır.
- Esnek olmalıdır.
- Gerçekçi olmalıdır.
- Bütçeye sadık kalınmalıdır.

Gelir ve gideri sağlıklı olarak takip etmek, tasarruf yapmak, tasarrufları yatırıma yönlendirebilmek için bütçe yapmak önemlidir. Bütçe yapmak, tasarruf yapmanın ve tasarrufları yatırıma yönlendirmenin ilk adımıdır (Görsel 6.2).

Görsel 6.2: Bütçe yapma nedenleri

Bütçe yapmanın nedenleri şunlardır:

a) **Gelir ve giderleri kontrol altına almak:** Parayı yönetmek kazanmaktan daha zordur. Gelir ve gideri dengede tutabilmek için dönem içinde kazanılan para ve harcanan paranın takip edilmesi gerekir. Bu konuyu en güzel açıklayan "Ayağını yorganına göre uzat." atasözüdür.

b) **Düzenli bir gider çizelgesine sahip olmak:** Giderlerin listelenerek belirlenmesi gelecekte ne kadar paraya ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarır. Gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar.

c) **Gereksiz giderleri tespit etmek:** Yapılacak harcamaların önceden listelenmesi ihtiyaçları da ortaya çıkarır. İhtiyaç listesi yapmak gereksiz harcama yapmayı önler.

ç) **Borçları yönetmek:** Planlanmadan yapılan harcamalar giderin gelirden fazla olmasına neden olabilir. Aradaki farkın borçla karşılanması ise sonraki dönemlerin giderlerini artırır. Bireyin borçla yaşaması mutsuzluğa neden olur.

d) **Daha fazla tasarruf yapmak:** Geleceğini güvence altına almak isteyen her birey tasarruf yapmalıdır. Gereksiz harcamalardan kurtulmak tasarrufların artmasını sağlayacaktır.

e) **Yatırımları planlamak:** Tasarrufun artması için gelir getiren yatırım araçlarına yönelmek ve getiri oranlarını takip etmek gerekir. Takip edilmeyen, rastgele yapılan yatırımlar birikimlerin azalmasına neden olur.

f) **Risklere karşı korunmak:** Bütçe yapmak beklenmedik durumlara karşı finansal olarak hazırlıklı olabilmeyi sağlar. Uzmanlar, bir bireyin finansal durumunu düzenlerken ilk yapılması gereken tasarrufun acil durum fonu için olmasını önerir. Birey bu fona belirli bir tutarı koyarak beklenmedik sağlık faturaları ve iş kaybı vb. durumlara hazırlıklı olabilir.

g) **Stresi önlemek:** Finansal açıdan bütçeyi yönetememek bireyde kaygı ve stres oluşturabilir. Bu durum bireyin sağlığını olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle bütçe yapmak bireyin parasal durumuyla ilgili oluşabilecek olumsuzları erken fark edip yönetmesini sağlar.

6.1. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleleri kuran bireylerin bütçe yapma nedenini karşısındaki boşluğa yazınız.

Alışveriş yapmayı seviyorum ancak alışverişten eve döndüğümde bazı aldıklarıma pişman oluyorum.	
Artırdığım paraları her ay farklı bir yatırım aracıyla değerlendiriyorum. Yatırımlarımdan hangisinin daha kârlı olduğundan haberim yok.	
Maaşımı on günde harcadığım için acil ihtiyaçların ortaya çıkması durumunda borçlanmak zorunda kalıyorum.	
Aslında çok para kazandığımı düşünüyorum ama yine de para artıramıyorum. Acaba çok mu harcıyorum?	

6.2. HARCAMA PLANLARI

Para veya parayla ifade edilen değerlerin bir amaç doğrultusunda herhangi bir mal veya hizmet karşılığında elden çıkartılmasına **harcama** denir.

Gelecekte belirli bir dönemde gerçekleşmesi öngörülen harcamaları ayrıntılarıyla gösteren çizelgeye **harcama planı** denir. Harcama planı genellikle aylık yapılır.

Doğru bütçe planı için aylık gelir alınmadan önce nereye, ne kadar, ne tutarda harcama yapıldığını gösteren bir tablo yapmak gerekir. Bu tabloyla birey harcama kalemlerini görebilir. Harcama planı, bireyin tüketim alışkanlığının parmak izidir. Harcama planı, harcama kalemlerinin fark edilmesini, gerçek ihtiyaçların doğru tespit edilmesini ve giderlerin kontrol edilmesini sağlar. Kontrol için bir harcama defteri tutularak günlük harcamalar takip edilebilir.

BİLGİ NOTU

TDK Türkçe sözlükte israf "Gereksiz yere para, zaman, emek vb. harcama, savurganlık" olarak tanımlanmıştır.

Örnek: Bir ailenin kasım ayı harcama defteri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

HARCAMA DEFTERİ KASIM AYI				
TARİH	AÇIKLAMA	KATEGORİ	HARCAMANIN ŞEKLİ (Zorunlu / İsteğe Bağlı)	TUTAR
01/11/20..	Bakkaliye	Gıda	Zorunlu	400,00 TL
02/11/20..	Uçuş	Seyahat	İsteğe bağlı	500,00 TL
02/11/20..	Film Biletleri	Eğlence	İsteğe bağlı	100,00 TL
18/11/20..	Halı	Ev	İsteğe bağlı	500,00 TL
18/11/20..	Ayakkabı	Giyim	İsteğe bağlı	250,00 TL
23/11/20..	Sağlık	Sağlık	Zorunlu	160,00 TL
24/11/20..	Hediye	Diğer	İsteğe bağlı	50,00 TL
24/11/20..	Telefon	Faturalar	Zorunlu	100,00 TL
27/11/20..	Yemeğe çıkma	Gıda	İsteğe bağlı	120,00 TL
30/11/20..	Yakıt	Otomobil	Zorunlu	170,00 TL
		TOPLAM		2.350,00 TL

Harcama defterine günlük yapılan harcamaları belgeye dayanarak (fatura, fiş bilet vb.) kaydetmek, harcamaları düzenli takip etmede etkilidir. Belgesi olmayan harcamalar defterde yer alabilir. Deftere kaydedilen harcamalar, aylık gözden geçirilip başlıklar altında toplanarak sonraki ayın harcama planına kaynaklık eder.

Bir aylık gelirin bilinçsiz bir şekilde harcanması ve ihtiyaçların karşılanması için bir sonraki ayın gelirinin beklenmesi bireyi maddi sıkıntıya düşürür. Borçsuz, kaliteli ve düzenli bir yaşam için harcamalar ayrıntılı bir plana göre yapılmalıdır.

Harcama planı yaparken dikkat edilmesi gereken durumlar şunlardır:

- Aylık toplam gelir tespit edilmeli.
- Harcamalar gelirden fazla olmamalı.
- Harcama disiplinine sahip olunmalı.
- Kredi kartıyla yapılan harcamanın borç olduğu unutulmamalı.
- Kredi kartı limiti aylık toplam gelirin 3 (üç) katını geçmemeli.
- Kredi kartı toplam aylık taksit tutarı, aylık gelirin %25'ini geçmemeli.
- Kredi kartının asgari tutarı değil borcun tamamı ödenmeli.
- Uzun vadeli, taksitli borçlanmaktan kaçınılmalı.
- İsteklere göre değil ihtiyaçlara göre harcama yapılmalı.
- İstekler ertelenebilmeli.
- Giderler; sabit ve isteğe bağlı giderler olarak sınıflandırılmalı.
- Planlanan harcama tutarı ve gerçekleşen harcamalar karşılaştırılmalı.

Örnek: Bir ailenin ocak, şubat ve mart aylarına ait harcama planı.

HARCAMA PLANI			
DÖNEM (3 AY)	OCAK	ŞUBAT	MART
ZORUNLU GİDERLER	TUTAR	TUTAR	TUTAR
Kredi taksiti	1.500,00 TL	1.500,00 TL	1.500,00 TL
Telefon	80,00 TL	80,00 TL	80,00 TL
İnternet	100,00 TL	100,00 TL	100,00 TL
Aidatlar	150,00 TL	150,00 TL	150,00 TL
Gıda	1.500,00 TL	1.800,00 TL	2.000,00 TL
Elektrik	120,00 TL	130,00 TL	110,00 TL
Su	70,00 TL	80,00 TL	90,00 TL
Ulaşım	250,00 TL	300,00 TL	320,00 TL
Isınma	450,00 TL	500,00 TL	300,00 TL
Tamir ve bakım	300,00 TL	400,00 TL	200,00 TL
İSTEĞE BAĞLI GİDERLER			
Giyim	350,00 TL	400,00 TL	600,00 TL
Tiyatro ve sinema	100,00 TL	120,00 TL	150,00 TL
Seyahat, ziyaret vb.	400,00 TL	500,00 TL	600,00 TL
Kitap	50,00 TL	100,00 TL	40,00 TL
TOPLAM	5.420,00 TL	6.160,00TL	6.240,00TL

6.2. DERS İÇİ ETKİNLİK

A. Nilüfer aylık harcamalarını takip etmek için tuttuğu nisan ayı harcama defterine göre mayıs ayı harcama planını yapmıştır.

NİSAN AYI HARCAMA DEFTERİ					
SIRA NO	TARİH	HARCAMANIN TÜRÜ	KATEGORİ	HARCAMANIN ŞEKLİ (Zorunlu / İsteğe Bağlı)	TUTAR (TL)
1	01.04.2022	Taksi	Ulaşım	İsteğe bağlı	70,00
2	02.04.2022	Market	Gıda	Zorunlu	120,00
3	04.04.2022	Minibüs ücreti	Ulaşım	Zorunlu	20,00
4	07.04.2022	Lokanta	Gıda	Zorunlu	70,00
5	08.04.2022	İlaç	Sağlık	Zorunlu	60,00
6	09.04.2022	Muayene	Sağlık	Zorunlu	300,00
7	10.04.2022	Taksi	Ulaşım	İsteğe bağlı	80,00
9	13.04.2022	Tiyatro	Eğlence	İsteğe bağlı	50,00
10	14.04.2022	Market	Gıda	Zorunlu	70,00
11	15.04.2022	Market	Gıda	Zorunlu	300,00
12	16.04.2022	Konser	Eğlence	İsteğe bağlı	150,00
13	18.04.2022	Tiyatro	Eğlence	İsteğe bağlı	60,00
14	20.04.2022	Minibüs ücreti	Ulaşım	Zorunlu	10,00

15	21.04.2022	Market	Gıda	Zorunlu	200,00
16	23.04.2022	Otobüs bileti	Ulaşım	Zorunlu	70,00
17	25.04.2022	Muayene	Sağlık	Zorunlu	100,00
18	26.04.2022	Sinema	Eğlence	İsteğe bağlı	130,00
19	27.04.2022	Pantolon	Giyim	İsteğe bağlı	300,00
20	30.04.2022	Ayakkabı	Giyim	İsteğe bağlı	350,00
TOPLAM					2.510,00

1. Aylık geliri 6.000,00 TL olan Nilüfer'in nisan ayı harcama defterini dikkate alarak mayıs ayı harcama planını tablo üzerine yapınız.

MAYIS AYI HARCAMA PLANI	
DÖNEM	MAYIS
GELİR TUTARI (TL)	6.000,00
ZORUNLU HARCAMALAR (TL) (KATEGORİ)	TUTAR (TL)
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
Zorunlu Harcamaların Toplamı	?
İSTEĞE BAĞLI HARCAMALAR (KATEGORİ)	
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
?	?
İsteğe Bağlı Harcamaların Toplamı	?
GENEL TOPLAM	?

2. Nilüfer'in mayıs ayına ait zorunlu ve isteğe bağlı harcamalarıyla ilgili tasarrufa gitmesi yönünde ona neler önerirsiniz?

B. Ailenizin aylık harcamalarını zorunlu ve isteğe bağlı giderler olarak sınıflandırarak iki aylık harcama planı yapınız.

6.3. FİNANSAL HEDEFLER KOYMA

Hedef sahibi olmak başarılı bir yaşam sürmenin ilk koşuludur. Hedefine sadık kalan birey yolunu kaybetmeden sonuca ulaşır. Doğru hedeflerin belirlenmesi, isteklere ulaşma yolunda ilerlenip ilerlenmediğinin takip edilmesini sağlar. Ekonomik anlamda daha güvenli ve bol getirili bir yaşam sürmek için yapılabileceklerin belirlenmesi ve planlanmasına **finansal hedef koyma** denir.

Finansal hedef belirlerken dikkat edilecek hususlar şunlardır:

a) **Mevcut Durumun Belirlenmesi:** Gelirler, giderler, borçlar, birikimler vb. gerçekçi olarak belirlenerek mevcut finansal durumu gösteren bir tablo oluşturulmalı.

b) **Hedeflerin Belirlenerek Listelenmesi:** Ulaşılabilir istekler öncelikli ihtiyaçlara göre sıralanmalı. Mevcut gelir durumuna göre ulaşılması mümkün olmayan hedefler belirlenmemeli.

c) **Bütçe Oluşturulması:** Gelir ve giderlere göre bütçe oluşturularak yapılabilecek birikimler belirlenmeli. Hesaplanan birikimlerin belirlenen hedeflere ulaşmak için yeterli olmadığı görülürse gelirleri artırmak ya da giderleri azaltmak gibi gerekli tedbirler alınmalı.

ç) **Zamanın Planlanması:** Birikimler için bir vade belirlenmeli ve adım adım hedefe doğru ilerlenmeli. Örneğin her ay 2.000,00 TL birikim yapıldığında yıl sonunda 24.000,00 TL tutarında birikime ulaşılır.

Örnek

BURAK'IN MEVCUT MALİ DURUMU	
Aylık Gelir	9.000,00 TL
Birikim Tutarı	20.000,00 TL
Zorunlu Giderler	2.000,00 TL
İsteğe Bağlı Giderler	2.500,00 TL
Borçlar	10.000,00 TL

Mevcut mali durumu verilen Burak'ın satın almak istediği aracın fiyatı 70.000,00 TL'dir. Burak bu aracı bir yıl sonra alma hedefi koymuştur.

Burak, hedefini gerçekleştirmek için nasıl bir çalışma yapmalıdır?

Çözüm

İHTİYAÇ DUYULAN TOPLAM BİRİKİM TUTARI	
Ödenecek borçlar	10.000,00 TL
Araç fiyatı	70.000,00 TL
Mevcut birikim tutarı	(20.000,00 TL)
İhtiyaç duyulan birikim tutarı	60.000,00 TL

İhtiyaç duyulan aylık birikim tutarı: 60.000,00 TL / 12 = 5.000,00 TL'dir.

Burak'ın aylık gelirinden her ay en az 5.000,00 TL tasarruf etmesi gerekmektedir. İleride ortaya çıkabilecek acil durum ihtiyaçlarını da dikkate alarak harcamalarını planlamalıdır. Bunun için öncelikle isteğe bağlı giderlerini azaltma yolunu seçmesi uygun olacaktır. İsteğe bağlı giderlerini 2.500,00 TL'den 2.000,00 TL'ye indirdiğinde finansal hedefine ulaşacaktır.

FİNANSAL HEDEFE ULAŞMAK İÇİN YAPILAN PLANLAMA			
Aylık Gelir	9.000,00 TL	Zorunlu Giderler	2.000,00 TL
		İsteğe Bağlı Giderler	**2.000,00 TL**
Toplam Aylık Gelir Tutarı	**9.000,00 TL**	**Toplam Aylık Giderler**	**4.000,00 TL**

Aylık tasarruf tutarı = 9.000,00 TL – 4.000,00 TL = 5.000,00 TL
Bir yıl sonunda gerçekleşecek birikim tutarı = 5.000,00 x 12 = 60.000,00 TL

6.3. DERS İÇİ ETKİNLİK

20,00 TL günlük harçlığından tasarruf yaparak fiyatı 2.160,00 TL olan tablet satın almak isteyen bir öğrencinin günlük giderleri verilmiştir.
Zorunlu Giderler : 13,00 TL
İsteğe Bağlı Giderler : 7,00 TL
İstenen: Bir yıl sonra istediği tableti satın almak için nasıl bir planlama yapmalıdır?

6.4. BÜTÇEDE YER ALAN KALEMLER

Finansal hedefler dikkate alınarak yapılan bir bütçede gelecekteki finansal hedeflerin gerçekleşmesi tahmin edilir. Hedeflerdeki sapmaları görebilmek ve sonraki dönem bütçesinde dikkate almak için dönem sonunda tahmin edilen tutarların yanına gerçekleşme tutarları da yazılmalıdır (Tablo 6.1).

Tablo 6.1: BÜTÇE KALEMLERİ

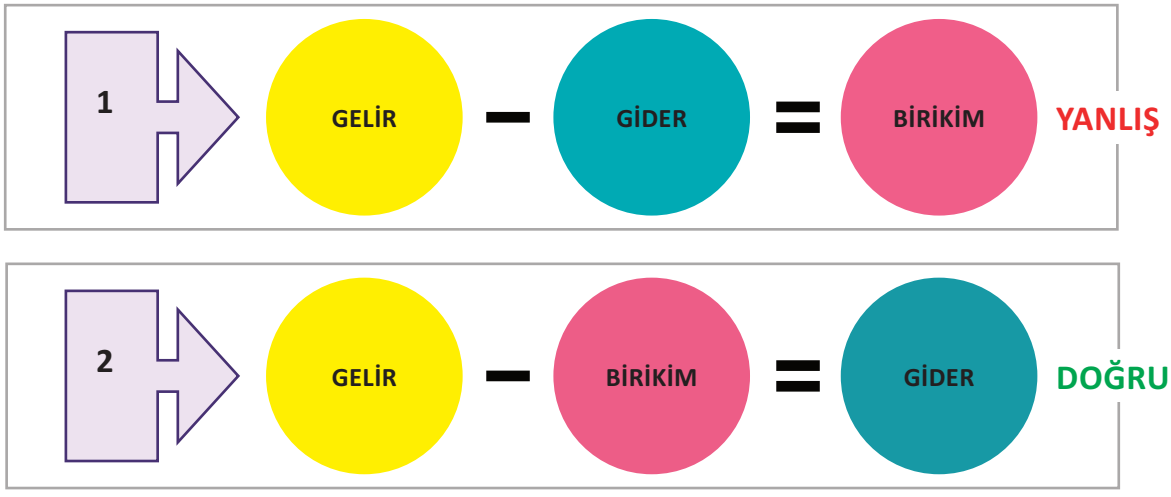
DÖNEM			
GELİRLER	PLANLANAN	GERÇEKLEŞEN	FARK
BİRİKİM			
BORÇLAR (-)			
GİDERLER (-)			
TASARRUF			
YATIRIMLAR			

Bütçede şu kalemler yer alır:

a) **Bütçe Dönemi:** Bütçe belirli bir dönemi içermelidir. Geliri aylık olanların aylık bütçe hazırlaması gerekir.

b) **Gelirler:** Bütçe döneminde gerçekleşmesi beklenen tüm gelirler ayrıntılı olarak belirtilmelidir. Örneğin burs, harçlık, maaş vb.

c) **Birikim:** Harcamadan bir kenara ayrılan parasal tutardır. Elde edilen gelirin en az %10'unun birikim için ayrılması gerekir. Bireylerin genellikle gelirinden giderini çıkardıktan sonra kalan tutarı birikim olarak ayırdığı görülmektedir (şekil 6,1'deki birinci durum gibi). Ancak bu durumda birikim tutarı giderlerin oluşumuna göre bırakılmış olur. Giderler sürekli değişkenlik gösterdiği için birikim yapmak zorlaşır. Gelir bireyin eline geçtiğinde en az %10 oranında birikim yapacağı tutarı ayırıp kalan tutar üzerinden giderini planlar (şekil 6.12'deki ikinci durum gibi).

Örnek: Birikimlerini bir finansal hedef doğrultusunda takip etmeye karar veren İbrahim'in aylık 10.000,00 TL maaş geliri vardır. Kızının okul masrafları için 15.01.2022 - 15.09.2022 tarihleri arasında gelirinin %10'u oranında aylık birikim yapmayı planmaktadır. İbrahim'in birikimlerini düzenli takip etmesi için gerekli birikim takip tablosunu düzenleyiniz.

Çözüm

Aylık birikim tutarı = Gelir x 0,10
= 10.000,00 TL x 0,10
= 1.000,00 TL

BİRİKİM TAKİP TABLOSU				
BİRİKİM AMACI	GEREKLİ TUTAR	BİRİKİM YAPILACAK AY SAYISI	BİRİKİME BAŞLAMA TARİHİ	BİTİŞ TARİHİ
EĞİTİM MASRAFI	9.000,00 TL	9	15.01.2022	15.09. 2022

TARİH	AYLIK BİRİKİM TUTARI (A)	BAKİYE (KALAN) (Toplam tutar – A)
15.01.2022	1.000,00 TL	8.000,00 TL
15.02.2022	1.000,00 TL	7.000,00 TL
15.03.2022	1.000,00 TL	6.000,00 TL
15.04.2022	1.000,00 TL	5.000,00 TL
15.05.2022	1.000,00 TL	4.000,00 TL
15.06.2022	1.000,00 TL	3.000,00 TL
15.07.2022	1.000,00 TL	2.000,00 TL
15.08.2022	1.000,00 TL	1.000,00 TL
15.09.2022	1.000,00 TL	0 TL

Yukarıdaki tablo incelendiğinde İbrahim'in aylık 10.000,00 TL'lik gelirinden %10 birikim ayırarak 15.09.2022 tarihinde kadar ayda 1.000,00 TL birikimle 9.000,00 TL'lik kızının okul masrafını tamamladığı görülmektedir.

ç) **Giderler:** Gerçekleşmesi beklenen giderler, sabit ve isteğe bağlı olarak alt kalemleriyle birlikte ayrıntılı listelenmelidir. Örneğin kira, mutfak, ulaşım, faturalar, sağlık, eğitim, iletişim, giyim, eğlence, kişisel bakım, tatil vb.

d) **Tasarruflar:** Gelir ve gider arasındaki fark tutarı yazılmalıdır.

e) **Yatırımlar:** Birikimlerin yönlendirildiği yatırım tercihleri ve getiri beklentileri listelenmelidir.

f) **Gerçekleşme Farkı:** Tahmin edilen (planlanan) tutar ile gerçekleşen tutar arasındaki fark belirlenir.

6.4. DERS İÇİ ETKİNLİK

Aşağıdaki ifadelerin hangi bütçe kalemine ait olduğunu karşısındaki boşluğa yazınız.

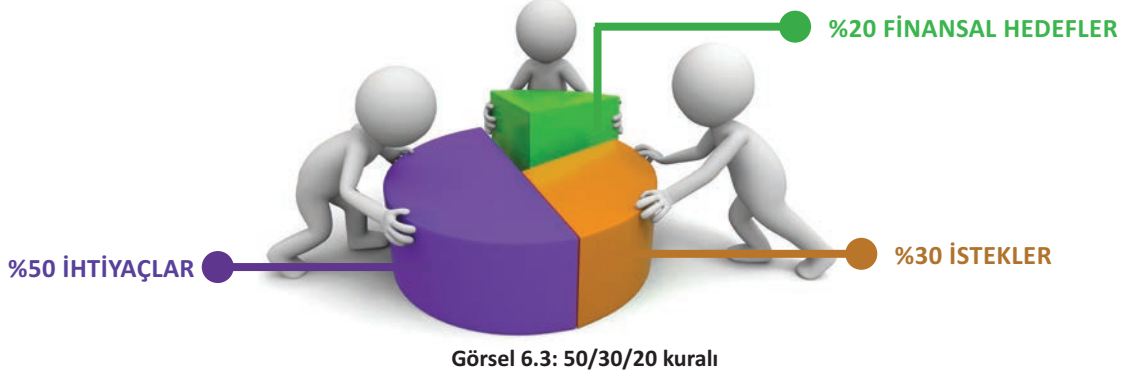
Aylık maaşından artırdığı parayı BES'e yatıran kişinin her ay %30 devlet katkısından getiri sağlaması	
Maaşını üç ayda bir alan emeklinin ocak, şubat ve mart aylarına ait harcamalarını üç aylık planlaması	
Ocak ayında 1.300,00 TL gıda harcaması yapmayı planlayan bir kişinin 150,00 TL fazla harcaması	
Bir kişinin harcamalarını ev kirası, market, ulaşım vb. şekilde sıralaması	

6.5. BÜTÇE OLUŞTURULMASI

Bireysel bütçe yapmanın belirlenmiş bir şekli yoktur. İnternetten veya cep telefonlarından farklı bütçe uygulamaları bulunarak kullanılabileceği gibi bir kâğıt üzerine de yazılabilir. Bütçe planının şekli değil gerçekliği ve disiplinli bir şekilde uygulanması önemlidir.

Harvard Üniversitesinde hukuk profesörü olan Elizabeth Warren tarafından tarafından ortaya konan 50/30/20 kuralı, işçi ailelerin geleceğe ve riskli durumlara hazırlanmak için harcamalarını planlamaları amacıyla tasarlanmıştır.

50/30/20 kuralı içindeki her sayısal değer, gider yüzdesini ifade etmektedir (Görsel 6.3). Buna göre hazırlanacak bütçenin %50'si zorunlu ihtiyaçlara, %30'u kişisel harcamalara (istekler), %20'si tasarruf ve birikim vb. finansal hedeflere ayrılır. Bu durum sağlıklı bütçe oluşturulmasında önemlidir. Bireyin hazırladığı bütçeye sadık kalabilmesi gelir elde ettiğinde nereye, ne kadar, hangi harcamaları yapacağını bilmesiyle mümkündür.

Görsel 6.3: 50/30/20 kuralı

Bireyin ihtiyaçlarını ve isteklerini ihtiyaçlar hiyerarşisine göre dengeli bir şekilde, gelir ve giderleri kalemlere ayırarak bütçede göstermesi gerekir. Bireyin finansal hedeflere ulaşma sürecinde " istek mi ihtiyaç mı?" ayrımı yapması bu noktada oldukça önemlidir. 50/30/20 kuralındaki oranlar şunlardır:

a) **%50 İhtiyaçlar:** İhtiyaç, karşılandığında haz ve doyum, karşılanmadığında acı ve üzüntü veren duygudur. Örneğin

- Bakkaliye
- Kira
- Faturalar

b) **%30 İstekler:** İstekler, kişinin arzu ettiği ve zaruriyet gerektirmeyen harcamalardır. Örneğin

- Tatil
- Eğlence
- Film izlemeyi sağlayan abonelik tabanlı hizmet

c) **%20 Finansal Hedefler:** Finansal hedef, insanların hayatının herhangi bir alanında koyduğu hedeflerden farklı değildir. Örneğin

- Borç ödemeleri
- Yatırım
- Birikim
- Acil durum fonu
- Emeklilik katkı payı vb.

50/30/20 kuralı bütçeyi daha iyi planlamak için bir kılavuzdur. Harcamaları izlemek için mutlaka bütçe yapılmalıdır. Hazırlanan bütçede harcamalar 50/30/20 kuralındaki yüzdeler hedef alınarak ayarlanır.

Çoğu insan az para biriktirir ve bilinçsiz bir şekilde fazla harcama yapar. 50/30/20 kuralı, kişilerin finansal alışkanlıklarının farkında olmaları ve çok fazla harcama yapmamayı ve birikim yapmayı sağlamanın bir yoludur.

50/30/20 kuralının işleyişi şu şekilde gerçekleşir:

a) **Aylık gelirlerin hesaplanması:** Kişinin eline geçen tüm gelirler toplanır. Örneğin harçlık, burs, maaş, vb.

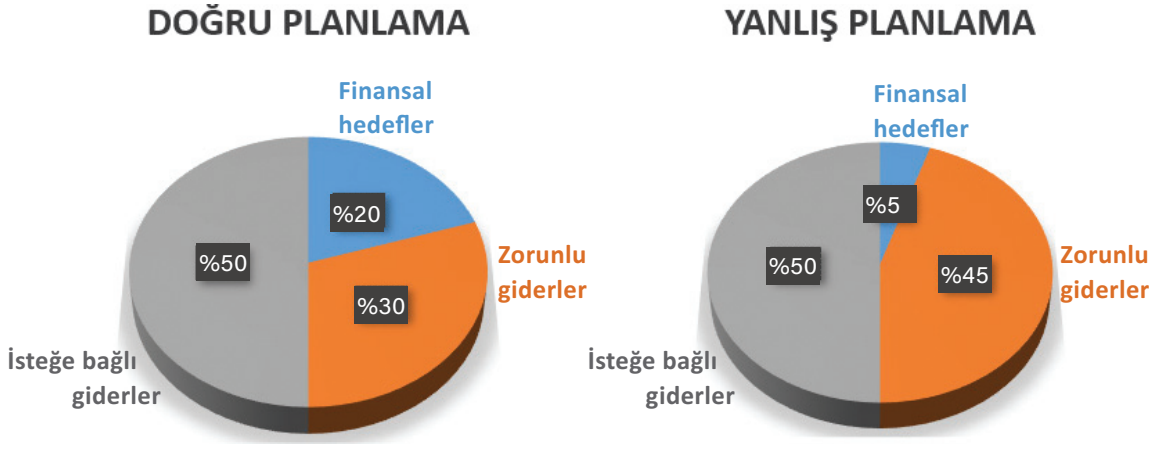
b) **Her kategori için bir harcama eşiğinin hesaplanması:** 50/30/20 kuralındaki her yüzdelik dilim bir kova gibi düşünülebilir. Aylık harcamalar 50/30/20 kuralındaki her bir yüzdenin düştüğü kategori altında listelenerek hesaplanır ve daha önce yapılan bütçelerle karşılaştırılarak kontrol edilir. Bireyin ideal olarak her kategoride ne kadar harcama yapması gerektiğini görmesi için elde ettiği gelirlerin %50'sini ihtiyaçlara, %30'unu isteklere ve %20'sini finansal hedeflere ayırması gerekir.

Örneğin Gülşen'in kasım ayı gelirleri toplamı 20.000,00 TL'dir. 50/30/20 kuralına göre şöyle hesaplanır:

A) Aylık toplam gelir	20.000,00 TL
B) İhtiyaçlara ayrılması gereken tutar	A x 0,50
	20.000,00 TL x 0,50
	10.000,00 TL
C) İsteklere ayrılması gereken tutar	A x 0,30
	20.000,00 TL x 0,30
	6.000,00 TL
D) Finansal hedeflere ayrılması gereken tutar	A x 0,20
	20.000,00 TL x 0,20
	4.000,00 TL

Buna göre Gülşen bütçesini hazırlarken 20.000,00 TL'lik gelirinin 10.000,00 TL'sini ihtiyaçları için, 6.000,00 TL'sini istekleri için, 4.000,00 TL'sini finansal hedefleri ve tasarruf etmek için kullanabilir.

c) **Bütçenin takip edilmesi:** Birey her ay yaptığı harcamalarını takip edip ileride 50/30/20 kuralındaki eşiklere bağlı kalmak için gerektiğinde değişiklik yapmalıdır. Harcamaları planlamak için bütçe gözden geçirilir ve harcamaların bu hedeflerle ne kadar uyumlu olduğu araştırılır. 50/30/20 kuralı, bütçe yapbozunun yalnızca bir parçasıdır. Bireyin bütçesini bu yüzdelere göre oluşturması gerekir. Harcamalar takip edilmedikçe hedeflere gerçekten ulaşılıp ulaşılmadığı bilinemez (Grafik 6.1). Birey için mali durumunu belirlemek kafa karıştırıcı olabilir ve nereden başlanacağı bilinemeyebilir. 50/30/20 kuralı iyi çalışan ve bireyin finansal nabzını ölçen etkili bir yoldur.

Grafik 6.1: 50/30/20 kuralının doğru ve yanlış kullanımı

Bütçe yapılırken dikkat edilecek hususlar şunlardır:

- Bütçe yapmak alışkanlık hâline getirilmeli.
- Elde edilen gelirden fazla harcama yapılmamalı.
- Harcamalar yapılmadan önce mutlaka birikim yapılmalı, gelirin en az %10'u birikim için ayrılmalı.
- Harcamaları kontrol altına alabilmek için harcama defteri tutulmalı.
- Bütçenin gerçekçi olmalı.
- Aylık harcamalar gözden geçirilip başlıklar altında toplanmalı.
- Ödeme ve gelirler takvime yerleştirilmeli.
- Bütçe açık verdiğinde harcamaları kısma yolları aranmalı.
- Harcamalar kısılamıyorsa ek gelir yaratmanın yolları düşünülmeli.
- Bütçe esnek olmalı ve beklenmedik durumlara göre yeniden şekillendirilmeli.
- Bütçedeki gelir gider kalemleri bireyin yaşamına uygun olmalı.
- Çok ayrıntılı bütçe hazırlanmamalı, bütçe karmaşık hâle getirilmemeli.
- Birey gelecek ay giderleri için kendine uygun limitler koymalı.
- Bütçe yaparken gerçekçi olunmalı, bir anda yapılamayacak tasarruf hedefleri konulmamalı.
- Bütçeye sadık kalınmalı.
- Bütçe bir kere değil her ay düzenli yapılmalı.

BİLGİ NOTU

Bütçe Hakkı: Hükümetin devlet bütçesini kanun hükümleri çerçevesinde kullanıp kullanmadığını halkın temsilcisi meclis tarafından denetlenmesine **bütçe hakkı** denir. Monarşiden demokrasiye geçişin anahtarıdır. Devletin yapacağı hizmetlerin neler olacağı, hangi hizmete ne kadar para ayrılacağı, kamusal hizmetler için gerekli olan kaynakların nasıl toplanacağı devlet bütçesiyle belirlenir. Bütçe hakkının tarihsel gelişimi üç aşamada gerçekleşmiştir.

Harcama Yapma Hakkı: Toplumsal ihtiyaçların kamu hizmetlerine konu olması.

Vergi Alma Hakkı: Kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli kamu gelirlerinin belirlenmesi ve toplanması.

Her Yıl Bütçeyi Tasdik Hakkı: Karar yetkisinin kimin, ne zaman ve nasıl kullanacağının belirlenmesi.

Örnek: Bir ailenin ocak ve şubat aylarına ait gerçekleşmiş bütçesi şöyledir:

AYLIK BİREYSEL BÜTÇE

DÖNEM	OCAK			ŞUBAT		
A) GELİRLER	**PLANLANAN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**	**PLANLANAN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**
Gelir-1	7.000,00 TL	7.000,00 TL	0,00 TL	7.000,00 TL	7.000,00 TL	0,00 TL
Gelir-2	2.000,00 TL	2.000,00 TL	0,00 TL	2.100,00 TL	2.100,00 TL	0,00 TL
Toplam Gelir	**9.000,00 TL**	**9.000,00 TL**	0,00 TL	**9.100,00 TL**	**9.100,00 TL**	**0,00 TL**
GİDERLER	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**
Zorunlu	**4.190,00 TL**	**4.280,00 TL**	**90,00 TL**	**4.190,00 TL**	**4.430,00 TL**	**240,00 TL**
Kredi taksiti	500,00 TL	500,00 TL	0,00 TL	500,00 TL	500,00 TL	0,00 TL
Kira	800,00 TL	800,00 TL	0,00 TL	800,00 TL	800,00 TL	0,00 TL
Telefon	60,00 TL	60,00 TL	0,00 TL	60,00 TL	60,00 TL	0,00 TL
İnternet	100,00 TL	100,00 TL	0,00 TL	100,00 TL	100,00 TL	0,00 TL
Aidatlar	80,00 TL	90,00 TL	10,00 TL	80,00 TL	80,00 TL	0,00 TL
Gıda	1.500,00 TL	1.600,00 TL	100,00 TL	1.500,00 TL	1.750,00 TL	250,00 TL
Elektrik	150,00 TL	140,00 TL	-10,00 TL	150,00 TL	160,00 TL	10,00 TL
Su	100,00 TL	80,00 TL	-20,00 TL	100,00 TL	85,00 TL	-15,00 TL
Ulaşım	200,00 TL	220,00 TL	20,00 TL	200,00 TL	190,00 TL	-10,00 TL
Isınma	400,00 TL	415,00 TL	15,00 TL	400,00 TL	380,00 TL	-20,00 TL
Diğer	300,00 TL	275,00 TL	-25,00 TL	300,00 TL	325,00 TL	25,00 TL
İsteğe Bağlı	**3.140,00 TL**	**3.135,00 TL**	**-5,00 TL**	**3.140,00 TL**	**2.680,00 TL**	**-460,00 TL**
Beyaz Eşya	1.000,00 TL	900,00 TL	-100,00 TL	1.000,00 TL	950,00 TL	-50,00 TL
Mobilya	600,00 TL	800,00 TL	200,00 TL	600,00 TL	250,00 TL	-350,00 TL
Tamir bakım	250,00 TL	225,00 TL	-25,00 TL	250,00 TL	200,00 TL	-50,00 TL
Giyim	350,00 TL	400,00 TL	50,00 TL	350,00 TL	500,00 TL	150,00 TL
Tiyatro ve sinema	150,00 TL	180,00 TL	30,00 TL	150,00 TL	120,00 TL	-30,00 TL
Seyahat	300,00 TL	180,00 TL	-120,00 TL	300,00 TL	200,00 TL	-100,00 TL
Kitap	120,00 TL	120,00 TL	0,00 TL	120,00 TL	100,00 TL	-20,00 TL
Kişisel bakım	170,00 TL	170,00 TL	0,00 TL	170,00 TL	190,00 TL	20,00 TL
Diğer	200,00 TL	160,00 TL	-40	200,00 TL	170,00 TL	-30,00 TL
B) TOPLAM GİDER	**7.330,00 TL**	**7.415,00 TL**	**85**	**7.330,00 TL**	**7.110,00 TL**	**-220,00 TL**
C) TASARRUF (A-B)	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**
	1.670,00 TL	1.585,00 TL	-85	1.770,00 TL	1.990,00 TL	220,00 TL
D) YATIRIMLAR	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**	**TAHMİN**	**GERÇEKLEŞEN**	**FARK**
Bireysel Emeklilik	400,00 TL	400,00 TL	0	400,00 TL	400,00 TL	0,00 TL
Hisse Senedi	1.000,00 TL	1.000,00 TL	0	1.000,00 TL	1.000,00 TL	0,00 TL
Kıymetli Maden	270,00 TL	185,00 TL	-85	370,00 TL	140,00 TL	-230,00 TL

6.5. DERS İÇİ ETKİNLİK

Murat'ın mayıs ayındaki gelir, birikim ve giderlerine ait bilgileri şöyledir:

BÜTÇE VERİLERİ	TUTAR
GELİRLER	
Burs	5.000,00 TL
Harçlık	1.000,00 TL
BİRİKİM (Gelir Toplamının %10'u)	600,00 TL
GİDERLER	
Zorunlu Giderler	
Telefon	60,00 TL
İnternet	35,00 TL
Gıda	200,00 TL
Elektrik	65,00 TL
Su	100,00 TL
Ulaşım	150,00 TL
Isınma	400,00 TL
İsteğe Bağlı Giderler	
Giyim	500,00 TL
Tiyatro ve sinema	150,00 TL
Kişisel bakım	500,00 TL
Kitap / Gazete / Dergi	300,00 TL
Eğlence vb.	450,00 TL
YATIRIMLAR	
Hisse senedi	400,00 TL
Yatırım fonu	300,00 TL

1. **Murat'ın mayıs ayı bütçesini tabloya yerleştiriniz.**

MURAT'IN BÜTÇESİ	
DÖNEMİ	**OCAK**
A) GELİRLER (Burs + Harçlık)	
Burs	**?**
Harçlık	**?**
B) BİRİKİM (Gelir Toplamının %10'u)*	**?**
C) GİDERLER (Zorunlu + İsteğe Bağlı)	**?**

Zorunlu Giderler	
Telefon	**?**
İnternet	**?**
Gıda	**?**
Elektrik	**?**
Su	**?**
Ulaşım	**?**
Isınma	**?**
Zorunlu Giderler Toplamı	**?**
İsteğe Bağlı Giderler	
Giyim	**?**
Tiyatro ve sinema	**?**
Kişisel bakım	**?**
Kitap / Gazete / Dergi	**?**
Eğlence vb.	**?**
İsteğe Bağlı Giderler Toplamı	**?**
D) TASARRUF = [A - (B+C)]	**?**
E) YATIRIMLAR	
Hisse senedi	**?**
Yatırım fonu	**?**
Yatırımların Toplamı	**?**

***Birikim oranı uzmanlar tarafından en az %10 olarak önerilmektedir. Birikim oranı bireyin finansal hedeflerine göre artabilir.**

2. Hazırladığınız bütçeye göre soruların cevaplarını karşılarındaki boşluklara yazınız.

Murat'ın mayıs ayı bütçesi açık vermiş midir? Neden?	
Murat'ın birikim ve tasarruflarının toplamını belirleyiniz.	
Murat'ın daha fazla tasarruf yapabilmesi için ona neler önerirsiniz?	

3. Hazırladığınız bütçeye göre Murat 50/30/20 kuralına uygun bütçeyi oluşturmuş mudur? Gerekli hesaplamaları tablodaki boş alanlara yapınız, sonuçları karşılaştırarak yorumlayınız.

YÜZDELİK DİLİMLER	BÜTÇEDEKİ MEVCUT DURUMA GÖRE HESAPLAMA	50/30/20 KURALINA GÖRE HESAPLAMA
İhtiyaçlar		
İstekler		
Finansal Hedefler		

Sonuç: .....
.....
.....
.....
.....
.....

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Belirli bir ..... gerçekleşmesi öngörülen gelir ve giderleri ayrıntılarıyla gösteren çizelgeye bütçe denir.

2. Tasarruf yapmak ve yapılan tasarrufları yatırıma yönlendirmenin ilk adımı ..... yapmaktır.

3. Harcama planı, gelecekte belirli bir dönemde gerçekleşmesi öngörülen ..... ayrıntılarıyla gösteren çizelgedir.

4. Bireyin mevcut gelir durumunu dikkate almadan ..... belirlemesi hayalcilikten başka bir şey değildir.

5. Yapılan bütçe gerçekleştikten sonra tahmin edilen gider tutarı ile ..... gider tutarı arasındaki fark belirlenmelidir.

B) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi bütçenin özelliklerinden değildir?

A) Belirli bir dönemi kapsar.
B) Giderler gelirlerden fazla olmalıdır.
C) Gelir ve giderler tahminîdir.
D) Gelir ve giderler ayrıntılı yazılır.
E) Devlet bütçesi bir kanundur.

2. Aşağıdakilerden hangisi bütçenin yapılma nedenlerinden birisidir?

A) Alışverişlerde indirimlerden faydalanmak.
B) Harcamaları kredi kartıyla yapmak.
C) Gereksiz giderleri tespit etmek.
D) Borçlanarak yatırım yapmak.
E) Daha fazla harcama yapmak.

3. Aşağıda kredi kartı ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Kredi kartıyla yapılan harcama borç değildir.
B) Kredi kartı limiti aylık toplam gelirin 5 (beş) katını geçmemelidir.
C) Kredi kartı toplam aylık taksit tutarı, aylık gelirin %25'ini geçmelidir.
D) Kredi kartının asgari tutarı değil borcun tamamı ödenmelidir.
E) Kredi kartı limitinin tamamı kullanılmalıdır.

4. Finansal hedef belirlenirken aşağıdakilerden hangisi dikkate alınmaz?

A) Daha önce yapılan yatırımın getirisinin yükselmesi beklenmelidir.
B) Mevcut gelir, gider ve borçlar belirlenmelidir.
C) Hedefler belirlenerek listelenmelidir.
D) Bütçe oluşturulmalıdır.
E) Birikimler için vade belirlenmelidir.

5. Aşağıdakilerden hangisi bütçede yer almaz?

A) Gerçekleşmesi beklenen gelirler
B) Gerçekleşme farkı
C) Yatırım tercihleri
D) Yatırımdan getiri beklentileri
E) Geçmiş dönem giderleri

1. ÖĞRENME BİRİMİ

A.

1.	Finans
2.	Finansal farkındalık
3.	Tuz
4.	Takas
5.	Enflasyon
6.	Merkez
7.	Finansal okuryazarlık

B.

1.	A	2.	E	3.	B	4.	D	5.	B	6.	A	7.	A	8.	A	9.	A	10.	E	11.	D	12.	E

2. ÖĞRENME BİRİMİ

A.

1.	120
2.	2008 küresel finansal krizinin
3.	T.C. Merkez Bankası
4.	1982
5.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

B.

1.	D	2.	C	3.	A	4.	E	5.	D	6.	C

3. ÖĞRENME BİRİMİ

A

1.	zorunlu ihtiyaçlar
2.	ihtiyaç
3.	e-ticaret
4.	bilgi edinme hakkı
5.	kredi kartı

B

1.	C	2.	D	3.	C	4.	E	5.	C

C

1. Eğer çalışır durumda bir telefon mevcutsa yeni bir cep telefonu istek, yoksa ihtiyaçtır.
2. Türkiye'de kredi kartı kullanırken yapılan hatalar a) İhtiyaç olmamasına rağmen kart almak. b) Kredi kartı borcunu eksik yatırmak. c) Faiz oranlarına dikkat etmemek. d) Sözleşmeleri dikkatli okumamak. e) Kredi kartı kullanılmadığında borç yaratmayacağını düşünmek.
3. Çevrim içi (online) alışverişin avantajları a) Zamandan tasarruf edilir. b) Enerji tasarrufu edilir. c) Daha çok ürün alternatifi vardır. Çevrim içi (online) alışverişin dezavantajları a) Ürünleri deneme ya da görme şansı yoktur. b) Ürünün tüketiciye ulaşması zaman alır. c) Ürünle ilgili bir sorun yaşandığında anında çözüm bulunamaz. d) Güvenlik ihlali yaşanabilir.
4. Tüketici, yedi gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.
5. Kişiler bir mal ya da hizmet alacakları zaman isteyerek ya da istemeyerek aile bireylerinin etkisinde kalırlar. Ailede edinilen alışkanlıklar, aile üyelerinin şu andaki ve ilerdeki davranışlarını etkiler.

4. ÖĞRENME BİRİMİ

A

1.	Tasarruf
2.	31 Ekim
3.	paylaşım ekonomisi
4.	güvenirlilik ve bütçeye uygunluk
5.	21 kuralı
6.	borsa

B

1.	A	2.	D	3.	A	4.	D	5.	B

C

1. Kripto para; nakit varlıklara alternatif olarak kullanılabilen, takas ve değer saklama aracı olarak özellik gösteren, temelini hukuki yasalardan değil bilişim ve yazılım alanındaki kriptografi tekniklerinden alan dijital ve finansal varlıklardır.
2. Paylaşım ekonomisinin avantajları a) Daha ucuz ürün ve hizmet b) Ek gelir c) Kişilerarası dayanışma d) Kıt kaynakların verimli kullanımı
3. Doğal kaynaklardan, zaman, enerji, üretim ve tüketimden yapılan her türlü yeterli kullanım tasarruftur. Gereksiz yere su kullanmamak, kullanılmayan aletlerin ve odaların elektriğini kapatmak tasarruf sağlamanın başka yoludur.
4. Sermaye piyasası araçlarının belirli bir vadede geri alma taahhüdüyle satılmasına repo adı verilir.
5. Tahvil ve bonolar, şirketlerin ya da bankaların bulunduğu ülke içinden sağladıkları iç borçlanma araçlarıyken, Eurobondlar ise yabancı ülkelerden sağlanan uzun vadeli dış borçlanma araçlarıdır.

5. ÖĞRENME BİRİMİ

A

1.	yüksek
2.	10
3.	ödeme
4.	bankalar
5.	menkul kıymet
6.	halka arz
7.	temel

B

1.	E	2.	B	3.	D	4.	A	5.	C

6. ÖĞRENME BİRİMİ

A

1.	dönemde
2.	bütçe
3.	harcamaları
4.	hedef
5.	gerçekleşen

B

1.	B	2.	C	3.	D	4.	A	5.	E

Adıyaman, D. (2020). Kobi'lerde Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Şır¬nak İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitü-sü, Çankırı.

Aksoylu, S., Boztosun, D., ALTINIŞIK, F. & Baraz, E.H. (2017). Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Temel Bir İn-celemesi: Kayseri İli Örneği. Muhasebe ve Finans Dergisi, 75.

Aydın, A. D. (2018). Türkiye'de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 1(1), 12-20.

Barmaki, N. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araş-tırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Doktora Tezi, pp. 10-25.

Barış, S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. TESAM Akademi Dergisi, pp. 13-38.

Baysa, E., & Karaca, SS (2016). Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygula¬-ma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 71, pp. 109-126.

Bawden, D. (2001). Information And Digital Literacies: A Review Of Concepts. Journal Of Documentation, pp. 218-259.

Bakan, A. Z. (2020). Finansal Okuryazarlık, Yaşam Tatmini ve Liderlik Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması. İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Bayram, S. S. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Es¬-kişehir.

Bedir, H. (2020). Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitü¬-sü, Mersin.

Çelikten, L. (2020). Marmara Finansal Okuryazarlık Programının Geliştirilmesi ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversi-te-si/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dalcı, G. (2021). Otel Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Kültürlerarası Karşılaştırılması. (Ya-yım-lanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Demirkıran, T. (2019). Kırıkkale Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yö¬-nelik Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Dinçerol, F. O. (2021). Turizm Sektöründeki Yöneticilerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Orta Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Lisan-süstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

Durmuşkaya, S., & Kavas, Y. (2018). Akademik Gelişim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(3), pp. 925-939.

Dursun, B. O. Z. (2019). Kütahya İlinde Bulunan Özel Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenci Velilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 82, pp. 147-160.
Eker, D. & Başpınar, Z.A. (2022). Sosyal Medya ve İnternet Kullanımının Finansal Sistem İçindeki Yeri Üzerine Bir Literatür Araştırması. İşletme Dergisi, 1 (176), pp. 189.

Er, B. & Taylan, A. E. (2017). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 7(14), pp. 297-317.

Erkılıç, A. (2019). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri ve Matematik Ders Başarıları Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Fidancı, H. (2021). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Algılarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Okuryazarlık. İlköğretim Online, 16 (3), 935-948, 2017. [On-li-ne]:http://ilkogretim-online.org.tr DOI: 10.17051/ilkonline.2017.330233.
Jorgensen, B. L. (2007). Financial literacy of college students: Parental and peer influences (Doctoral dis-ser-tation, Virginia Tech).

Kartal, Y. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış Düzeylerini Be-lirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Necmettin Erbakan Üniversitesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, H. (2019). Finansal Okuryazarlık ve İİBF'de Verilen Muhasebe-Finansman Derslerinin Finansal Okur¬-yazarlık Üzerine Etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Kayacan, E. N. (2019). Hanehalkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kılıç, Y. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Kılıç, Y., Ata, H. A. & Seyrek, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 66 , pp. 129-150. DOI: 10.25095/mufad.396535.
Kulak, Ü. (2021). Esnafların Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Muğla İli Örneği. (Yayımlanma¬-mış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Onat, O. K. & Yöntem, H. (2022). Finansal Okuryazarlığın Bireysel Emeklilik Sistemi Tercihlerine Etkisi: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde Bir Araştırma. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 14 (26), pp. 165-192. DOI: 10.14784/marufacd.1055196.

Özer, N. (2022). Finansal Okuryazarlık ve Finansal İyilik Halleri Arasındaki İlişki: Düzce Üniversitesi Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21 (81), pp. 308-327. DOI: 10.17755/esosder.931738.

Sarıgül, H. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Tutum Geliştirme: Geçerlik ve Güvenirlik. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13 (1), pp. 200-218.

Sevim, N., Temizel, F., & Sayılır, Ö. (2012). The Effects Of Financial Literacy On The Borrowing Behaviour Of Turkish Financial Consumers. International Journal of Consumer Studies, 36 (5), pp. 573-579.

Şantaş, F. & Demirgil, B. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 48, pp. 46-60.

Tetik, N. & Işıldak, M.S. (2022). Finans Eğitiminin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerindeki Etkisi: Tokat Gazi-os-manpaşa Üniversitesi Yüksekokul Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 27 (1), pp. 31-51.

Topaktaş, İ. (2021). Sağlık Kurumlarında Finansal Okuryazarlık Tutumları: Kayseri İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kayseri.

Tuncel, F. B. (2021). Arıcıların Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bingöl Uygulaması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bingöl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Tutar, Ş. (2016). Finansal Farkındalığın Bireylerin Yatırım Tercihlerine Etkileri: Kafkas Üniversitesi Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Tüfekçi, M. T. & Dilek, Ö. (2022). Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Örneği. The Journal of International Scientific Researches, 7(1), pp. 99-113.

Sancak, S. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Araştırması: Gümüşhane Üniversitesi Ör¬-neği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Uzundağ, Ş. (2013). Türkiye'de İnternet Bankacılığının Gelişimi ve İnternet Bankacılığına İlişkin Tüketici Dav-ranışları Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Ünal P. (2018). Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniver-sitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ünal, S., Düğer, S.Y. & Söylemez, C. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İkti¬-sadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10 (1), pp. 34.

Vitt, L. A., Reichbach, G.M., Kent, J.L. & Siegenthaler, J.K. (2005). Goodbye to Complacency: Financial Literacy Education in the Us. 2000- 2005, Insitute for Socio Financial Studies, Middleburg, USA.

Yücel, K. O. (2021). Finansal Okuryazarlık ve Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Kırıkkale İlinde Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Yıldırım, M. & Büyükakın, F. (2021). Kadınların Finansal Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme: Kocaeli Ör¬-neği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (42), pp. 91-114. DOI: 10.35343/kosbed.1039112.

Yılmaz, E. & Dincerol, F. O. (2022). Turizm Sektöründeki Yöneticilerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Be-lirlenmesi: Orta Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (1), pp. 237-254

2629

İzlemek için kodu tarayın.

http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2629

Notlar

Notlar

Notlar

Notlar

Notlar